

III. Acte din anii 1860—1865.

1.

Petițiunea senatorilor imperiali Bar. Șaguna, Andreiu de Mocsonyi și Bar. Petrino, din 21 Aug. 1860 pentru reînființarea metropoliei ortodoxe române.

„Maiestatea Vóstră, Prea îndurate Împérate și Dómne! Credința și evlavia cea sinceră eredită dela părinții nostri, cătră s. biserică a religiunii orientale, de care ne ținem, ne îndatoresce a ne apropia de tronul Maiestății Tale și a ne ruga pe temeiul canónelor bisericesci positive, și cu privire la petițiunile cele multe și până acum nepertractate ale coreligionarilor și conaționalilor nostri cu cea mai adêncă supunere; ca Maiestatea Ta să Te înduri prea grațios a concede, ca și acea parte a națiunii române, carea mărturisesce religiunea orientală, să-și pótă câștiga ierarchia sa bisericéscă, care din privințe politice li se împedecă în veacul al 18 și să se pótă constitui bisericesc în înțelesul can. 34 apostolesc și can. 8 al sinod. III. ecum.; căci în puterea acum citatului canon apostolesc „se cuvine episcopilor unei națiuni, ca să scie pre cel dintâiu între dênșii“; apoi în puterea can. 8 al sinodului ecumenic III. ierarchia cea împedecată în existența sa, are dreptul deplin a se pune éráși în starea sa de mai nainte.

Este un adevăr istoric, ca noi chiar și sub sceptrul casei prea înalte imperiale austriace am avut ierarchia nóstră română, căreia i președură trei metropoliți unul după altul: Varlaam dela anul 1688—1693; Teofil dela anul 1693—1697 și Atanasiu dela an. 1697—1700, ér în diecesa Orădei mari guvernă biserica episcopul Efrem, carele muri la anul 1695.

Tocma acéstă împregiurare istorică și juridico-bisericéscă este, care ne îndatoresce pre noi a protestá în contra petițiunei de curênd așternute Maiestății Tale, prin carea Excelenția Sa Prea sântitul domn metropolit al Carlovițului Iosif Raiacici se rugă a subordina pentru totdeuna metropoliei sêrbesci diecesele ierarchiei române pe calea regimului politic.

Noi am înțeles cu mirare fapta acésta indeplinită a domnului metropolit, pentru ca lăudatul archipăstoriu în cele doue conferențe ce le ținú cu noi despre amintita petițiune, poftindu-ne a o subscrie împreună, se potú convinge deplin, că noi convinși de opiniunea contrară protestarăm în contra propunerii sale, și 'l admoniarăm sêrbătoresce a nu o așterne.

Noi trebuie să dechiarăm petițiunea memorată ca una ce este lipsită de tot fundamentul bisericesc cu atât mai vêrtos, fiind-că statul quo al metropoliei carlovițiane și al episcopilor sêrbesci, față cu ierarchia română împedecată

politicesce, vădesce starea cea abnormă a bisericeii noastre cu privire la creștinii români, pentru aceea și ierarchii sârbesci nu se pot privi după dreptul canonic de capi bisericesci ai preoțimeii și creștinilor lor români, ci numai de archipăstori provisorii ai acelora în conformitate cu susamintitele canone, ne mai luând în socotință și acea faptă constatată, că metropolia carlovițiană nu se înființă în urma orânduvelilor generali bisericesci, ci pe temeiul măsurilor politice, după ce urmă emigrarea unei părți a națiunii sârbesci din Turcia, pe când metropolia română cea împedecată din Austria e o plâsmuire a legislațiunii bisericesci ecumenice, de aceea patriarhul constantinopolitan Antoniu în 13 August 1391 subordinează arhiepiscopului ardelén pre episcopul Muncaciului, și apoi cei doi metropoliți ai nostri Teofil la an. 1693 și Atanasiu la 1698, așa dar într'un timp când Ardélul se ținea de coróna Austriei, nu se chirotoniră prin metropolitul Carlovițului, care metropolie se înființă de nou la an. 1690, ci prin esareul patriarhesc din Bucuresci în conformitate cu obiceiurile cele vechi.

Metropolia noastră se bucura și de pozițiunea sa legală în stat, ce se vede din diplomele regilor Vladislav din a. 1491 și Mathia din a. 1479.

Nu mai puțin se afla și episcopia Bucovinei în stare abnormă, pentru că la incorporarea Bucovinei cu Austria se rupse dela al ei scaun metropolitan primitiv și legiuit din Iași.

Pe temeiul adevărurilor aduse înainte ne luăm cutezare a Te ruga pre Maiestatea Ta, cu cea mai adêncă supunere:

I. să Te înduri preagrațios a concede restaurarea metropoliei pentru românii bisericeii orientale ai diecesei Ardélului, Timișórei, Vêrșețului și ai Aradului, cu eschiderea părții sârbesci, și spre realisarea aceleia să Te înduri a concede ținerea unei adunări a episcopilor și bărbaților de încredere din memoratele episcopii sub președința celui mai bêtrân episcop;

II. să Te înduri preagrațios a concede asemenea episcopiei bucovinene ținerea unei adunări din preoți și mireni cu scop de a regula afacerile cele bisericesci ale lor.

Așternênd Maiestății Tale acêsta prea umilită rugăminte, suntem până la mórte în cea mai adêncă smerenie etc. Viena în 21 August 1860.“ (Urmédă subscrierile).

2.

Resoluțiunea împêrătêscă din 27 Sept. 1860 privitoare la restaurarea metropoliei.

„Nr. 14721/469. Maiestatea Sa c. r. prin un inscris prea înalt din 27 Sept. 1860 cătră patriarhul sârbesc și metropolitul din Carloviț, S'a îndurat preagrațios a încuviința, ca să se țină un sinod de episcopi gr. neuniți, care va avé a consulta asupra afacerilor comune ale bisericeii sale în Austria, și apoi a așterne Maiestății Sale dorințele și propunerile sale bine documentate prin

canóne. Cu deosebire este voința prea înaltă, ca sinodul acesta, (la care au a lua parte și episcopii gr. neuniți din Ardél, Bucovina și Dalmația, să consulte și să facă propuneri fundate Maiestății Sale, cu privire la prescrierile canonice, despre aceea: că cum ar fi de a se regula referințele ierarchice, pentru ca și recerințele și interesele bisericesci ale românilor gr. neuniți să fie respectate după cuviință.

Cu privire la suplica maiestatică, ce Excelenția Ta cu senatorii imperiali extraordinari Andreiu Mocioni de Foen și Nicolau A. baron de Petrino o a-ți înaintat în 21 August a. c. sum îndreptat prin decisiunea prea înaltă din 27 Sept. 1860. a descoperi Excelenției Tale, că Maiestatea Sa nu este neaplecat înființării unei metropolii române gr. neunite, însă deslegarea legământului ierarchic de până acum, enunțat prin decisiunile prea înalte din 30 Sept. și 9 Oct. 1783, s'ar puté realiza numai pe basa opiniunii unui sinod regulariu. Pentru aceea Maiestatea Sa așteptă dela sentimentul cel probat al Excelenției Tale, că vei fi gata a lua acea parte la dîsul sinod, carea Vi o atribue legislațiunea de până acum, deóre-ce numai așa póte prospera realizarea dorinței națiunii gr. neunite a Excelenției Vóstre.

Pre când eu prin acésta împlinesc mandatul prea înalt, mai am a adauge numai atât, că ar fi de dorit, ca Excelenția Ta să te affi îndemnat a Te pune mai nainte în conțelegere cu d. episcop al Bucovinei — cătră care încă se făcú o asemenea împărtășire — despre propunerile, care ar fi să se facă pe calea sinodului în privința regulării referințelor ierarchice ale coreligionarilor gr. neuniți din Ardél și din Bucovina, și că stă în voința Excelenției Tale de a asculta mai întâiu despre acésta părerea și dorințele diecesei Excelenției Tale. Viena, în 30 Septembre 1860. Thun m. p.

Excelenției Sale prea sântitului domn episcop gr. n. un. în Ardél, Andreiu Baron de Șaguna, Comend. al Ordinului Leopoldin c. aust. Consiliariu intim“.

3.

Petițiunea sinodului diecesan din Sibiiu la Împératul, din 26 Oct. 1860 pentru reînființarea metropoliei.

„Maiestatea Ta c. r. apostolică, Prea Înălțatul nostru Domn și Împérat! După ce Maiestatea Ta Te-ai îndurat a dechiăra preagrațios în 27 Sept. a. c. că nu sunteți neaplecat înființării unei metropolii române de religiunea ortodoxă răsăritenă; ér ministeriul de cult al Maiestății Tale dete voia Preasântitului nostru episcop Andreiu, ca să póta asculta părerea și dorințele diecesei nóstre în privința acelor propuneri, care pe calea sinodului carlovițian au a se așterne Maiestății Tale, pentru regularea referințelor ierarchice române și sêrbe; sinodul acesta s'a adunat în numele s. Treimi, și după o seriósă și matură prejudecare a obiectului metropoliei române, se simte îndatorat a aduce

Maiestății Tale omagiul seu din adâncul inimei pentru acea preagrațiosă asigurare: că Maiestatea Ta nu esci neaplecat înființării unei metropolii române, și totodată a se ruga prea umilit, ca Maiestatea Ta să Te înduri a ne crede preagrațios, că națiunea română va sci prețui acésta grație împărătescă, și a remâne pentru toți tîmpii cu acea sinceră și fiască alipire și credință cătră tronul Maiestății Tale, carea până acum cu mii de fapte o au dovedit.

Noi mărturisim înaintea lumii întregi creștine, că Maiestatea Vóstră sunteți acel uns al Domnului, carele este luminat de Duchul sfânt și de dreptatea ceréscă, și n'a putut lăsá în obeđile timpilor celor întunecați o parte a bisericei lui Christos, carele a rupt, și a nimicit obeđile sclăviei aceleia, la care erá ea osândită pe nedreptate prin o putere silnică, și carele încă s'a îndurat a rezolva preagrațios, că nu este neaplecat înființării ierarchiei acelei mult cercate biserici.

Maiestatea Ta! Sinodul acesta și prin el toți românii ortodoxi din monarchie se dechiară prea umilit înaintea tronului împărătesc, că ei nu vreau să introducă în biserica lor nici o noutate, când dolesc, ca să-și aibă ierarchia lor legală, națională bisericească, ci vreau numai să restaureze acea ierarchie sau metropolie a lor, ce au avut ei până la an. 1700, dar apoi li s'a oprit în urma sistemii leopoldine și iosefine, și s'a subordinat ierarchiei sêrbe prin ordinațiunile mai 'nalte din 30 Sept. și 9 Oct. 1783, în contra pozitivelor canóne ale bisericei ortodoxe răsăritene, și așa românii ortodoxi din Austria prin restaurarea ierarchiei lor vreau să dovedéscă o ascultare fiască cătră canónele și instituțiunile positive ale religiunei lor, și vreau să rămână credincioși religiunei străbunilor lor.

Este sciut în deobsce, că românii sunt cei mai vechi locuitori în acele părți ale Austriei, unde ei și astăzi locuesc, și că celelalte popóre, cu care trăiesc ei astăzi împreună, mai târziu au venit în acele locuri; este sciut în deobsce și aceea, că românii mai nainte de popórele slavice au primit religiunea lui Christos, prin urmare este afară de tótă îndoiala, că ei au avut și ierarchia lor normală în înțelesul instituțiunilor bisericei lor. Și așa đice sinodul acest prea umilit subscris, că românii din Austria vreau numai să-și restaureze ierarchia lor, cea veche și legiuită, și adecă acea metropolie a lor, dela care principii ardeleni unguri Bolusudes și Giula, și fica acestuia Șarolta, și apoi mama s. Stefan 1-lui rege al Ungariei, au învățat a cunósce și a înbrătoșa biserica creștină a lui Christos în vécul al X., care au avut episcopi pentru creștinii români în Cumania, și pre acești episcopi Gregoriu IX. papa dela Roma i-a părît lui Bela regelui Ungariei; carea posedé hârtia lui Antoniu patriarchului constantinopolitan din 13 August 1391, prin care episcopul Muncaciului se subordină archiepiscopului Ardélului; carea a dat lui Mathia regelui Ungariei rugare pentru scutirea preoțimei din Maramureș de decima și de alte dări, precum se vede din I. art. din 1479; carea trimetea la esarchul patriarchal

din Bucuresci spre sântire pre metropoliții sei, când acestia se alegeau dintre ieromonachi; pe carea principii ardeleni unguri începură a o goní, de aceea legații ardeleni din Constantinopol Ladislau Ciachi și Christofor Pasco scriseră principelui Constantin Brancoveanu în 21 Aug. 1681, ca religiunea ortodoxă răsăritenă după obiceiul cel de mai nainte să aibă exercițiu liber, ér metropolitul Sava, carele erá inarestat prin guvernul cel tiranic al lui Apafi, să se repună în scaunul seu cu redobândirea onórei de mai nainte; carea a avut în scaunul seu de metropolit pre Varlaam la a. 1688, când adecă Ardélul devenise sub coróna Austriei, și după acesta pre Teofil dela a. 1693—1697, și mai pre urmă pre Atanasiu dela a. 1697 până la 1700; carea a avut norocire a căpăta în dar dela Ion Constantin Basaraba, principele domnitoriu al țerei românesci moșia Mărișenilor în județul Argeșului în România; carea a avut episcopiile dela Vadu, pentru românii din partea nordică a Ardélului, — dela Oradea mare pentru cei din Ungaria, și la Silvașiu pentru cei din Hațeg și Bănat; carea a fost motivul adunării națiunii române la Lugoș în Bănat la a. 1848, — și mai pre urmă carea a fost substratul petițiunii sinódelor eparchiale din Ardél și Arad la anul 1850.

Aceste sunt unele din datele cele multe, care arată existența cea mai vechie a metropoliei române în statele austriace, și pe care românii de religiunea ortodoxă răsăritenă vreau să o restaureze. Acum ne luăm îndrăsnire prea umilit a aplica la canónele și instituțiunile bisericesci cererea nóstră, și adecă: *a)* canonul 34 apost. rânduiesce: ca episcopii unei națiuni să scie pre mai marele lor; *b)* can. 6 al sinod. ecum. I. legiuiesce: ca obiceiurile cele din început și aședate de SS. părinți să se țină; *c)* can. 2 al sinod. ecumenic II. prescrie: ca episcopii să nu bântuiescă bisericile cele preste hotarele lor; *d)* can. 8 al sinod. ecum. III. demandă: ca drepturile cele-ce se cuvin episcopilor din vechime, să se pădăscă nevătémate.

Aceste împregiurări canonice dela străbunii nostri eređite, și în memorialul aci alăturat din destul de lámurite, și pentru noi sânte, căci numai prin ele ne putem câștiga liniștea și mântuirea sufletéscă, din care causă am și purtat cu răbdare creștinéscă jugul gónelor de 160 ani, ce veniseră asupra-ne pentru religiunea nóstră, — sunt acele motive mari, care ne făcură îndrăsneți a ne ruga de doispredece ani, ca Maiestatea Vóstră să Vě îndurați preagrațios a ne concede, ca să ne constituim bisericesc în modul cel vechiu, ce a avut națiunca nóstră română în provinciile austriace.

Soborul acesta este silit a aduce la prea'nalta cunoscința a Maiestății Vóstre temerea sa, ca nu cumva ierarchia sêrbéscă să ne stea în cale, și să nisuiéscă a împedeca ajungerea cererii nóstre, și să céră asistența stăpânirii politice într'un obiect curat bisericesc, și spre acest sfârșit să-i servéscă de basă acel pasagiu din prea'nalta hârtie de cabinet din 27 Sept. a. c. unde se đice: „că deslegarea legămêntului ierarchic de până acum enunciat prin hotărârile prea înalte din 30 Sept. și 9. Oct. 1783, s'ar puté realiza numai pe

basa opiniunii unui sinod regulariu.“ Temerea acésta cu atât mai puțin nu o putem trece cu tăcerea, cu cât Ministeriul de cult ȃice în hârtia sa din 30 Sept. a. c. ca prea sântitul nostru episcop se se înțelégă cu prea sântia sa d. episcop al Bucovinei în privința propunerilor, care sinodul Carlovițian are de a le așterne Maiestății Vóstre pentru regularea referințelor ierarchice. Indigitațiunea acésta ministerială nu lasă de a ne îndoi, că același ministeriu nu ar fi aplecat a lucra într'acolo, ca românii din Bănat și Ungaria se rămână ruți de cătră metropolia română. Acésta ar aduce după sine nu numai vătémarea canónelor, ci și a convingerii religióse a acelor români, pentru că națiunea română din Bănat încă la adunarea sa dela Lugoș în a. 1848, când națiunea sêrbă le-a adresat în 5 Maiu 1848 acea încredințare frățescă cu subscrierea noului patriarch național, că nu voesce se aibă nimica, nici cât e un fir de păr mai mult, decât națiunea română, nu mai voiesce, ca se fie frații lor, — ér Ungurenii în soborul lor eparchial din Arad în a. 1850, sêrbătorește s'a dechiarat pentru metropolia lor canonică și națională.

Noi pertractând în adunarea nóstră și acésta împregiurare, am alergat la isvorul instituțiunilor religiunei nóstre, și acolo am aflat, că în biserica nóstră încă dela început s'a oprit archiereilor a învăța altmintrea, de cum rânduiesc prescrierile sântilor părinți. Acésta am aflat noi între altele în can. 19 al sinod. ecum. VI. carele sună așa: „Proestosilor bisericilor se cuvine a învăța pre toți clericii și poporul cuvintele bunei cinstiri din dumneȃeiésca scriptură culegênd înțelesurile adevêrului, și judecățile. Și se nu calce otarele cele acum puse, sau tradițiunea cea dela purtătorii de Dumneȃeu părinți; ci și cuvênt în scris de s'ar porni, nu altfel pre acesta se-l tãlmăcésca, decât așa, precum au aședat luminătorii bisericei și învățătorii prin cărțile lor. Și mai mult întru acestea se sporésca, decât se alcătuésca cuvinte ale lor, că nu póte cândva, nefiind îndestulați la acésta, se cadă din cuviință. Căci prin învățătura preȃșilor părinți, popórele învățându-se de cele alese și bune, și de cele nefolositoare și vrednice de lăpêdat, viêta 'și vor îndrepta spre mai bine, și nu se vor vêna de patima necunoscinței, și luând aminte la învățătura pre sine-și se vor ascutí spre a nu pătimi réu, și de frica muncilor celor ce se gătesc, 'și vor lucra mântuirea.“

Soborul prea umilit subscris este silit a dechiara, că archiereii sêrbi lucrând spre împedecarea ierarchiei române pentru toți românii din Austria, vatémă cele mai sus citate canóne, precum și acest acum pomenit canon, pentru că atunci nu ar tracta ei obiectul legăturai referințelor ierarchice pentru români și sêrbi după dumneȃeiésca scriptură, nici ar culege dintr'ênsa înțelesurile și judecățile, ci ar căuta a susținé cu asistența puterei politice jurisdicțiunea lor bisericésca asupra românilor.

Soborul acesta 'și ia umilita îndrâsnire a descoperi Maiestății Vóstre și a doua temere, ce-i pricinuiésce hârtia ministerială din 30 Sept. a. c. carea pórtă icóna unei mészuri despre biserica lui Christos din partea aceluí dicasteriu

din vremile sistemei leopoldine și iosefine, carea nu numai a fost asupritóre pentru biserica noastră, ci și pentru tóte bisericile creștine de sub împărăția austriacă, pentru că precum acesta ne au lipsit pre noi de ierarchia noastră, așa hârtia ministerială suslăudată, decă bine o am priceput, va să recunoscă numai unei părți a națiunei române metropolia cea legiuită, ér pre cealaltă parte a aceleiași națiuni va să o rupă dela matca ei, și să o subordineze metropoliei sêrbe, carea nu e numai pentru românii din Austria și Bucovina, ci și pentru cei din Ungaria și Bănat o jurisdicțiune străină, precum o am dovedit din destul cu cele mai sus țise, prin urmare indigitațiunea emisului acestuia ministerial în privința acesta este anticanonică, și așa ne rugăm, ca să nu se ia în nici o considerațiune.

Soborul acesta nu póte tainuí înaintea Maiestății Vóstre nici aceea, că românii ortodoxi din Ungaria și Bănat veđându-se rupți dela metropolia lor, și lipsiți de episcopii lor naționali vor puté deveni prea firesce în acea amărățiune, în carea au devenit coreligionarii nostri din Hertegovina, Bosnia și Bulgaria prin aceea, că din Constantinopol li se trimit archierei greci, fiind-că prin astfel de măsuri ierarchice se vatëmă așeđemintele cele cardinale bisericesci, și ei de nenumérate ori s'au rugat pentru arhieriei din națiunea lor, dar n'au fost mângăiați în așteptarea acesta, așa ei acum se opun, și nu vreau să recunoscă pre episcopii și metropolii greci de ai lor arhieriei legali și opresc preoților sei de a pomeni numele arhierieilor acelora greci în biserici, cari nu se pot socoti ca nisce arhieriei legali, ci obrudați. Despre acest adevér este plină jurnalistica europénă.

Deci soborul acesta cu privire la canónele aduse la mijloc, și cu privire la dreptățile cele vechi ale metropoliei nóstre române, precum și cu privire la prea înalta diplomă împărătescă din 20 Octobre 1860, dată spre regularea relațiunilor interne legale ale monarchiei, în carea s'a întărit egalitatea supușilor Maiestății Vóstre înaintea legii, și libera esercitare a religiunei garantată tuturor sudțiilor împărătesci, — acest sobor depune la tronul Maiestății Vóstre dorințele și cererea sa prea umilită, în privința regulării referințelor ierarchice române și sêrbe într'aceea, ca Maiestatea Vóstră să Vě îndurați a concede prea grațios, ca națiunea română de legea răsăriténă din monarchia austriacă să se pótă reorganisa în spiritul așeđemintelor religiunii sale, întocma ca și națiunea sêrbă, și spre acest sfârșit să pótă ținé adunare bisericescă prin reprezentanți aleși din Bănat, Ardél și Ungaria, și a se înțelege și cu eparchia Bucovinei, ca așa adunați să se sfătuiască despre defigerea scaunelor episcopesci potrivit împregiurărilor de față, ca să-și alégă pre metropolitul și pre episcopi, și să le așternă Maiestății Vóstre spre întărirea prea înaltă; și așa apoi aceste două metropolii coordinate, ca nisce surori bune să funcționeze spre binele vremelnic și vecinic al creștinilor sei.

Națiunea română trăiesce astăzi în aceea mângăiere, că i-a venit și ei timpul, ca pentru credința sa cea înfocată și nepătată, ce ea cu atâtea jertfe

cu tot privilegiul, și cu deosebire în acești 12 ani a dovedit, și 'va lua partea cea meritată, și Maiestatea Vóstră nu o veți lăsa nici bisericesc în starea abnormă și necăjită, carea ar purta icóna gónei, și a desprețuirii ei prea grațios vei împlini cererea acésta dréptă a ei, ca așa să înceteze tânguirile și plânsorile cele de multe decimi de ani așternute tronului împărătesc, care numai în parte s'au încuviințat prin aceea, că s'a demandat sinodului carlovițian, ca pentru eparchia Aradului numai pre un român, ér pentru eparchiile Vêrșețului și a Timișórei astfel de indiviđi să alégă, cari sciu și românesce.

Maiestatea Vóstră! ne rugăm prea umilit, ca, precum legământul ierarhic de până acum ni l'a impus nóue românilor din Ardél și Bucovina împératul Iosif II. în a. 1783, cu vătémarea cea mai mare a așeđémintelor bisericesci, ér românii ortodoxi din Bánat și Ungaria nici când nu s'au subordinat ierarhiei sêrbe prin vre-o ordinațiune politică; — așa acum Maiestatea Ta, să te înduri a nu condiționa împlinirea cererii nóstre celei drepte dela opiniunea unui sinod iregulariu și anticanonic față cu biserica ortodoxă română, ci dea-dreptul cu aceeași deplină putere împărătescă să te înduri a ne elibera de acel legământ antibisericesc, și a reîntórce în chipul acesta ordinea cea legală bisericescă, pacea și odichna cea sufletescă a creștinilor români rêsăriteni din monarchie, cari deapurarea au fost și sunt credincioși supuși ai Maiestății Tale, și cari unici sunt chemați prin noi, cei ce suntem reprezentanții lor prin acest sobor, dar nu soborul din Carloviț, să realizeze deslegarea legământului ierarhic octroat prin ordinațiunile politice din 30 Sept. și 9. Oct. 1783, spre vătémarea instituțiunilor celor sante ale religiunei nóstre.

În speranța acésta cătră Dumneđu și Maiestatea Vóstră, că prea înalt același vă veți îndura preagrațios a încuviința cererea acésta dréptă a mult necăjitei națiuni române, cu atât mai mult, căci ea este basată pe canónele bisericei nóstre, precum Maiestatea Vóstră a-ți demandat, rămâne acest sobor pentru totdeuna cu cea mai profundă credință și evlavie. Ai Maiestății Vóstre. Din soborul diecesan ortodox rêsăritén ținut în Sibiiu în 24, 25 și 26 Oct. 1860. Cei mai credincioși sudiți.“

4.

Adresa sinodului diecesan din Sibiiu dela 26 Oct. 1860 cătră sinodul metropolitan din Carloviț.

„Prea sântit sinod metropolitan! După ce Maiestatea Sa s'a îndurat a declara prea grațios sub 27 Sept. a. c. cumcă prea înalt același nu este neaplicat înființării unei metropolii române ortodoxe rêsăritene; ér înaltul ministeriu de cult imperial a dat părintelui nostru episcop Andreiu sub 30 Sept. a. c. voia, ca să pótă asculta părerea și dorințele diecesei nóstre în privința acelor propuneri, care pe calea preasântitului sinod metropolitan au de a se

așterne Maiestății Sale pentru regularea referințelor ierarchice române și sârbe; așa soborul acesta s'a adunat în numele s. Treimi, și luând în serioasă și matură judecare obiectul regulării referințelor ierarchice române și sârbe, și-a pus sie-și de cea mai sănătă problemă, ca acest obiect să-l tracteze în înțelesul s. canóne, și ca prin încuviințarea acestei rugări despre referințele ierarchice nu numai să iubim unii pre alții — românii pre sârbi, și sârbii pre români ca într'un gând să mărturisim pre Tatăl, și pre Fiul și pre Sântul Duch, Treimea cea de o ființă și nedespărțită, ci încă să dovedim lumii creștine, că regularea referințelor ierarchice făcându-se pe basa canónelor, este recâștigarea stărei normale a bisericei române și sârbe, în carea eram politicesce împedețați.

Prea sântite sinod metropolitan! Soborul acesta și prin el toți românii ortodoxi din monarhia austriacă se dechiară sârbătorește înaintea lumii creștine, că românii ortodoxi nu vreau să introducă în biserica lor nici o noutate, când doresc, ca să aibă ierarchia adecă metropolia lor legală națională, ci vreau numai să restaureze acea metropolie a lor, ce o au avut ei până la a. 1700, dar apoi li s'a oprit politicesce, și s'a subordonat ierarchiei sârbe prin ordinațiuni împărătesci din 30 Sept. și 9 Oct. 1783, în contra pozitivelor canóne ale bisericei noastre ortodoxe răsăritene. Prin urmare românii ortodoxi din Austria dovedesc prin dorința lor pentru restaurarea ierarchiei lor o ascultare fiiască cătră canónele și instituțiunile cele positive ale religiunii lor, și recâștigarea stărei ei legale din partea stăpânirii politice, de carea am fost lipsiți în urma sistemii Leopoldine și Iosefine.

Și așa dize acest sobor, că românii din Austria vreau numai să-și restaureze ierarchia cea veche și legiuită, și adecă acea metropolie a lor, dela carea principii ardeleni unguri, Bolusudes și Giula, și fica acestuia Șarolta, și apoi maica lui Stefan I. rege al Ungariei, au învățat a cunósce și a îmbrățișă în vécul X. legea lui Christos, și s'au botezat la Constantinopol prin patriarchul Teofilact; — carea a avut episcopi pentru creștinii români în Cumania și pre acești episcopi Gregoriu al IX. papa dela Roma i-au pârît lui Bela regelui Ungariei, — carea posedea hârtia lui Antoniu patriarchului Constantinopolei din 13 August 1391, prin carea episcopul Muncaciului se subordinează arhiepiscopului din Ardél; — carea a dat lui Mathia regelui Ungariei rugare pentru scutirea preoțimei din Maramureș de decime și alte dări; — carea potrivit canónelor trimetea la esarchul din Bucuresci spre sântire pre metropoliții sei, când acestia se alegeau dintre ieromonachi; — pre carea principii ardeleni unguri începură a o goní, de aceea solii ardeleni din Constantinopol Ladislau Ciachi și Christofor Pasco scriu principelui Constantin Brancovean, în 21 Aug. 1681, ca religiunea ortodoxă răsăritenă să aibă după obiceiul cel de mai nainte exercițiu liber, ér metropolitul Sava, carele este inarestat prin guvernul tiranic al lui Apafi să se repună în scaunul seu cu redobândirea onórei de mai nainte; — carea a avut în scaunul seu la Alba-Iulia de metropolit pre Varlaam la

anul 1638, când adevăratul devenise sub coroana Austriei, și după acesta pre Teofil dela anul 1693—1697, și mai pre urmă pre Atanasiu dela 1697—1700; — carea a avut sie-și subordonate episcopiile dela Vad pentru românii din partea nordică a Ardélului, dela Oradea mare pentru românii din Ungaria, dela Silvaș pentru cei din Hațeg și Bănat.

Aceste sunt unele dintre acele date istorice, care arată, că națiunea română de legea ortodoxă răsăritenă a avut din vechime metropolia sa legiuită cu episcopiile acum pomenite, și acésta va să o restaureze în duchul bisericeii sale, pentru carea a suferit góne preste 160 de ani. Națiunea română din Austria baséză pe canónele bisericesci nisuiala sa pentru recăștigarea metropoliei sale cu episcopiile pomenite, și adevărat: 1. pe can. 34 apost., care rânduiesce: ca episcopii unei națiuni să știe pre metropolitul lor; 2. pe can. 6. al sinodului ecum. I., care legiuiesce: ca obiceiurile cele din început și aședate de sântii părinți să se țină; 3. pe can. 2 al sinod. ecum. II., care prescrie: ca episcopii să nu bântuiască bisericile cele preste hotarele lor; și 4. pe can. 8 al sinod. ecum. III., care poruncesce: ca dreptățile, cele ce se cuvin episcopilor din vechime, să se păzescă nevătămate.

Aceste împregiurări canonice dela străbunii nostri eređite, și pentru noi sante, și în memorialul aci aclus din destul lámurite, sunt acele motive, pe care națiunea română de legea ortodoxă răsăritenă din Austria și baséză dorințele sale în privința recăștigării metropoliei sale, cu episcopiile ei, și în privința regulării referințelor ierarchice ale națiunei române și sërbe, și rămâne cu statornicire pre lângă ele cu atât mai mult, căci can. 19 al sinod. ecum. VI. apriat prescrie: că precum archiereii, așa și clerul și poporul datori sunt a păđi la ori-ce nedumerire sânta scriptură, și învățăturile SS. părinți, și de acolo a culege înțeleșurile adevărului și judecățile.

În ce amărăciune se află astăzi coreligionarii nostri din Hertegovina, Bosnia și Bulgaria, căci biserica și ierarchia lor este în stare abnormă prin episcopi și metropoliți greci, cari li se trimit și li se obrud din Constantinopol, și căci cererea lor basată în canóne nu se respectéză, — aceea nu póte fi necunoscut preasântitului sinod metropolitan. Este așa dar în interesul păcii și al ordinei bune ierarchice, ca în statul înălțatului nostru împărat, prea înalt carele prin diploma din 20 Oct. a. c. dată spre regularea relațiunilor interne legale ale religiunilor creștine, — să nu se provóce astfel de amărăciuni prin măsuri ierarchice, care ar silí pre românii din Ungaria și Bănat la o asemenea opoșiune, precum este a coreligionarilor nostri din ășele provincii turcesci.

Românii bănașieni și-au descoperit sərbătoreșce astfel de convingere a lor în adunarea lor națională din Lugos la a. 1848, când căpătaseră și dela națiunea sərbă în 5 Maiu 1848 acea încredințare frățescă: că națiunea sərbă nu doresce să aibă nici cât e un fir de pěr mai mult, decât națiunea română, numai voiesce, ca să fie frații lor. Êr românii ungureni, și-au descoperit voia

lor pentru metropolia română, și pentru atârarea lor dela acesta prin soborul lor eparchial ținut la Arad în a. 1850. Prin urmare dorința națiunei române pentru metropolia sa și episcopiile sale nu numai este urmarea învățăturilor bisericesci, ci este și o urmare firască a acelei frății, ce asemenea o poftesce națiunea română dela națiunea sârbă, precum o poftesce și acesta dela aceea, care frăția va avé statornicia sa pentru toți timpii în coordonarea bisericilor amendoror națiunilor pe basa canónelor. Prin urmare națiunea română doresce a se reorganisa bisericesce așa, precum este și națiunea sârbă organizată bisericesce, și precum acesta o au câștigat națiunea sârbă dela stăpânirea politică, așa și națiunea română doresce ca să nu mai fie împedecată în restaurarea metropoliei sale, și a episcopiilor sale vechi din partea politică, va să țină: națiunea română doresce, ca legământul cel anticanonic, ce au octroat ordinațiunile politice din a. 1783, să se nimicească, și în locul aceluia să se înființeze un legământ canonic, ca apoi amândouă metropoliile ca două surori bune să funcționeze spre binele vremelnic și vecinic al creștinilor sei, dechiarând sârbătoresce înaintea lumii creștine, că națiunea română prin dorințele sale acestea nu voiesce a vătoma sau a slăbi unimea credinței cei ortodoxe față cu națiunea sârbă; ci va să vină cu ajungerea lor la o stare normală cu trebile sale religiose.

Deci pe temeiul acestor convingeri bisericesci recuirăm cu tótă cuviința pe prea sântitul sinod metropolitan, ca să binevoiască a așterne Maiestății sale astfel de propuneri pentru regularea referințelor ierarhice române și sârbe, care să corespundă acestor convingeri și dorințe drepte ale națiunei române, și a mijloci mângăierea sufletescă, și a întemeiă pentru totdeauna iubirea frățescă, ca aceste două națiuni, într'un gând să mărturisescă pentru toți timpii ortodoxa credință răsăritenă, sau precum țin scriitoriu bisericesc, ca aceste două națiuni să pădască unimea în cele de lipsă, în tóte celelalte libertatea, ér în libertate dragostea!

Pre lângă care așteptând răspuns mângăitoriu, și recomandați sântelor rugăciuni, rămânem cu adâncă cinstire, ai prea sântitului sinod metropolitan. Din soborul bisericeii ortodoxe răsăritene a Ardélului, ținut la Sibiu în 24, 25 și 26 Oct. 1860. Servi plecați.“

5.

Adresa de mulțămită a sinodului diecesan din Sibiu dela 24—26 Oct. 1860 cătră Andreiu Mocsonyi de Foen și Nicolau Bar. de Petrino senatori imperiali extraordinari.

Din descoperirile Excelenției Sale Preasântitului nostru Episcop Andreiu Baron de Șaguna, au înțeles sinodul acest diecesan cu o plăcere vie, că Ilustritatea Ta ai avut bunătate nu numai a însoți pre Archiereul nostru la subșternera petițiunei cătră Maiestatea Sa c. r. apostolică, pentru restaurarea Ierarhiei

metropolitane române ortodoxe, ci încă că ai binevoit a și apăra cu tótă bărbăția cauza cea sfântă a noastră biserico-națională în contra atacurilor celor aprige ale inamicilor ei.

Purtarea acésta loială față cu națiunea română ortodoxă răsăritenă, merită tótă stima Ilustre Domnule! Și românul știe a fi recunoscător cătră făcătorii sei de bine.

Pentru aceea Sinodul acest diecesan, își ține de datorință, a'și descoperi cele mai vii simțăminte de recunoscință cătră Ilustritatea Ta, rugându-te tot-odată, ca și de aci înainte să binevoești a fi tot cu asemenea căldură cătră biserica și națiunea noastră.

Pre lângă care avem onóre a ne însemna cu distinsă reverință

Din sinodul diecesan ortodox răsăritean ținut în Sibiiu în 24, 25 și 26-lea Octobre 1860.

Ai Ilustrității Tale plecați servi.

6.

Andreiu de Mocsonyi răspunde episcopului Șaguna mulțemind sinodului pentru adresă.

Excelenția Vóstră! Pětruns de îmbucurătoriul simțemânt, pre care mult stimata scrisóre a sântului sinod, ținut în timpul cel mai nou în Sibiiu l'au stárnit în mine 'mi iau onórea, pentru distincțiunea-mi arětată a exprima preaveneratului sinod adēnca mea mulțămire.

Reînvierea apusei, odată cu mărire custatei metropolie ortodoxe-orientale române în Ardél, precum și căștigarea vieței politice pentru scumpa noastră națiune va fi neîntrerupta țintă a celor mai zelóse sirguinte a mele. Atotputintele Dumneđeu să ne lumineze și să ne ajute în propozițiunea acésta fórte grea!

Binevoiesce Excelenția Ta, a primi asecurațiunea neîncetatului meu respect, cu care am onóre a remăné Excelenției Vóstre sincer Connațional

Andreiu de Mocsonyi m. p.

7.

Episcopul Șaguna cătră Hacman, episcopul Bucovinei, din sinodul diecesan ținut în Sibiiu în Oct. 1860.

În ȃiua cea de pe urmă a aflării mele la Viena, adecă în 30-lea Septembrie, călindarul nou, am primit hârtia ministerială de sub 30-lea Septembrie a. c. 14721/469, carea precum se ȃice acolo, s'au trimis și Excelenției Tale, și cuprinde în sine rezoluția Maiestăței Sale, la representația patriarhului sêrbesc, cât și la aceea, ce în 21 August am așternut Maiestăței Sale împreună cu domnii consilieri imperiali baronul Petrino și nobilul de Mocsonyi, despre care am avut cinste a însciința și pre Excelenția Ta sub 12. August a. c. Nr. 23.

Și fiind-că Maiestatea Sa s'au îndurat a da ierarhiei noastre întregi din Monarchia Sa, voe, de a ține sinod, la care să luăm parte și noi, ca episcopi ai Bucovinei și Ardélului, ér înaltul ministeriu de culte într'acolo își descopere cugetul său în sus lăudata-i hârtie, că eu bine aş face, când m'aş înțelege cu Excelenția Ta despre propunerile, care sinodul din Carloviț va avé a le aşterne Împăratului pentru regularea împregiurărilor ierarhice a bisericei din Bucovina și Ardél, și că mi-se lasă pe voie, mai nainte a asculta cugetul și dorințele diecesei mele; — prin urmare se vede, că înaltul ministeriu de o parte are bănuială, ca cum noi nu ne vom duce la acel sinod, căci eu așa m'am descoperit Excelenției Sale, ba chiar și Împăratului, că nu mă pot duce la acel sinod din multe pricini binecuvântate și canonice, — ér de altă parte înalt acelaș ministeriu precunósce trebuința aceea, că noi pentru sinodul ce are a se ține la Carloviț, avem lipsă de a ne înțelege cu cei de frunte din preoțime și creștinii nostri în tréba regulării împrejurărilor ierarhice, ca nu cumva archiereii să facă ceva, ceea-ce nu ar corespunde voei și mulțămirei creștinilor din eparhiele noastre, pentru-că Maiestatea Sa (acésta o sciu de sigur) doresce, ca pe basa canónelor așa să se reguleze trebile ierarhice și astfelu de propuneri să i se facă spre întărire, încât să se mulțămescă și nația română, și nația sêrbéscă, de aceea și dîce înaltul ministeriu în hârtia Sa: că Maiestatea Sa nu este neaplecat înființării unei Metropolii române greco-neunite.

Aflu de lipsă a atinge aci, că eu precum pân'acum răđimându-mă pe canónele sfintei Maicei noastre biserici, și pe acel adevăr mare, că ierarhia bisericescă pentru nația română din provinciile austriace s'au stîns în urma poruncilor mirenesci spre durerea cea mai mare, și spre paguba sufletéscă a aceleiași nații române, și s'au subordinat altei ierarhii heterogene, carea n'au cunoscut îndatorirea sa față cu ierarhia română, pre carea stăpânirea politică o au împedeat în viața și funcția ei, căci n'au căutat în înțelesul canónelor pentru susținerea vechei ierarhii române, ci o au stăpânit sub scutul puterii politice și acésta va să o susțină și mai departe în modul sus đis, — așa și de acum înainte nu voi avé altă năzuială, decât aceea, ca să rămân pe calea legiuită a canónelor, și cu deosebire a canonului apostolesc 34 — a canonului 6-lea al soborului ecumenic I. — a canonului 2-lea dela soborul ecum. II. și canonul al 8-lea al soborului ecumenic al III. ca, đicând cu vorbele acestui canon din urmă, canónele sfinților părinți să nu se calce nici măcar cu chip de sfințită lucrare, și să nu încăpe mândria stăpânirii lumesci, nici să las slobozenia câtă puțin pierđendu-o, pre carea o au dăruiet nouă cu sângele său Domnul nostru Iisus Christos, slobozitoriul tuturor ómenilor.

Deci Excelenția, și Preasfințite frate în Christos! binevoiesce a Te convinge despre năzuiala mea cătră binele obștesc al sfintei maicei noastre biserici, că aceea nu este productul volniciei personale, și a nemulțămirei și necinstei

cătră arhiepiscopul Carlovițian, precum acesta va să mă înpezeze, ci este o ascultare cucernică cătră aședămintele positive ale sfinților părinți, care eu mai pre sus le cinstesc și ascult de ori-ce gândire individuală a ori cărui mădulariu bisericesc.

Póte fi, că cuiva se va păre a fi asupra canónelor, și asupra rândului bun, ca într'un stat să fie două metropolii. Eu și în privința acésta alerg cu o cucerie la sfințele canóne, ca de acolo, ca dintr'o fântână, în carea nici când nu sécă apa, să-mi câștig învęțătura cea adevęrată și nemincinosă. Și așa aflu numai decăt în al 34 canon apostolesc, că episcopilor fie-cărei nații se cuvine a sci pre cel dintăiu (Metropolitul) între dênșii, ș. a. De ací deduc eu, că episcopii trebuie să fie din sinul acelei nații, la carea sunt puși ei de episcopi, căci acest canon apostolesc numai așa póte avé înțeleșul sęu cel adevęrat, și firese, decă nu numai metropolitul, ci și episcopii ai unei nații vor fi din una și aceeași națiune; acésta este de lipsă și pentru aceea, ca arhieriei să póta săvęrși slujbele dumneđeesci în limba poporului, și să scie propovedui creștinilor cuvęntul cel mântuitoriu al Domnului spre înțelegera turmei cuvęntătóre, și să se póta înțelege cu preoții și eparchioți, unde face trebuință, — mai departe ca să se póta înțelege unii cu alții în una și aceeași limbă, carea este totdeodată și cea a bisericeii, și a dregătoriei bisericesci, căci dacă metropolitul și episcopii nu vor fi din una nație, atunci întâlnindu-se se vor înțelege în limbă străină, precum au fost întâmplare până acum la noi, ca adecă metropolitul Carlovițului cu episcopii de nația română se înțelegea prin o limbă străină.

Ér canonul al 8-lea al soborului ecumenic III. mă învață că într'un stat politic pot fi două metropolii, pentru-că ací s'au hotărít, că dreptățile cele cuvenite din început ale fie-cării eparchii au de a se păzi curate și nesilite, și că metropolia Ciprului are a rămáne nevătămată, și nesupusă metropoliei din Antiochia, deși Ciprul au devenit sub stăpânirea politică a ducelui din Antiochia ș. c. a.

Din aceste puține cuvinte canonice Te vei puté încredința Excelenția Ta, că eu nu năzuesc într'acolo, ca regularea trebii ierarchice să se facă după voia și volnicia mea, ci doresc și mă nevoesc, ca tóte să se facă după aședămintele sfintei maicei nóstre bisericeii, și din pricina acésta sfântă mă uresc și mă clevetesc aceia, cari vreau să organizeze trebile bisericesci după planul și folosul lor personal, și nu vreau să asculte de aședămintele cele lámurite ale sfinților părinți, ci se provócă la privilegiile nației lor, ca cum acelea față cu nația română, și cu religia ei ar fi mai pre sus de sfințele canóne ale apostolilor și sobórelor ecumenice.

Értă-mi, Excelenția, pentru aceste descoperiri sincere și frățesci, care am aflat de lipsă a Ți le împărtăși în momentul de față, care face o epocă în biserica noastră ortodoxă din Austria, și rugându-te, ca să mă însciințezi despre

cele ce vei afla de bine a face în privința hârtiei ministeriale din 30-lea Sept. a călindarului nou, mă recomand sfintelor rugăciuni și rămân pentru totdeauna cu cinstire deosebită,

Al Excelenței Tale credincios frate în Christos.

8.

Emanuil Gozdu către Șaguna.

Excelenței Sale Preasântitului Domn Andreiu baron de Șaguña, dreptcredincios episcop al Transilvaniei în Sibiiu.

Excelenția! Preasânțite Domnule Episcópe! Cu o nespusă bucurie cetiiu multprețuita-Ți epistolă din 28 Decembre a. tr. primesce adēna-mi mulțămită pentru frumoșele sentimente despre care mă încredințezi.

Eu sciu prea bine cumcă numai ca român ajunsei la starea înaltă, cu care sum decorat prin Imperatoriul; mă voiu nisui dară din tóte puterile, ca românilor să nu le pară rău, că cu unul dintre cele mai sante drepturi ale lor sum chiar eu îmbrăcat, carele până acuma nici un merit n'am înaintea némului meu, eu starea acēsta o considerez de o carieră care mi-o deschis-o Maiestatea Sa, ca procedēnd pe dēnsa să pot ajutóra înaintarea națiunii mele. Factorul cel mai potinte al înaintării e scóla, întemeerea scólelor naționale bine organizate, pe o basă sigură, mi-a fost tendința cea mai hotărítă în tótă viața mea, mi-a lipsit însē modrul de a o realiza, dară de aci 'ncolo cred că-'mi va succede și împlinirea acestui propus.

Emanciparea bisericeii ortodoxe de supremația sêrbescă o scii bine Excelenția Ta că a fost și e cea mai ferbinte dorință a sufletului meu, eu sum convins cumcă scăpătarea în cultura, în ce se află românul astăzi, mai mult e de însușit supremației ce o esercia sêrbii asupra bisericeii nóstre în contra atotdreptului divin și uman, decât ori-cari alte împregiurări. Fii dar încredințat Excelenție, că întru emanciparea de sêrbi și reinvierea Metropoliei române, vei avé în mine un spriginitoriu neostenit, întru acēsta tóte puterile și mijlócele mele-'Ți stau spre dispunere.

Primesce pe lângă acestea, cea mai adēncă stimă și reverință dela Al Excelenței Tale servitoriu aplecat

P e s t a, în 2 Ianuarius 1861

Manuil Gozdu m. p.

9.

Șaguna către Georgiu Hurmuzachi.

D-lui Georgiu Hurmuzachi! Înainte de tóte viu a Vă saluta în anul cest nou cu binecuvēntare archierescă dorind din suflet, ca atât prea mult Onorat D-ta cu Dómna soție, cât și pre toți frații D-tale și familiile lor Tatăl ceresc se vă păzească în pace și sănătate statornică și să vă ferescă de tot răul spre binele familiar, național și religionar.

Mai departe trebuie să-ți fac acum cunoscut scopul scrierii mele, ca mai de aproape să lămurim treaba noastră generală bisericăscă. La acest pas al meu mi-au dat ansă petiția cea mai prospătă, ce după gazetele Vieneze s'au dat împăratului din partea Bucovinei, în carea se cere într'alte și o Metropolie.

Eu mărturisesc, că a-și dori, ca cererea și basa fraților nostri bucovineni pentru o metropolie să o cunosc mai de aproape și acésta o a-și dori nu din alt motiv, fără numai pentru aceea, ca să lucrăm în bună conțelegere, va să dîcă: acest obiect să nu se dea oficiosității, până când nu ne-am înțeles laolaltă, căci obiectul se ține de noi toți și noi trebuie să-l hotărîm ér Guvernul numai să-l precunósă.

Îmi vine a dîce: că noi românii din monarchia austriacă am dobândit în principiu metropolie în 27 Sept. 1860 când împăratul a dîs: că nu este neaplecat înființării unei metropolii române de legea ortodoxă, rînduind totdeodată, ca sinodul episcopesc la Carloviț să se țină, unde să se reguleze referințele ierarhice ale românilor și sêrbilor, ér ministrul de cult sub 30 Sept. 1860 au scris mie, și fratelui episcop Eugeniu, că ar fi de dorit mai nainte a ne pune în conțelegere despre propunerile, care pe calea sinodului din Carloviț ar fi a se face în privința regulării referințelor ierarhice din Ardél și Bucovina și cumcă stă în voia mea și a fratelui episcop Eugeniu de a asculta despre acésta mai dintâiu părerea și dorințele Dieceselor noastre. Eu am scris în treaba acésta Preasfinției Sale D-lui Eugeniu, precum se vede din cartea Actele sobórelor etc. pagina 95 apoi am ținut sobor eparchial în tóamna trecută și actele lui le-am împărtășit Consistoriului bucovinean. Așa dară ar fi trebuit să țină și eparchia D-vóstră sinod, pentru de a da părere asupra trébei regulării referințelor ierarhice ale românilor și sêrbilor, și apoi pe basa hotărîrii sinodului eparchial să se fi așternut Maiestății Sale o petiție și o representație sinodului episcopesc Carlovițian corespunđetőre dorințelor D-vóstră și totodată să fiți înștiințat și pre Consistoriul nostru despre lucrarea sinodului de acolo, precum am făcut noi cu Consistoriul D-vóstră.

Nu lăsați, mă rog, libertatea cea odată câștigată pentru ținerea sinodului, la care negreșit au de a lua parte atât reprezentanții preoțimei cât și ai creștinilor. Folosiți-vé de acésta libertate, căci, să-mi credeți, într'ênsa veți găsi reînvierea spiritului amorțit și letargic bisericesc. Vă încredințez, că vrășmașii nostri, ai căror număr este legheon, vor ști să se foloséscă de despotismul lor, decă D-vóstră nu veți ști să vă folosiți de libertatea vóstră.

Tóte acestea le-aș fi scris d-lui Eudoxie la Viena, dar n'am știut unde să adresez hârtia mea.

Deci rugându-Vé ca lui și altor bărbați să le împărtășești acestea și așteptând părerile D-vóstră, rămân cu deosebită cinstire.

Sibiiu, 21 Ianuarie 1861.

10.

Respunsul lui G. Hurmuzachi către Șaguna.

Excelență! Am primit mult stimata epistolă, cu care m'ați onorat în zilele trecute și Vă rog să fiu ertat pentru întârzierea respunsului. Dar abia eri am părăsit patul, fiind trei săptămâni bolnav în urma călătoriei mele dela Viena pe gerul de mai deunăzi.

Vă mulțamesc cu totă căldura inimei pentru felicitările cele pline de bunavoință pentru mine și familia mea. Rog pe milostivul Dumnezeu să Vă fie Excelență și în curgerea anului, ce nu demult s'au început, și mulți ani înainte până la cele mai adânci bătrânețe sănătos și puternic, întru deplină mulțumire și fericire, spre binele, onoarea și mântuirea bisericei și națiunii.

Cât despre cele ce mi-ați scris mai departe, apoi Vă exprimăm Excelență, eu și frații mei și amicii mei și toți cei de o socotință cu mine, cea mai profundă reverință și recunoștință pentru interesul cel viu, și sinceritatea manifestată prin acea epistolă pentru trebile bisericesti ale Bucovinei. Acastă împreună durere este pentru noi de mare mângăere și contribuie numai spre a lăți și mai mult prin Bucovina acele simțeminte care Vă păstrează acei, ce au onoarea a Vă cunoște mai de aproape. Vă rugăm și pentru viitoriu, să nu dați uitărei biserica Bucovinei în cauza momentuoasă de față, — căci durere! trebile noastre bisericesti merg foarte rău.

M'ați întrebat, Excelență, ce feliu de cerință au dat deputațiunea noastră la Viena despre Metropolie.

Vă trimit tot astăzi prin poștă însuși petițiunea și promemoria deputațiunei, tipărită, ca să vedeți, că Metropolia română s'au rostit numai în general ca una din cele mai mari dorinți ale țerei noastre, și tot în acel înțeles, precum Présfinția Vóstră.

Dumnezeu sfântul să ne ferescă, a da din mână autonomia recunoscută a bisericei române. Noi creștinii *mireni* din Bucovina nu am perdat nici vom perde vreodată conștiința demnității bisericei noastre.

Cu inimă sângerândă însă împărtășesc Excelenței Vóstre, cum înțelege acum episcopia noastră cauza metropoliei române.

Înainte de două săptămâni au adunat Présfințitul Episcop Eugenie Hacman aice pe Consistoriul său, înmulțindu-l cu câțiva profesori de teologie, și s'au comunicat punctele, ce are a le propune unui sinod *de preoți*.

Un profesor al teologiei, român zelos, lucéfêrul și favoritul clerului, un bărbat strălucit prin caracterul său cel consecvent și nepătat, prin spiritul și erudițiunea sa, anume părintele Calinciuc, au arătat necesitatea a invita și creștini mireni la un sinod ca acesta unde are a se desbata o cauză de așa mare însemnătate.

Acésta fù înzadar!

Și care au fost punctele comunicate?

Cele mai însemnătate au fost:

Intemeierea unei Metropolii și a doi Episcopi, numiți chiar nemțesce „Weihbischöfe“ — în Bucovina!

Alegerea metropolitului prin un sinod provincial mixt, însă cu aceea mărginire, ca să alégă el numai 3, trei candidați, și apoi ocârmuirea să numescă pe unul din trânșii Metropolit.

Un sinod anual, ecumenic, duhovnicesc; — unde? la Viena! sub îndoita președință a unui Arhiepiscop, și unui Procurator al statului!

Și fiindcă le este rușine de lume și mai ales de Prăsfînția Vóstră, apoi s'au adăugit totodată cu mare generositate, că invoesc și Ardeului ca și Bucovinei o Metropolie deosebită.

Aceste puncte profesorul de teologie Popovici le au prelucrat din poruncă, adecă numai le au motivat și le-au împodobit, și alaltăieri luni le au cetit din porunca și în ființa dlui Episcop Eugenie, *nemțesce* — unui sinod de preoți, ce s'au fost conchemat anume pentru acésta. Domnul Episcop au recomandat punctele a se primi. Preoții anume nepregătiți, amețiți de referatul cel lung nemțesc, deprinși la o disciplină mai mult decât militară și o supunere órbă și mută la tóte cele, au plecat capetele — și lucrările sinodului într'o clipă s'au sfârșit!

A doua zi, adecă eri diminéță s'au mai adunat preoțimea numai ca să subscrie din poruncă în ființa Dlui Arhimandrit Teofil Bendela punctele, întocmai cum i s'au fost cetit nemțesce. Domnul profesor Calinciuc, provocat de Domnul Arhimandrit spre a subscrie, au refusat subscrierea sa, motivând refuzarea acésta într'un mod respectuos și modest. Atunci Dumnealui fú înfruntat pentru acésta de Domnul Arhimandrit în fața întregului sinod — ce constă cam de vre-o 40 de preoți, — într'un chip cât se póte de furios, de atingătoriu și de îngiositoriu.

Ceialalți preoți indignați, dar terorisați, au răspuns la chemarea domnului arhimandrit, și au pus iscăliturile D-lor sale, unul câte unul, pe hârtie — și sinodul episcopiei Bucovinei — era gata!

Eșind din adunare, sërmanii preoți își făcea cruce, dîcînd: ca Dumnezeu să-și facă milă cu dênșii și să le ție în sémă pozițiunea lor cea dependintă, ertându-le păcatul acesta, punctele subscrise din poruncă și așa sînt înzadar, că o asemenea nelegiuire nu se va puté înființa!

Aceste sunt lucrările domnului nostru episcop și al domnului arhimandrit al său Teofil Bendela.

Nu noi mireni sacrificăm interesele nóstre bisericesci, precum se vede. Nu noi mireni svêrlim pe feréstră afară autonomia bisericeii nóstre și vrom chiar cu sila să-și tragă ocârmuirea cuvêntul înapoi și să se mestece în trebile bisericeii ortodoxe. Nu noi mireni vrom a învecinici izolarea cea prea tristă

și nefericită a bisericei Bucovinei de cătră celelalte eparchii române ortodoxe din Austria, și anume de cătră cea a Ardélului.

Noi suntem străbătuți de durere și de rușine. Streinii rîd și își bat joc. Dar sfințiile sale nu vroesc să asculte pe nime din țeră. Apoi ce să mai dîc?

Noi credem, cum-că în urma adresei de mulțămire a sinodului dela Sibiiu cătră baronul Petrino pentru spriginirea metropoliei române, — ar trebui neapărat a se provoca dela Sibiiu érăși domnul Petrino, ca să se ție de cuvênt, să lucreze aice pentru programul dela Viena, ca episcopia nóstră să se înțelégă în cauza metropoliei cu Excelenția Vóstră și să nu facă singură nici un pas în cauza acésta fără conțelegere cu Preasfinția Vóstră.

Și de doresce Dumnealui cu sinceritate binele bisericei nóstre, apoi nu mă îndoiesc, că va apăra și aice, și acum cauza dréptă. — Și domnul episcop al nostru, care în minutul acesta nu are alt amic în tótă Bucovina decât pe Dumnealui, — póte că-l va asculta.

V'am descris cu deamêruntul lucrările sinodului nostru, pentru că la noi nu s'au tipărit aceste, ca la Sibiiu, care a-ți avut bunătate a ne trimite și nóuë aice. Și spre mulțămită am vroit să Vê trimit o relațiune măcar scrisă de mână, până ce episcopia nóstră va tipări desbaterile cele lungi și interesante ale unicului nostru sinod.

Vê mulțămim Excelenția fórte mult pentru cartea momentósă despre lucrările sínódelor dela Sibiiu. Dați-mi voie a Vê închina profunda mea stimă și reverință pentru activitatea ce desvêliți, care merită lauda creștinilor și binecuvêntarea cerului!

De este cu puțință, apoi m'ași ruga să binevoiți să orênduiți a ni se trimite încă vre-o câteva exemplare de cartea acésta, să le împrăștiem între preoți, căroră anume nu se dîce nimica despre lucrările episcopiei dela Sibiiu.

Ah de aș poté însufla Proestoșilor nostri cugetările Excelenției Vóstre, durerea pentru binele, onórea, autonomia, înaintarea maicei bisericei ortodoxe, și pentru concentrarea membrilor ei separate și isolate, — o scânteie de bărbăția, de energia, de agerimea Excelenției Vóstre.

Ertăți lungimea epistolei mele. Dar precum vedeți, noi Bucovinenii pe lângă altele apoi ne aflăm și în privința bisericei într'o crisă fórte periculósă, — care ne póte aduce pentru tot viitoriul urmările cele mai nefericite. Pentru aceea sperând în compătimirea Preasfinției vóstre am vroit să dîc mai pe larg, ce să petrece la noi în cauza cea mai vitală a țerei nóstre, în cauza bisericei.

În fine să aibu voie, a mai adauge dóuë cuvinte. Nu sciu, ce ne va aduce timpul viitoriu, și ce sórtă pregătesc proestoșii nostri, anume domnul episcop Hacman cu d-sa archimandritul și consistoriul său, bisericei Bucovinei, care (biserică) se află acum încă în mânilor Domniilor sale.

Atâta însé sciu, și eu, și frații și amicii mei, că altă speranță și altă mântuire, pentru biserica Bucovinei nu este, afară de supunerea episcopiei

nóstre sub o metropolie română ortodoxă, care după socotința noastră numai și numai în Ardél póte fi, și a căreia scaun numai și numai de Preasfinția Vóstră póte fi ocupat spre binele și scăparea bisericei române ortodoxe!

Acésta este alfa și omega a convinșii noastre, și acésta va rămâne pururea dorința noastră cea mai înfocată. Opiniunea în cauza acésta se vè slujască de probă a sincerității și a cugetelor ómenilor.

Excelenția! Vè rog încă odată, nu uitați biserica vèduvită a Bucovinei, provocați pe d-l episcop Hacman la conlucrare, pentru o singură metropolie română ortodoxă, și alipirea Bucovinei cătră ea!

Noi din parte-ne nu vom lipsi a face datoria noastră după slabele noastre puteri.

Frații mei împreună cu mine sărută drépta binecuvântătoare a Preasfinției Vóstre. Rămân cu cea mai profundă reverință al Excelenției Vóstre prea plecat serv

Cernăuți, 9/21 Februarie 1861

Georgie Hurmuzachi m. p.

11.

Șaguna cătră Hurmuzachi.

Mângăerea, ce am simțit primind epistola Multonorat D-tale din 9/21 ale curgăt. ca răspuns la cea a mea din 21 Ianuar — numai decât s'au prefăcut în mine în nise dureri sfășietóre de inimă, cum am înțeles cuprinsul epistolei.

Tótă nenorocirea noastră vine de acolo, că Proestoșii și ceialalți bărbați bisericești nu'și fac sieși un studiu îndelungat din învățăturile și aședămintele sfintei maicei noastre biserici, și rămân pre lângă acele cunoștințe, care le au auđit și învățat în școli de religie streină. Apoi mai este și aceea împregiurare fatală, că clerul bucovinean este crescut sub un guvern absolutistic, nu are conversație contimporană, nu cetesce instituțiile bisericei noastre, din care pricină nu se póte împrieteni cu ele; nu cetesce jurnalele noastre; nu trăesce în și cu elementul său, ci petrece în, și cu cel străin. Tóte acestea constatează starța cea abnormă a bisericei noastre de acolo, și nepăsarea cea mare, și îndolența cea neiertată cătră clasicitatea religiei noastre. Așa dară nu este mirare, că el cade dintr'o abnormitate în cealaltă. Dar de altăparte este de mirare, cum fii unei biserici nu voiesc se aibă într'un chip, și într'o formă legală biserica lor, ca prin aceea se se susțină caracterul cel primitiv al bisericei lor. Caracterul acesta este uniformitatea dogmelor, și a constituției bisericei fără deosebirea limbilor și a locurilor, prescurt, una e biserica, una e constituția ei și carele acésta nu o ține, au căđut din ortodoxie! (veđi mai pe larg în cuvântarea mea pag. 71 din actele sobórelor noastre).

Eu nu mă pot lăsa într'o Eremiade cu circumscripții despre cuprinsul suslăudatei epistole, căci nu'mi prisosese timpul, ci mă țermuresc pre lângă acel sfat sincer și prietinesc, ca

I. Se vă duceți doi trei bărbați cu autoritate la păr. Eugeniu s'el rugați să vă dea în copii propunerea sa, ce au așternut guvernului despre organizarea bisericeii. Dăcă el n'ar încuviința acéstă rugare, atunci ar fi bine a da atât lui, cât și guvernului central un protest formal cu subscripția cât mai multor creștini din Bucovina. Protestul acesta s'ar pute motiva

1. Cu aceea, că însuși ministeriul de cult sub 27 Septembrie 1860 au dat voie episcopului, a asculta dorințele eparchieii despre regularea trebilor ierarhice; așa dară să octroeze un sinod eparchial din preoți și mireni;

2. Că episcopul au jurat la sfințirea sa de episcop, că va ocârmui biserica lui Christos potrivit aședămintelor sfintei nóstre Religii; însă episcopul calcă jurământul acesta, când în loc să se sfătuiască într'un sinod compus din preoți și mireni despre un obiect bisericesc, ce se ține de regularea referințelor ierarhice și s'el fie deschis prin rugăciune și chemarea sfintului Duch, ține un consistoriu înmulțit fără rugăciune și chemarea sfintului Duch cu unii preoți carii îi sânt spirituri servili, și eschide pre creștini în contra instituțiilor bisericescii, și anume în contra canonului 20 al soborului din Antiochia, și în contra pravilei universale, unde biserica nóstră nu se ocârmuesce după sistema absolutistică, ci în urma învățătorei lui Christos și tóte acestea le face Présfinția Sa, ca mai ușor s'el fie a face niște măsuri vătămătore de canóne;

3. Că episcopul calcă în picióre canonul 19 al sobor. ecum. VI. căci nu culege din sfinta scriptură și din învățăturile sfinților părinți înțelesurile adevărului și judecățile în tréba regulării referințelor eparchieii bucovinene față cu celelalte eparchieii;

4. Că creștinii după acum pomenitul canon 19 al sob. ecum. VI. numai acele învățături episcopescii sânt datori a le asculta și a le primi, care sânt bazate în sfinta scriptură și învățăturile sfinților părinți ear ori câte ar face și ar învăța episcopul fără cale, creștinii se opresc prin canóne a le primi și a le asculta. De aci se vede, că în biserica ortodocsă răsăritenă episcopul este subordonat canónelor, și de acéstă obligațiune este datoriu a se ținé, almintrelea au părăsit ortodocsia, și au trecut la eres cu toți, cari ar cuteza s'el părăsescă în cugetări străine de ortodocsie.

5. Că noi rămânem în acéstă convingere până atunci, până când episcopul propunerea sa și a celor, cari aceea au subscris-o, nu o vor motiva cu canónele și scrierile acelor dascăli ai lumii, pre cari biserica nóstră și astăzi de stâlpii creștinătății 'i cinstesce, și se află cu numele puși în al 2-lea canon al sobor. ecum. II.

6. Că noi propunerea aceea a episcopului, că la Bucovina să fie un metropolit și doi episcopi sfințiți (Weihbischöfe) o osândim și o caracterisăm de o năzuială volnică, abusivă și anticanonică, și streină în ortodoxie; prin urmare protestăm solemn nu numai asupra formei ci și asupra cuprinsului propunerii acelei episcopesci și consistoriale ca a unui act, carele este anticanoinic, și vatămă ortodocsia și liniștea sufletului nostru, etc.

Mai departe bine ați face, când după modul provisoriu din cărticica noastră „actele sobórelor“ pag. 126 ați cere voie dela Guvern de a ține sobor eparchial.

Apoi mai pe urmă a-ți puté expune și aceea, că și praxa cea veche a bisericeii bucovinene au fost sinodală, căci episcopul se alegea și trebile cardinale bisericesci se tractau în adunări obștești, până s'au ținut Bucovina de Moldova, și acéstă adunare obștască era ca un sinod, când se alegea episcopul séu când se tractau trebile cardinale bisericești etc.

În sfârșit sərbătorește s'el poftiți pre păr. episcop a se declara, pentru ce au făcut lucrul acesta într'un chip unilateral, ascuns și cu delăturarea formelor canonice?

Sprez, că mult onorat Dta ai primit dela direcția tipografiei diecesane de aci 50 exemplare din actele sobórelor noastre, și nu primi în nume de reu, căci direcția tipografiei n'au putut da aceste cărți în dar, pentru-că este sêracă. Bine ați face, când „Telegraful Român“ l'ați recomanda bravilor noștri bucovineni spre ținere, căci acela este și organul ortodocsiei noastre din Austria.

În interesul obiectului nostru mă rog, ca să nu se întrerupă corespondența noastră, rămânând cu deschilinită cinstire.

Sibiiu, 18 Februaru 1861.

12.

Episcopul Hacman cătră episcopul Șaguna.

Nr. 37.

Excelenția Ta! Preasfințite domnule Episcópe, mie iubite frate în Christos! În privința regulării referințelor ierarchice ale eparchiilor drept credinciose din Austria m'am sfătuit cu clirul meu, întâiu în consistoriul meu, ce l'am înmulțit spre acel scop, apoi într'o adunare eparchialnică. Din alăturata broșură ve-ți avé bunătate a înțelege socotința și dorințele clerului meu, totuși poftesc reflexiunile critice la n. IV pag. 53—64 a le privi ca a redactorului și nu ca ale mele.

Propunerile mele și a clerului meu despre regularea canonică a referințelor ierarchice au spre țintă: prin înființarea de metropolii pentru fie-care provincă bisericescă, de a pune stavilă nemulțămirilor, ce se nasc din nere-socotirea intereselor naționale și ce dau adese pricină spre cădere dela biserica

cea drept credicioasă, de a întemeia și a întări legătura iubirii și a frăției între slăveni și românii cei dreptcredincioși, de a sporii binele și înflorirea bisericii, prin măsuri, puse la cale, după deosebitele recerinți a fie-cărei eparchii, și prin aședarea unui punct central de a câștiga întregei biserici autoritate și putere cătră lăuntru și cătră afară.

Cu aplecare prietenescă și deosebită cinstire rămân al Excelenției Tale frate în Christos

Cernăuți, în 10/22 Iunie 1861.

Eugenie m. p.
episcop.

13.

Șaguna cătră Hacman.

Nr. pres. 254/1861.

Când tótă speranța perdusem de a căpăta dela Frăția Ta vre-un răspuns la hârtia mea din 26 Sept. 1860 și alta, prin carea ți-am împărțășit Frăției Tale lucrarea soborului bisericii noastre din Ardél din 24—26 Octobre 1860 étă astăzi am primit epistola Frăției Tale din 12-lea ale curgătoriei Nr. 37 prelângă carea bine ai voit a-mi trimite o broșură, din carea se înțeleg socotința și dorințele clerului Frăției Tale, ér reflexiunile critice la Nr. IV pag. 53—64 se le privesc ca ale redactorului.

Cuprinsul mult prețuitei epistole a Frăției Tale mă încumete pre mine a-ți descoperi sincer, că eu am căpătat încă în luna lui Maiu un exemplar din pomenita broșură, și mi-am făcut dintr'ênsa un studiu serios, și prin trei articoli din „Telegraful Roman“ am descoperit părerea mea asupra unor puncte din aceea broșură. Dar apoi simțindu-mă îndemnat a face reflexiunile mele și asupra mai multor puncte, am publicat ca Anonim în jurnalul sus pomenit că reflexiunile asupra dîsei broșure nu se vor publica mai departe prin jurnal, ci prin o broșură, carea o am și dat în tipariu sub numele meu, ca nu cumva retăcerea numelui autorului se dee cui-va vre-o sminteală.

Eu m'ași fi ținut prea norocos, când aș fi putut reflexiunile mele frătesci se le împărțășesc oblu Frăției Tale, ceea-ce aș fi făcut cu buna sémă, de aș fi fost norocos a căpăta pe calea oficiósă, și în timp potrivit acea broșură.

Înse gândesc că Frăția Ta nu-mi vei lua în nume de réu publicitatea, ce am făcut eu cu reflexiile mele, de vreme ce și clerul bucovinean au predat publicității dorințele sale.

Prelângă care nu voiu întârđia a-Ți trimite Frăției Tale un exemplariu din reflexiile mele, cum vor ieși de sub tipariu, și recomândat sfintelor rugăciuni, rămân cu încredințarea adevăratei cinstiri

Sibiiu, 17 Iulie 1861.

Al Frăției Tale frate în Christos.

14.

Ioan Dobran agent de curte cătră Șaguna.

Euere Excellenz! Nach Einlangen der hohen Zuschrift Euerer Excellenz dto 20 Dezember v. J. welche ich Sr. Excellenz dem Herrn Grafen Forgach vorgelesen habe — wurde nach der gemeinschaftlichen Berathung des ungrischen und Croatischen Hofkanzlers mit dem Kriegsminister die Vereinbarung getroffen: dass S. Majestät mittelst a. u. Vortrages gebeten werde einen Diöcesan-Bischof zum Erzbisthums-Verweser in Karlovitz zu bestimmen; Sr. Majestät geruhten mittelst a. h. in Venedig unterfertigten Entschliessung S. Ex. H. Samuel Maschirevics zum e. b. Administrator zu ernennen.

Es ist mir gelungen mehrere am Platze sehr angesehene Herrn für die einverständliche Mitwirkung zur Wiedereinsetzung unserer durch weiland Sr. Majestät Kaiser Josef II. im J. 1783 unterdrückten Metropole zu gewinnen — und ich hoffe zu Gott, dass dieser unser sehnlichster Wunsch in Erfüllung gehen wird -- Selbst die hier wohnenden Serben sehen es ein — dass dieser Wunsch billig sei.

Um den hohen Absichten Euerer Excellenz gemäss vorgehen und diesfalls auch den Herrn B. Simon Sina zur Mitwirkung, wie es auch der Herr kaiser. Rath B. Popp mir angerathen hat, einladen zu können — geruhen Euere Excellenz einen Organisationsplan, mit Beobachtung der Einheit der Kirche in Ecclesiasticis verfertigen und an mich gnädigst absenden zu lassen.

Da es meine Überzeugung ist, dass S. Ex. Gf. Anton Forgach dieser unserer Bitte sehr gewogen ist, weil Er öfters davon sprach — dürfte vom grossen Nutzen sein, an ihn und S. Ex. Grafen Nádasdy Briefe zu schreiben und solche dann an mich zur zeitgemässen Einhändigung gelangen zu lassen.

Das ist der practische Boden, den ich, dem weisen Beispiele Euerer Excellenz nach, gern befolge.

Ein glückliches Neujahr wünschend, empfehle ich mich der ferneren hohen Gnade und verharre die Hände küssend, ehrfurchtsvoll

Wien, 6 Jänner 1862.

Euerer Excellenz unterthänigster Diener

Joh. Dobran.

15.

A. de Mocsonyi scrie episcopului Șaguna, în cauza despărțirii ierarchice de cătră sêrbi.

Excellentissime Domnule! Când mai de pre urmă am fost provocat la cooperarea pentru restaurarea metropoliei nóstre vechie, am avut onórea a răspunde Excelenței Tale, ca „stantibus circumstantiis“ nu aflu de bine să ne apucăm și de tréba ierarchică până nu vom ajunge la o stare politică. Însă d'atunci

împrejurările s'au schimbat, căci patriarhul sêrbesc, cel mai mare inamic românilor a repausat. Așa dară acuma e datorința fie-cărui român a-și da părerea sa în tréba asta, care ne intereséază pe toți românii rêsăriteni din monarchia austriacă, — a conlucra după puterile sale, a condescende în arena cu apăsătorii nostri. Din cauza asta am aflat de bine a scrie articolul aici alăturat și de mine scris, și de a Te ruga a binevoi a-l da redactorului al „Telegrafului Roman“ spre a-l publica din loc cu subscrierea mea.

Capilor comunităței logoșiene, comunicându-le articolul meu, am scris, ca să se declare în adunarea, ce vor ținé în 18 Ianuarie în sensul articolului acestuia, și să otărăscă o petițiune substernendă tronului înalt prin o deputațiune, provocând totdeodată pre românii din tóte diecesele la conlucrarea și luarea parte la deputațiunea numită.

În epistola mea cătră Logoșeni am atins, că petițiunea o vei face Excelenția Ta, fiind în trebile bisericesci perfect versat, și fiind afară de acésta autorul și al celorlalte petițiuni în tréba ierarhică până acum tronului înalt substernute.

Prin urmare Te rog, Excellentissime, una, să binevoiesci a face petițiunea memorata, alta să binevoiesci a Te otări a conduce deputațiunea, precum ai făcut și până acuma, și sub condițiunea asta, declar, că și eu mă voi adnecta bucuros deputațiunei.

Noi vom câștiga subscrieri pentru petițiune și vom alege și pre membrii bănățeni ai deputațiunei, care póte să constea, după părerea mea din 12 inși, anume din 3 ardeleni, 3 bănățeni, 3 aradieni cu Bihorul și 3 bucovineni, carii de pe urmă fără de acésta se află în Viena, înțeleg pe Eudoxiu Hurmuzachi, baronul Petru Petrino și baronul Vasilco, carele este ginerele lui Petrino.

Eu mă aflu acuma în Timișóra, unde voi petrece iarna. Aici locuiesce acuma și sorumea Caterina, precum și fratele meu Georgiu. Noi ne-am convorbit și otărit iarna de înainte a remâné totdeuna în Timișóra, spre a recupera terenul pierdut din partea românilor, carii făcea mai marea parte a locuitorilor din Bănat, și totuși până astăzi n'au avut în capitala Bănatului nici o familie română mai alésă. E adevărat, că petrecerea în Viena e mai plăcută, însă tréba națională antecedit omnibus.

Așa dară epistolele Tale, Excellentissime, cu care mă vei onora iarna asta, vei avé bunătate ale adresa încóce la Timișóra, unde Te voi aștepta cu bucurie spre a mă alătura Excelenției Tale pe calea cătră Viena.

În fine primesce asigurarea sentimentelor mele amicale și stimei distinse, cu care rămân al Excelenției Tale conaționalul și amicul sincer

În Timișóra, 2/14 Ianuarie 1862.

Andrieu de Mocsonyi.

16.

Răspunsul episcopului Șaguna către Mocsonyi.

La prețuita-ți scrisóre din 2/14 Ianuarius a. c. mă simt plăcut îndatorat a Ți răspunde, că am făcut dispozițiunea cuviinciosă de a se publica, în numărul viitoriu al „Telegrafului Roman“, articolul privitor la înființanda noastră metropolie română, ce ai aflat de bine a mi-l comunica. În cât pentru deputațiunea, ce ar fi să mǎrgă la Viena, tot în privința obiectului acestuia, părerea mea este, ca aceea, pentru-ca să-și aibă efectul dorit, să fie cât mai alésă. Bine ar fi firesce, când s'ar puté compune aceeași deputațiune din 12 séu și din mai mulți inși, să căutăm însă, că ori din câți membrii va consta, ea să impună mai mult cu puterea ei morală, de cât cu numerositatea ei, constea ea apoi măcar și numai din 4 séu 5 membri.

Bărbați cum sunt: Eudoxiu Hurmuzachi, baronul Petru Petrino și baronul Vasilco, despre cari 'mi scrii că vor lua parte la deputațiune pe lângă Tine, sunt potriviți și, după părerea mea, la întemplantare când nu s'ar afla mai mulți, de ajuns pentru de a reprezenta cauza noastră.

În săptămânile acestea am primit dela ministrul Nádasdy provocarea, ca să lucru un proiect în privința regulării referințelor noastre bisericesci, și apoi să-l duc în sus în persónă. La provocarea acésta am răspuns că voiu lucra la proiectul cerut, nu i-am putut însă promite, că-l voiu puté duce pe acela în persónă. Starea sănătății mă împedecă deocamdată de a întreprinde o călătorie așa lungă; către sfârșitul lui Martie însă cred că voiu puté pleca și atunci apoi îmi voiu ținé de onóre a puté conduce și deputațiunea ce se va alege. Dar și până atunci, Te rog, să-mi faci cunoscute, acelea ce ve-ți afla de bine a mai face în întrebarea acésta. Al Ilustrităței Tale

Sibiiu, 12 Ianuarius 1862.

17.

Contele Francisc Nádasdy cancelariul aulic pentru Transilvania către Șaguna în cauza regulării referințelor ierarchice.

Euer Excellenz! Wie Euerer Excellenz bekannt, sollte in Folge des Allerhöchsten kaiserlichen Handschreibens an den kürzlich verstorbenen Patriarchen Rajachich, welches in der Wiener Zeitung vom 5 Oktober 1860 veröffentlicht wurde, eine Synode der griechisch nicht unirten Bischöfe abgehalten werden, welche unter Andern auch darüber zu berathen und Seiner k. k. Apostolischen Majestät mit Berücksichtigung der kanonischen Vorschriften Vorschläge zu erstatten hat, wie die hierarchischen Verhältnisse zu regeln seien, damit auch

den Bedürfnissen und kirchlichen Interessen der griechisch nicht unirten Romanen in gebührender Weise Rechnung getragen werde.

Mittlerweile ist der Patriarch Rajachich, welcher mit der Abhaltung der Synode beauftragt war, gestorben, wodurch vielleicht aus kanonischen Rücksichten eine neuerliche Verzögerung der baldigen Austragung dieser so wichtigen Angelegenheit eingetreten sein dürfte, was ich in meiner jetzigen Stellung um so mehr bedauere, als eben die kirchlichen Interessen der gr. orientalischen Glaubensgenossen Siebenbürgens, in der günstigen und wo möglich baldigen Lösung der Aufgaben dieser Synode, wesentlich betheiligt sind.

Das besondere Interesse, welches ich dieser Angelegenheit schenke, macht mir wünschenswerth in dieser so wichtigen Frage allseitige und namentlich auch von der kanonischen Seite gründliche und verlässliche Aufklärungen zu erhalten, und ich glaube, Euer Excellenz werden es eben so erklärlich, als gerechtfertigt finden, wenn ich diessfalls vor Allem auf die erschöpfenden Kenntnisse Euerer Excellenz und Ihre gütige Unterstützung rechne.

Ein bedeutendes Unwohlsein, welches ich aufrichtig bedauere, hat wie ich weiss Euer Excellenz verhindert, sich der im November v. J. hier anwesenden Deputation der romanischen Nation anzuschliessen, wodurch mir nebst dem Vergnügen des persönlichen Zusammentreffens, die erwünschte Gelegenheit geworden wäre, über diese so wichtige Frage die erforderlichen Aufschlüsse und verehrten Ansichten Euerer Excellenz im hiezu am Meisten geeigneten mündlichen Verkehre kennen zu lernen und falls es nicht etwa noch in der Absicht Euerer Excellenz läge, nach Zulässigkeit Ihrer Gesundheit Wien in der nächsten Zeit zu besuchen, so werde ich wohl auf das Angenehmere und Förderlichere des persönlichen Verkehres mit Euerer Excellenz in dieser Frage verzichten müssen.

Für diesen letzteren Fall richte ich das verbindliche Ansuchen an Euer Excellenz, mir sowohl über die Bedürfnisse und Interessen der gr. orientalischen Romanen Siebenbürgens an dieser durch Allerhöchst Seine Majestät in Aussicht gestellten Regelung der hierarchischen Verhältnisse der griechisch nicht unirten Kirche, als auch über die Art und Weise, in welcher eine solche nach den kanonischen Verhältnissen zu erfolgen hätte, und ob der Tod des Patriarchen auf die Abhaltung der fraglichen Synode einen aufschiebenden Einfluss haben müsse oder ob anderweitig und wie diese Abhaltung demungeachtet ermöglicht werden könnte, Ihre verehrten Ansichten gefälligst mittheilen zu wollen.

Genehmigen Euer Excellenz die Versicherung der vollkommensten Hochachtung, mit der ich verharre Euerer Excellenz gehorsamer Diener

Wien, 14 Jänner 1862.

Nádasdy.

18.

Respunsul lui Șaguna către Nadasdy.

Nr. pres. 10/1862.

Euer Excellenz! Nachdem die Aufschlüsse und Erörterungen, welche Euer Excellenz durch das mir so sehr willkommene verehrteste Schreiben vom 14. dieses in Betreff so hochwichtiger kirchlicher Angelegenheiten von mir verlangen, von der grössten Bedeutung sind, so werde ich nicht säumen, dieselben Euer Excellenz sowohl aus der ungeheucheltsten Hochachtung und Verehrung, die ich für hochdero Person hege, als auch um der Wichtigkeit der Sache selbst willen zu unterbreiten. Ich würde mich sehr glücklich schätzen, wenn es mir vergönnt sein sollte, dieselben Euer Excellenz persönlich überreichen und mit dem beredten als alle Schriften sprechenden mündlichen Worte begleiten zu können. Sollte aber dieser meinerseits so sehnlich gehegte Wunsch nicht in Erfüllung gehen, so bitte ich Euer Excellenz schon in Vorhinein der Überzeugung Raum zu geben, dass keineswegs mein Wille, sondern einzig und allein meine noch immer schwankenden Gesundheitszustände hieran Schuld sein werden.

Indem ich daher Euer Excellenz gnädige Nachsicht eine Frist, welche die Ausarbeitung so hochwichtiger Fragen gebieterisch verlangt, gehorsamst auszubitten mir erlaube — verharre ich mit der Versicherung der ausgezeichnetesten Hochachtung

Hermannstadt, 19 Jänner 1862.

Euer Excellenz gehorsamster Diener.

19.

Scrisórea lui Mocsonyi către Șaguna.

Excellentissime Domnule! Eu când vëd, și sum convins, că împregiurările iértă de a înainta vr'o trebă, carea e spre folosul națiunei nóstre, eu atunci mă apuc de ea cu *calore*, așa dară cu cât mai vërtos acuma de cauza nóstră bisericescă, fiind acuma timpul, în care póte fi să putem ajunge la scopul dorit. În urma acestui propus am aflat de bine a convoca la o consultare pre bărbații cei mai destiși din diecesele Aradului, Timișórei și Verșețului. Deci în 21-a lunei c. au venit încóce la mine din Arad, Ilustritatea sa, Domnul episcop al Aradului și fostul ablegat, dnul Georgiu de Popa, din Lugoj, Domnii Iulian Ianculescu, general perceptorul și Constantin Radulescu, Geometra comitatului, din Timișóra: frate meu Georgiu și căpitanul orașului, domnul Ciermena.

Toți bărbați acești, demni de tótă lauda, chiar și singur domnul episcop fără nici o resistință s'au învoit în despărțirea administrativă bisericescă de cătră ierarhia sêrbescă, prin urmare în aceea propunere a mea ulterióră, cumcă

1. Să nu luăm parte la congresul sârbesc, deci firesce cu atâta mai puțin la alegerea metropolitului sârbesc;

2. Să subșternem tronului înalt prin o deputațiune o petițiune, prin care să cerem restaurarea metropoliei noastre vechi, și spre scopul acest ținerea unui congres bisericesc roman din toate diecesele, unde se află Români; care congres la olaltă cu cel serbesc, după-ce ar pregăti un comitet ales din ambii congresuri lucrurile pregătitoare, ar înființa despărțirea administrativă, înțelegându-se de sine, că legătura dogmatică bisericească ar rămâne neatinsă în eternum.

3. Adunarea a încheiat, ca în capul deputațiunii să Te pună, pe Tine Excellentissime domnule, cu atâta mai tare, ca Illuștritatea sa, domnul episcop din Arad s'a declarat de sineși, fără a fi provocat, căși ține de datorință de a se alătura deputațiunii.

Fiind mie dată din adunare sarcina cea onorifică, de a Te ruga și provoca la pașul acesta îmi iau voia cu atâta mai mare bucuria de a'mi împlini datorința asta, cu cât sum convins, că Excellenția Ta după zelul Teu cunoscut nu numai nu Te vei retrage, ci vei pași înainte ca stéua bisericeii noastre prea amate.

Deputațiunea după părerea noastră se constea din 12 membri, prin urmare din conducătorul, ce vei fi Excellenția Ta, din 3 ardeleni, 3 bănațeni, 3 aradieni, și din 2 bihoreni, cu totul din 11 membrii, pre mai mulți nu propunem parte din aceea cauză, pentru-că e cam greu a afla ómeni avuți, cari să cheltuască bucurios, dară parte, pentrucă scim, că Maiestatea Sa nici când nu primește vr'o deputațiune constantă din mai mulți membri.

Așteptându-Ți răspunsul cu nepăciuire mă recomand amiciției Mariei Tale și rămân cu stima distinsă. Al Măriei Tale prea plecat

Timișóra 22 Ianuarium 1862.

Andrieu de Mocsonyi m. p.

20.

Răspunsul episcopului Șaguna către Mocsonyi.

Mult prețuite Amice! Deși momentuositatea cuprinsului epistolei tale din 22 ale curgătorei c. nou ar cere dela mine o prejudecare seriósă ce mistuește timp mai îndelungat, totuși ca să-ți împlinesc pofta, eată răspunsul meu la aceea.

Eu aprobez rezultatul conferinței, ce ați avut la 21 ale curg. și am numai atâta să-ți spuim: că parerea mea este, ca nu una deputație mare, ci din fie-care parte a vechiei noastre mitropolii câte una deputație să mérégă la Viena, și adecă una din Banat, una din Arad, una din Oradia mare, și una din Ardeal, și când s'ar puté și din Bucovina.

Motivul, pentru care eu propuim astfel de deputații singuraticice, este, căci știu din pracsă, că dacă 3—4 inși din o deputație numerósă se vor

primi la audiență, și ceilalți nu; ear decă ar merge patru deputați într'un restimp de 2—3 săptămâni, atunci toți membrii acestor deputații particulare s'ar învrednici de primirea la audiență, ceea-ce ar face mai mare impresie, de cât o singură deputație, fie aceea cât de numerosă. Aceste deputații ar trebui să mérgă nu numai pe la Ministrii, ci și pela amêndoi cancelarii aulici, la cel unguresc, și la cel ardelenesc.

Eu te rog amice! să primesci acest sfat al meu, și să dai trebei nóstre bisericești de acolo acéstă îndreptare, fiind sigur, că eu acésta ȓic din praeca mea, căci știu, cum este gustul dlor mari din Viena, și noi trebuie să ne acomodăm și după ei, căci mult depinde dela bunăvoința lor.

Deci așteptând respunsul tău, rămân cu deosebită stimă Al Tău sincer amic
Sibiiu, 15/27 Ianuar 1862.

21.

Scrisórea lui Mocsonyi către Șaguna.

Excellentissime domnule! La epistola mult prețuită a Măriei Tale dto 15/27 lunei c., carea am primit-o astăzi, am onóre a-Ți răspunde, că eu părerea Excellenției Tale în privința deputațiunilor nu o aprobez, din cauza aceea, pentru că mergênd mai multe deputațiuni din mai multe părți, prin urmare despărțindu-ne la o trébă, în carea dorim și cerem dela Împărăție a fi împreunați, dăm ocasiunea cârmuirii a da fie-cărei deputațiuni un divers respuns, deci a efectua proiectul ei, — care mi s'a împărtășit ȓilele aste de o parte sigură — de a concede vouă, Transilvăneni, o metropolie, dară pre noi din Ungaria, de a ne învia la congresul și sinodul sêrbesc. Asta vom ajunge, decă ne vom presenta la Împêratul de chilin.

Dară mai departe am să mai fac aceea băgare de sémă, ca decă Maria Ta, nu Te învoești a conduce una deputațiune constantă din membrii din tóte părțile, locuite de Români, cu una petițiune compusă în sensul comun al tótei României ortodoxe din Austria, deci de a unifica tréba nóstră bisericescă, atunci noi Români din Bănat, Arad, Bihor și Bucovina ne vom uní, vom forma una deputațiune, și ne vom pune sub conducerea episcopului din Arad.

Acuma placă a decide lucrul, și a mă însciința despre hotărîrea plăcută a Măriei Tale.

Recomandându-mă amicitiei și favorei a Măriei Tale rămân cu stîma distinsă.
Al Excellenției Tale amic sincer.

Andrieu de Mocsonyi.

22.

Răspunsul lui Șaguna către Mocsonyi.

Mult prețuite Amice! Eu cu mult mai mult Te iubesc, și părerea-ți ce mi-ai manifestat în epistola-ți de astăzi, cu mult mai mult o prețuesc, de cât m'ași puté opune ei, de vreme ce convins sânt desăvêrșit, că atât părerea ta pentru una deputație, cât și părerea mea pentru mai multe deputații au de țintă ultimă binele bisericesc și național. De aceea mă grăbesc a-ți răscrie, că eu bucuros voi conduce deputația generală națională în tréba cestionată bisericescă așteptând aviso pentru timpul călătoriei nóstre la Viena.

Primește încredințarea stimei celei mai distinse, cu care am onóre a remâné. Al Tău amic sincer.

Sibiiu, 22 Ianuar 1862.

23.

Dobran către Șaguna.

Euere Excellenz! Nach Absendung meines letzten ergebensten Berichtes an Euere Excellenz hatte ich einige Mal schon a. h. und hohen Orts in Betreff der Wiedereinsetzung unserer im Jahre 1783 unterdrückten Metropole Vortrag gehalten und ausführlich auseinandergesetzt: dass diess das ehrlich aufgefasste Interesse der Monarchie und der a. h. Dynastie befördern würde.

Wie ich bei dieser Gelegenheit bemerkte sind alle hochgestellten Herren eines Sinnes, diese Bitte zu gewähren. Sr. Ex. Grf. Nadasdy liess sich sogar durch Herrn Puscariu Auszüge aus mehreren Petitionen und Broschuren, von denen ich Ihnen auch einige zu diesem Zwecke übergab, vorlegen — und wird auch vom Herrn von Moldovan auf die Artikel der Zeitungen, die sich damit seit einer kurzen Zeit befassen, aufmerksam gemacht.

Der hier anwesende erzbischöfliche Administrator, welcher heute erst bei Sr. Majestät Audienz hatte, vernahm auch diese Absicht und erklärte öfter vor mir, dass S. Excellenz die Realisirung dieser unserer Bitte auch zeitgemäss vorkomme — und hoffe im Vereine mit Euerer Excellenz das Beste unserer Kirche ermöglichen zu können.

Ich war so frei dem Herrn Staatsminister von Schmerling vorzubringen: Euere Excellenz zum Metropolit bei Sr. Majestät vorzuschlagen und nach geschehener Ernennung hochdieselben nach Wien zu berufen: um hierorts den Plan zur künftigen Organisation mit den Einfluss habenden Herren zu besprechen.

Seine Excellenz versprach sich der Angelegenheit eifrig anzunehmen und so hoffe ich, da mir auch die anderen Herren dasselbe versprochen und weil jetzt dazu der geeignetste Zeitpunkt ist, dass die a. h. Entschliessung bald erfolgen werde.

Heute Morgens ist Herr von Puskariu auf seinen neuen Bestimmungsort abgereist, und wir haben noch zu erwarten, dass der schon lange für die gute Sache mitwirkende Freund D. von Moldovan, welcher nach meiner innigsten Überzeugung ein ungeheuchelter Verehrer Euerer Excellenz und eifriger Beförderer hochihrer Ansichten ist, auch seinen verdienten Posten erreiche, wozu indessen einzig und allein ein gnädiges Fürwort Euerer Excellenz beim Hofkanzler Grafen Nadasdy, um das ich unterthänigst bitte, am Meisten beitragen würde.

Mich der ferneren hohen Gewogenheit empfehlend, küsse ich die Hände, und verharre in tiefer Ehrfurcht.

Euerer Excellenz unterthänigster Diener

Wien, 30. Jänner 1862.

Joh. Dobran.

24.

Şaguna cătră Dobran.

Ich bin Euer Hochwohlgeboren auf zwei Briefe vom 6. und 30. Jänner mit Antwort schuldig und bitte meine Saumseligkeit dem einzigen Umstande zuschreiben zu wollen, dass ich mich ausser Stand befand, die belobten zwei Briefe zu beantworten, ohne deren Inhalt gehörig überlegt, und geprüft zu haben.

In dem ersten belieben Sie von mir einen Organisationsplan zu verlangen. Lieber Freund! Wir sehen ja, wohin unsere politische Lage zu Folge der unzähligen Organisationspläne gelangt ist, zweifelsohne wird auch unsere Kirchen-Angelegenheit aus einem Chaos in das andere und noch mehrere Chause gerathen, wenn jeder sich anmassen sollte, sich als Organisateur zu geriren, und Organisationspläne zu entwerfen. Ich bin diesbezüglich der unmassgeblichen Meinung, und bitte solche streng zu prüfen, dass man unsere Rekurse einer Erledigung würdige, und dass man dadurch uns die Möglichkeit gebe, an den ordnungsmässigen Weiterbau unserer Sache Hand anlegen zu können, dass ist: uns kirchlich zu constituiren, und so erst praktisch ihre äussere Seite darzulegen. Ich würde Niemandem rathen, sich eigenmächtig dieser Angelegenheit zu unterziehen, zumalen wir kein Papstthum, sondern eine Hierarchie haben, die die Mitwirkung der Representanten der Geistlichen und Laien in ähnlichen Fällen zu Rathe zu ziehen hat, sonst würde sie sich einer unverzeihlichen Anmassung schuldig machen.

Ich bin weiter fest überzeugt, dass unsere Diöcesan-Versammlung vom Jahre 1860 in dem Majestätsrekurs sich hinreichend ausgesprochen hat in Betreff der weiteren Entwicklung unserer Kirchen- und Schulangelegenheiten, falls sie eine günstige allerhöchste Entschliessung über die Wiedereinsetzung unserer Metropole bekommen würde. Bis zu dieser Grenze kann ich gehen, aber weiter nicht ohne mich in die Gefahr der Beschuldigung einer Eigenmächtigkeit auszusetzen, die nur nachtheilige Folgen nach sich ziehen würde.

Ich bin auch von Sr. Excellenz dem Grafen Nadasdy aufgefordert, einen Plan über unsere Kirchenangelegenheit zu verfassen, und Hochdemselben persönlich, oder schriftlich zu unterbreiten, und werde die Ehre haben, auch Ihm in diesem Sinne vor meiner Hinaufreise, die in einigen Wochen erfolgen wird, vorläufig zu berichten.

Es ist daher eine logische Folgerung, wenn ich Sie bezüglich ihres zweiten Briefes ersuche, nicht für meine Ernennung zum Metropoliten, sondern für die Erledigung unseres Majestätsrekurses vom J. 1860, den ich ihnen zukommen liess, an geeigneten Orten das Wort zu sprechen damit wir nicht aus einer Irregularitaet in die andere gerathen. Woraus ersichtlich wird, dass ich für die kanonische Regelung unserer Kirchen-Verhältnisse, nicht aber für meine Ernennung zum Metropoliten eingenommen bin, denn wenn ich nicht von dieser ehrlichen Überzeugung noch im Jahre 1848 durchdrungen gewesen wäre, so hätte mich das Eötvös-Cultus-Ministerium zum Metropoliten schon damals gemacht.

Hermannstadt, den 27. Jänner 1862.

25.

Mocsonyi către Șaguna.

Excellentissime Domnule! La epistola mult prețuită a Excelenței Tale, dto. 22 Ianuarie, prin care mă înștiințezi, că Te alătorezi părerei mele, după care poftim toți românii din Austria a trimite una deputațiune generală la înaltul tron spre a-i substerne o petițiune pentru restaurarea metropoliei noastre vechi, prin urmare și pentru ținerea unui congres național-bisericesc, care pronunciând rehabilitarea metropoliei, ar înființa la olaltă cu congresul cel sârbesc, — pregătindu-se înainte tot prin un comitet ales din ambele congrese lucrurile pregătitoare, — despărțirea administrațiunei bisericesci, lăsând legătura dogmatică neclătită în eternitate, — am onóre a-Ți răspunde: că în urma învoirei memorate a Excelenței Tale am ținut ieri, adevă în 10 a lunei curente aici la mine a două adunare, la carea au fost reprezentanți din toate părțile locuite de români, și în carea s'a hotărit:

1. Cum-că nici o comunitate română, prin urmare nici un român să nu ia parte la alegerea ablegaților pentru congresul sârbesc;

2. Să se trimită o deputațiune generală sub conducerea Excelenței Tale la înaltul tron spre scopul sus numit;

3. Membrii acestei deputațiuni, cari vor fi din diecesa aradană cu episcopul la olaltă 3, — din diecesele Timișorii și Verșetului 3, — și din miliție 1, — să se alégă prin comunitățile cele mai semnate, și să se provédă cu credenționale. Fiind reprezentanți ai poporului nostru mai numeroși aici la mine strânși, s'au declarat toți, că în comunitățile lor vor alege de membrii depu-

tațiunei pe mine, — pre frate meu Antoniu, — pe Udria din Lugoș, și pe Radulovits din Biserica-Albă.

4. Adunarea fiind însuflețită pentru tréba asta a nóstră, însă temându-se, ca să nu se cumva decidă ceva în privința asta a nóstră la înalta curte fără a nu fi întrebați, a aflat de bine, ca deputațiunea să grăbescă cu plecarea cătră Viena, deci a hotărit, ca toți membrii deputațiunei să sosescă în 8 Martie séra după calendariul nou în Viena, și în 9 Martie să ne adunăm la Excelenția Ta spre a ne înțelege mai departe;

5. Adunarea a mai decretat pronunțarea mulțămirei sale cătră Excelenția Ta pentru ostenelele, carele ai adus până acuma în tréba asta, și rugarea cătră Excelenția Ta, cum-că fiind împrejurările nóstre bisericesci și petițiunile, care s'au substernut până acuma tronului în privința asta, Excelenției Tale mai bine cunoscute, să ai bunătatea și de astădată a face petițiunea substernendă, carea vom subscrie-o în Viena noi membrii deputațiunei, ca aleșii comunităților bisericesci.

După aste mai am se-Ți fac cunoscut, că principele Lichtenstein, care m'a cercetat în zilele trecute, fiind vorba despre tréba nóstră bisericescă și despre Excelenția Ta, s'a pronunțat favorabilmente în privința Excelenției Tale însărcinându-mă a-Ți face cunoscut, că fórte se va bucura, decă Excelenția Ta, trecând prin Timișóra, 'l vei cerceta. Eu cuget prin urmare, că fórte bine ai face, a veni încóce la Timișóra în 5 Martie séra, parte spre a Te întâlni cu principele, parte, spre a odichni de fatigele călătoriei, și a 7-a séra vom pleca împreună cătră Viena, unde vom sosi în a 8-a séra.

Recomandându-mă amicitiei Excelenției Tale și așteptându-Ți răspunsul prețuit, rămân cu stimă distinsă al Excelenției Tale sincer conațional

Andrei de Mocsonyi m. p.

26.

Răspunsul lui Șaguna cătră Mocsonyi.

Ilustre Domnule! Deocamdată numai atât pot răspunde la mult prețuita-ți epistolă din 11 ale curente, că o am primit, și mă voi nevoi ca de 8 Martie c. n. să ajung la Viena, însă fiind-că până acum n'am avut prilej a curteni pe contele Creneville ca pre Guvernatorul Ardélului, am trebuință acésta a o face mai 'nainte de mergerea mea la Viena, și gândesc, ca să împreunez mergerea mea la Viena, cu cea dela Cluj; de aceea îmi voiu lua drumul nu cătră Timișóra, ci cătră Cluj, se înțelege de sine, că apoi dela Viena m'ași întórce pela Timișóra, când apoi a-și avé întâlnire cu principele Lichtenstein.

Cu deosebit respect am rămas al Iluștrităței Tale sincer amic.

Sibiiu, 5/17 Februarie 1862.

27.

Adresa deputațiunii române către împăratul prezentată la 3/15 Martie 1862.

„Maiestatea Ta c. r. apostolică! Dómnne pre îndurate! Urmând impulsului simțemintelor deșteptate în noi din convincțiune religiósă și considerând urgintea provocare îndreptată către noi din partea conaționaliilor și coreligionarilor nostri, cutezăm a sta cu tótă venerațiunea înaintea preainaltului tron al Maiestăței Tale ces. reg. apostolice și a ne ruga cu genunchii plecați pentru reășezarea în starea de mai înainte a ierarhiei nóstre bisericesci, suprimate în faptă prin fatalitatea timpurilor și măsurile politice.

Înainte de tóte ne simțim îndatorați a observa și a dechiără cu tótă umilitatea, că noi prin acéstă rugăminte a nóstră, precum arată și formularea ei de mai sus, nici în cercul bisericeii nóstre generale ori locale, nici în stat nu cerem vre-o pozițiune nóuă și neavută până acum, ci dorim a recăștiga numai o pozițiune, ce din privințe politico-administrative de un îndelungat șir de ani în faptă ni s'a luat, dar ni se cuvine după dreptate din vechime.

Motivele acestei preaumilite rugări sunt următoarele:

1. ca să căștigăm o pozițiune regulată canonică în biserică și patria nóstră ca creștini de religiunea răsăriténă, — acea pozițiune, ce odinióră, și anume din timpurile cele mai vechi, o am avut și numai în veacul al 18 o am perdut în urma sistemii de persecuțiune de pe atunci;

2. Ca să documentăm Maiestății Tale ces. reg. apostolice de nou, că noi perderea constituțiunii nóstre canonice bisericesci încă și astăzi după 170 ani, o simțim din adêncul inimei și că acea durere nu s'a alinat, pentru-că relele provenitóre de acolo sunt nesăcătóre, răpindu-ne liniscea sufletului și a consciinței;

3. ca noi românii de biserică orientală față cu coreligionarii nostri sêrbi să căștigăm o pozițiune regulată amăsurată canónelor bisericesci;

4. ca noi pe temeiul pozițiunii, ce o va dobândi religiunea nóstră după dreptul de stat, să ne împărtășim de acelea-și drepturi și libertăți, în a căror pozițiune asigurată se află neconturbați coreligionarii nostri sêrbi pe temeiul privilegiilor celor date lor;

5. ca să ne putem bucura nu numai de libertatea aceea individuală în consciință și cult, după carea ne stă în voie, a ne ținé ori a nu ne ținé de religiunea nóstră străbună, — ci și de libertatea comună în stat, cu dreptul adecă de a organisa, administra și conduce cu autonomia afacerile bisericesci și școlare în spiritul canónelor bisericesci sub o supraveghiare regulată prin lege din partea statului; în care privință de altmintrelea cum mai sêrbătoresce dechiarăm aici, ca prin recăștigarea vechei nóstre administrațiunii bisericesci unimea sfintei, ecumeniceii și apostoliceii nóstre bisericeii și a dogmelor ei față cu ceialalți frați de credință ai nostri fără deosebire de naționalitate,

și așa și față cu coreligionarii nostri sârbi și cu ierarhia lor, nu voim nici a o strica nici a o slăbi, din contră dorim în înțelesul instituțiilor bisericesci o pozițiune coordinată metropoliei carlovițiene;

6. ca să ne eliberăm de apăsarea decretelor de curte din 9 și 30 Octobrie 1783 și a celui din 8 Decembrie 1786, prin care se rânduie următoarele: „Privilegiile națiunei neunite transilvane nici decât n'au de a se face unele cu ale națiunei illirice din Ungaria („Privilegia non unitae nationis transilvanicae iis illyricae nationis in Hungaria penitus uniformanda non esse“). Episcopul transilvan dela toate privilegiile, de care se bucură națiunea illirică în Ungaria, va fi eschis („episcopus transsilvaniensis ab omnibus, quibus natio illyrica în Hungaria fruitur privilegiis, exclusus erit“). Episcopii din Transilvania și Bucovina au de a sta sub metropolitul din Carloviț întocmai ca toți ceilalți episcopi neuniți, afară de acele obiecte, care amăsurat privilegiilor ei, se potrivesc numai pentru națiunea illirică.

Pentru delăturarea acestor măsuri politice îndrăsnim a ne ruga cu atât mai vârtos, căci legea ungară de țară din anul 1791 statorosce libertatea religiunei fără deosebire de națiunile, ce mărturisesc credința bisericeii noastre și concede necondiționat îndreptățirea „de a câștiga și stăpâni bunuri și de a purta toate diregătoriile asemenea celorlalți cetățeni“, („Acquirendorum et possidendorum bonorum ac gerendorum omnium officiorum ad instar reliquorum regnicolarum“), ér articolul de lege transilvan 60 din anul 1791 sună așa: „Religiunea orientală de ritul grecesc neunit, carea după legile acestei provincii până acum fu numărată între religiunile suferite, prin puterea articolului de față se întăresce în liberul său exercițiu, („Religio orientalis graeci ritus non unita, quae juxta leges hujus provinciae hactenus inter toleratas religiones recensita fuit, vigore praesentis articuli in libero suo exercitio confirmatur“); cu cât mai departe preainălțată Maiestatea Ta în patenta împărătescă din 31 Decembrie 1851 ai prochiămat, ca ori-ce biserică recunoscută prin lege o vei susține și scuti în dreptul exercițiului comun public al religiunei, apoi în autonomică administrare a afacerilor ei, precum și în posesiunea și usuarea institutelor, legatelor și fondurilor ei, și cu cât în sfârșit e cunoscut în comun, că nici o biserică creștină din privința naționalității nu face vre-o deosebire între credincioșii săi, de aceea și fie-care membru al unei religiuni are asemenea drept la toate darurile și dreptățile bisericesci, ori după doctrina teologică: „Christos este capul, cu care credincioșii ca membre ale trupului stau în cea mai intimă comunitate cu Dumneșeu și între sine ca frații“.

Încât însă preaumilita noastră rugare condiționează o modificare a ierarhiei de până acum a bisericeii noastre din Austria, noi suntem pătrunși de acel adevăr, ca restituirea în starea administrării bisericeii noastre existate până la a. 1700, ce o cerem noi, e o urmare firăscă a aședămintelor noastre positive bisericesci și a legilor patriei, precum și o consecință naturală a principiilor moderne

de stat, ce le-ai prochiămat Maiestatea Ta pentru tóte popórele și religiunile creștinesci, și că rugarea nóstră în cauza acésta are o basă morală, carea purtată de necesitatea regulărei canonice a referințelor nóstre bisericesci, înfățișază consciința generală a amëndurilor naționalităților, ce se țin de biserica acésta, despre carea în cei treispredece ani din urmă s'au substernut regimului Maiestăței Tale mai multe rugăminți, în urma cărora se întemplă apoi de Majestatea Ta la preaumilita rugămintea a celor trei consiliari estraordinari imperiali de naționalitate română, a episcopului Andreiu baron de Șaguna, Andreiu Mocsonyi de Foen, și Nicolau baron de Petrino, te-ai îndurat a emite o preainaltă resoluțiune în 27 Septembrie 1860, pentru noi plină de mângăiere și a dechiăra, că Maiestatea Ta ridicărei unei metropolii pentru românii bisericeii orientale nu esci neaplecat.

Teoriile positive, ce privesc la necesara regulare a ierarhiei nóstre bisericesci, se baséză pe următóarele canóne:

1. pe canonul 34 apostolesc: „Episcopul fie-cărei națiuni să cunóscă pre cel dintăiu între ei“, („Episcopus unius cujusque gentis oportet scire, qui in eis est primus“).

2. pe canonul 6 al soborului ecumenic I: „Obiceiurile vechi să se păstreze“, („Antiqui mores serventur“).

3. pe canonul 2 al soborului ecumenic II: „Episcopii în biserică afară de diecesă și peste hotarele ei să nu iasă, nici să amestece bisericile“; („Episcopi ultra Dioecesim in Ecclesias extra suos terminos ne excedant, nec Ecclesias confundant“).

4. pe canonul 8 al soborului ecumenic III: „Drepturile fie-cărei provincii, să se păstreze curate și nevătămate, ce le are dela început de mulți ani mai înainte, după obiceiul, ce l'au păstrat din vechime“, („Unicuique Provinciae pura et inviolata serventur jura, quae ab initio et multis retro annis habet secundum Consuetudinem, quae jam olim servata est“).

Acestea sunt canónele despre ordinea ierarhică; ér în cât ține de punctele de vedere istorice și cele de drept de stat, ne luăm îndrăsnélă spre lămurirea lor a ne provoca:

- a) la ordinațiunea patriarhului constantinopolitan Antoniu, din 13 August 1391, prin carea episcopul din Muncaciu se subordinează metropolitului din Ardél;
- b) la diplomele regilor: Matia din a. 1479 și Vladislau din a. 1491 și 1494;
- c) la adevărul acela, că noi încă în a. 1688, când s'a încorporat Ardélul cu Austria, și înainte de venirea sêrbilor și de înființarea metropoliei carlovițene, ceea-ce s'a întemplat la a. 1690, am avut metropoliții nostri în Ardél, și anume pe Varlaam, după mórtea acestuia din 1693 până la a. 1697 pe Teofil, și dela a. 1698 până la a. 1700 pe Atanasiu, așa dară, încă sub împărații Austriei, trei metropoliți, dintre care cel din urmă a trecut la

unire, și noi în urma acelei întâmplări am fost împedeți din partea politică de a întregi scaunul metropolitan, fiind-că s'a creștinii vor urma esemplului metropolitului lor. După-ce însă acesta nu s'a întâmplat, s'a octroat, după 65 de ani adecă în a. 1765, pentru Ardel un episcop; ér coreligionarii și conaționali nostri din Ungaria și Bănat s'au ignorat cu total în privința bisericăscă, lăsându-se în voie în trebile lor spirituali, a merge sau a nu merge la episcopii sêrbesci, cari se aședară într'aceea în Arad, Timișóra și Caransebeș-Verșeț; în chipul acesta fură siliți românii greco-orientali, ce numără mai mult ca două milioane, a veni până la alte timpuri mai fericite sub metropolia din Carloviț și episcopatele ei sêrbesci, care s'a înființat pentru abia mai mult ca 6—7 sute de mii suflete de naționalitatea sêrbăscă!

Este așa dar un adevêr necontestabil, ca românii de religiunea orientală din numitele țeri sê simt rêu și nemulțamiți cu starea bisericăscă, ce li s'a croit, pe calea politică, și că n'au încetat a se folosi de tótă ocasiunea binevenită pentru recâștigarea stărei canonice bisericesci de mai înainte și respective a neprescriptivelor ei drepturi de autonomie, fără de a fi putut afla până acuma vre-o mângâiere!

Petițiunea năstră de față, precum și acelea, care le-am făcut în cei 13 ani de cûrênd trecuți, nu sunt decăt o continuare a petițiunilor în domnul adormiților nostri coreligionari și conaționali.

Noi ne luăm refugiu la preainaltul tron al Maiestăței Tale și acuma, în starea cea strîmtoată a bisericei năstre, cu tótă devoțiunea, pentru-că noi credem tare, că sub gloriosul regim al Maiestăței Tale ces. reg. apostolice, au căduț stavilele, ce au făcut sute de ani deosebire între pozițiunea și drepturile religiunilor și națiunilor creștine, prin urmare, că și pentru biserica și națiunea năstră s'ar fi revărsat o auroră mai suriđătore, în urma căreia vom veni în starea, ca în înțelesul citatelor canone, obiceiurile vechi în biserică sê se păstreze, — episcopii străini afară de diecesă și peste hotarele ei sê nu iasă, nici sê amestece bisericile, ci drepturile fie-cărei provincii — metropolii — sê se păstreze curate și nevătămate, ce le-au avut dela început și de mulți ani, după obiceiul ce s'au păstrat din vechime.

După-ce am descris fidel și pe scurt pozițiunea năstră ce am avut și o avem acuma în biserică și stat, ne luăm îndrăsnéla, pentru o corespunđătore realizare a acestui drept sânt al nostru, a ne ruga preaumulit: Sê te înduri Maiestate ces. reg. apostolică prin un puternic și grațios cuvênt a ridica pedecile, ce stau în calea realizării metropoliei năstre venerabile, nouê românilor de religiunea orientală — cari nu mai puțin ca credincioșii altor religiuni creștinesci și ca celelalte națiuni din Austria, am dat dovadă despre credință și alipire cătră preainaltul tron — a ne da preagrațios aceeași pozițiune de drept de stat, de carea se bucură creștinii celorlalte religiuni și națiuni cre-

știnesci, cu atâta mai vârtos, căci este în deobșce cunoscut, că organul regimului Maiestatei Tale „Correspondența Austriacă“ la audirea importantei sciri despre concordat, au dechiarat, că Maiestatea Ta, îndată la începutul preainaltei stăpâniri, prin măruri rezolute ai recunoscut adevărul cel mare creștinesc, că biserica lui Dumnezeu nu stă sub tutela puterilor lumesci. Conform cu acesta îndură-te dară Maiestate ces. reg. apostolică a concede preagrațios ca noi, ca creștini răsăriteni eliberați de legăturile prin care am fost subordinați din partea politică sub ierarchia sêrbescă, cea pentru noi anticanonică, spre realizarea drepturilor nôstre autonome ierarchice, cu deosebire și spre alegerea metropolitului, carele ar veni apoi a se întări de Maiestatea Ta, să ținem un congres bisericesc, constatătoriu din 40 preoți și 60 onorațiori mireni din diecesa Ardélului, Bucovina, Aradului și din cele două diecese din Bănat, pentru constituirea nôstră bisericescă, — și a însărcina cu convocarea și conducerea acestui congres bisericesc pe episcopul nostru din Ardél Andreiu baron de Șaguna, și de a-l împuternici, ca să pôta face cele de lipsă pentru conscrierea comunităților bisericesci, a sufletelor de naționalitate română, precum și pentru alegerea de deputați din Bănat la congresul acesta, fiind-că noi în ținutul acesta nu avem nici un episcop propriu.

Problema congresului acestuia ar fi mai departe :

- a) de a formula propozițiile necesarie în privința pozițiunei bisericeii nôstre față cu statul;
- b) de a se sfătuî despre arondarea episcopatelor, protopopiatelor, parochiilor, mănăstirilor, despre dotarea archiereilor, parochilor și a celuilalt personal bisericesc și scolariu, precum și preste tot despre scôle — care sunt problema cea mai sfântă a unei bisericeii creștine;
- c) de a se sfătuî asemenea despre organizațiunea internă, ordinea și împărțirea obiectelor, ce privesc la bunurile temporale (temporalia);
- d) de a compune un elaborat în privința obiectelor de sub b) și c) și de a face cele de lipsă cu congresul sêrbesc pentru comuna pertractare și definitiva punere în lucrare a obiectelor, ce ating amêndouă părțile.

Noi ne-am luat libertate a compune umilita rugare a nôstră în modul mai sus arêtat, pentru-că suntem de acea tare convingere, că spre realizarea unei regulări neîntârđiate a afacerilor nôstre bisericesci și scolare numai modul acesta ar puté fi legal și potrivit; fiind-că într'un sinod episcopesc, care, la înțelesul emisului ministerial din 30 Septembre 1860, ar fi să se țină în Carloviț, fără conlucrarea representațiunei statului preoțesc și mirenesc, nu se pôte pertracta întrebarea de viață a bisericeii nôstre, așa cât să aibă putere de drept. Modul acesta proiectat de noi cu atâta mai vârtos ne rugăm să te înduri Maiestate preagrațios a'l aplacida, căci comitenții nostri sunt convinși în cugetul lor, că ei nici decăt nu ar puté lua parte la un congres bisericesc

pentru ei anticanonic, care ar fi pôte să se țină pe basa privilegiilor, ce s'au dat fraților nostri coreligionari sârbi.

Îndrăsnind a aterne acésta a noastră umilită rugare la treptele preainaltului tron al Maiestăței Tale ces. reg. apostolice, cu reverință profundă rămânem ai Maiestăței Tale ces. reg. apostolice. Viena, 15 Martie 1862, prea plecați servi și credincioși supuși. Andreiu baron de Șaguna m. p. episcop în Ardél. Procopiu Ivacicoviciu m. p. episcop în Arad. Teofil Bendela m. p. general vicariu și archimandrit consistorial în Bucovina. Eudoxiu de Hurmuzachi m. p. locținătoriu de căpitan de țară în Bucovina. Nicolau cavalier de Buchental m. p. proprietar în Bucovina. Nicolau cavalier de Vasilco m. p. proprietar în Bucovina. Andreiu Mocsonyi de Foen m. p. proprietar în Bănat. Antoniu Mocsonyi de Foen m. p. proprietar în Banat. Emanuil Gozsdu m. p. împuternicitul mai multor comune din comitatul Crașăului. Filip Pascu m. p. fiscal suprem de comitat în Lugoș. Constantin Udrea m. p. neguțător și proprietar al c. r. cruci de aur cu coróna pentru merite, în Lugoș. Vincențiu Babeș m. p. secretar c. r. de curte, împuternicitul comunelor Oradane. Gregoriu Popoviciu m. p. notariu la tribunalul cambial în Arad. Ioan Popasu m. p. protopop în Brașov. Demetriu Moldovan m. p. consiliar împărătesc și secretar de curte reg. al Transilvaniei. Nicolau Popea m. p. protosincol în Ardél. Servian Popoviciu m. p. consiliar ces. reg. de prefectură în disponibilitate din Ardél“.

28.

Hurmuzachi către Șaguna.

Excelență! Având onóre a Vă felicita despre buna venire a Excelenței Vóstre la Viena, Vă espui profunda mea venerațiune și bucuriă despre întreprinderea cea de Dumneșeu și de ómeni binecuvântată, care v'au adus la Viena. Ceriul s'au stee întru ajutoriu, la tóte ostenelele, cari ținesc spre emanciparea, concentrarea și organisarea bisericei romano-ortodoxe după canóne, ca s'au se îmbucure tótă națiunea de cel mai deplin a lor succes. Doresc din tótă puterea inimei mele, ca s'au Vă învrednicescă preaputernicul Dumneșeu, a Vă mângăea cu dulcea conștiință că ați răsplătit dragostea și încrederea statornică a națiunei prin măreața faptă a desrobirei și a concentrării bisericei, — că V'ați asigurat o pagină de aur în analele Românilor, că v'a-ți încoronat o vieță plină de lupte și bogată de merite pentru binele némului, cu cununa cea mai strălucită și neperitóre: făcându-Vă în urmă urđitoriul unei epoche noué de gloriă și de fericire a bisericei și națiunei române.

În urmarea dorinței Excelenței vóstre, care mi-ați exprimat în preaoonorata scrisóre din luna lui Ianuaru a. c. am onóre a Vă trimite o *traducere germană a Antorismului*, care am mijlocit a se face aice. Manuscrisul l'am expediat îndată după finirea sa, spre scurtarea timpului, fără cercetare mai dea-

măruntă, cu poșta de eri cătră fratele meu Doksaki la Viena, pentru a'l înmâna Excelenței Vóstre, poftindu-l eu, să înzestreze mai nainte traducerea cu o *prefață* potrivită din péna sa cea măestră și să *petrécă* și traducerea cu atențiune, spre a da stilului germân, care altmintere este fórte corect, *eleganța și lustrul* limbajului său. Traducerea este făcută de un naționalist și bărbat erudit. Cu tóte aceste Vě rog și pe Excelenția Vóstră a îndemna pe fratele meu Doksaki, ca să lase tóte trebile dumnii-sale deoparte, ca să facă traducerea cu tótă grăbirea cum mai *perfectă*, și *décă* ați afla cumva cu cale, să binevoiți a-i da pentru scurtarea timpului, spre ajutor și un *teolog* spre înlocuirea traducerei germâne a *citadelor* prin óreși-care traducere *germână autentică de mai nainte*.

Frăține-meu, care lucréză fórte de grabă, nu-i trebuie mai mult de 4, 5 zile — precum și copistului vre-o 2 zile. Traducerea cărții acesteia momentóse cere în momentul de față cea mai mare grăbire și alcătuirea ei merită cea mai mare îngrijire, căci ea va fi de acum pentru toți străinii, pentru guvern precum și pentru publicul cel mare din împărăție și afară de hotarele ei, unicul isvor spre a cunoște individualitatea și principiile organizării bisericei nóstre.

Tot din cauza acésta mă îndemnă ambițiunea națională a Vě pofti Excelență, să binevoiți a orându-i ca să se tipărescă traducerea acésta germână la Viena după obiceiul de astăzi, cât se póte de frumos. Eleganța formei esterióre să corěspundă cuprinsului prețios al cărții. Să bată cam la ochi, *în ori-ce privință* streinilor invidioși, care era deprinși a privi cu óreși-care sumeție la tot, ce purcedea dela Români.

Familia mea și frații mei de aicea Vě trimit plecatele lor închinăciuni. Remân cu profundă stimă și venerațiune al Excelenței Vóstre plecat serv

Cernauka, 12/24 Martie 1862.

George Hurmuzachi m. p.

29.

Săguna cătră Hurmuzachi.

Mult Stimatului Domn Georgiu Hurmuzachi în Cernauka.

Mě vei ierta domnul meu, că la prețuita-vě epistolă dto 12,24 Martie a. c. răspund numai acum după sosirea mea acasă dela Viena. De asemenea iartă-mi ca obiectul ei principal să-l pertractez mai la urmă, ér acum să vă spun, că în ziua S. marelui mucenic George, ce o sěrbarăm ieri, am sěrbat și eu, deși în tăcere și linisce, onomastica D-Vóstre, carea rog pe Dumneđeu, să vă învrednicescă a o ajunge și a o petrece la mulți ani în deplină sănătate și mulțămire spre bucuria mult stimatei familii și a națiunei și bisericei, al căror fiu credincios sunteți.

Traducerea Antorismului o am primit și o am cetit, și îndreptând ici colea câte ceva în privința cuprinsului mă învoesc și eu cu părerea mult

stimat D-Vóstre, ca cartea să se tipărească în Viena, și bucuros primesc asupra-mi, a participa și la purtarea speselor tipăririi ei în modul acela, că decă ar fi patru bărbați zeloși, cari să se împărtășească de acéstă întreprindere, eu aș fi unul, cu aceea condițiune însă, ca a patra parte din exemplarele tipărite să mi se trimită mie, și eu apoi acestea după trebuință să le împart în dar pe unde aș crede, că ar fi de lipsă și de folos.

Pe lângă care rămân cu binecuvântare archierescă etc.

Sibiiu, în 24 Aprile 1862.

30.

Mocsonyi către Șaguna.

Excellentissime Domnule Episcop! Am onóre a Vê transmite un exemplar de documentele, care le-am câștigat parte prin familia mea, parte și prin ajutorul Excelenței Sale, domnului arhiepiscop de Șulutz. Cred că veți găsi între ele multe date spre folosul bisericii noastre.

Idea congresului în împregiurările de ađi nu o particip nici cât, cu atâta mai tare, fiindcă dela rezultatul dînsului va atârna rezoluțiunea în privința Mitropoliei noastre etc. etc. etc. Săpienti pauca!

Mă recomand grației și amicitiei Excelenței Vóstre rămânând cu stimă profundă Al Excelenței Vóstre umilit serv.

În Foen, 31 Martie 1863.

Andrieu de Mocsonyi m. p.

31.

Respunsul lui Șaguna către Mocsonyi.

Mult stimata-ți epistolă din 31 Martiu a. c. o am primit împreună cu un exemplariu de documente istorice pentru biserica și națiunea noastră pentru care ți aduc cea mai ferbinte mulțămită din parte-mi pentru bunătatea, că mi-ai trimis acel odor mare și interesante pentru mine, care mă ocup cu aflarea adevărurilor istorice.

La pasagiul acela din mult stimata-ți epistolă, unde ȳici: că idea congresului în împrejurările de ađi nu o participeđi nici cât, cu atâta mai tare, fiindcă dela rezultatul dînsului va atârna rezoluțiunea în privința Mitropoliei noastre, am ađi reflecta: că eu resolvarea Metropoliei noastre o condiționez dela politica Guvernului, carea, decă Regimul nu va da ascultare machinațiilor iesuitice, și între care mult figuréză și protestul Excelenței Sale Arhiepiscopului greco-catolic Șuluțin, și jócă o rolă însemnată, de bună samă va eși favorabilă pentru noi.

Pre lângă asigurarea stimei mele, am onóre a mă însemna. Al Ilustrății Tale.

Sibiiu, în 25 Martiu (6 Aprile) 1863.

32.

Nadasdy cătră Șaguna în privința teritorului metropoliei române și. a.

An Sr. des H. wirk. geheim. Rathes und gr. n. unirt. Bischofs etc. Freiherrn von Schaguna Excellenz.

Euere Excellenz! In Erwägung der Bitte, welche Euere Excellenz gemeinschaftlich mit mehreren Deputirten romanischer Nationalität S. k. k. apost. Majestät unterbreitet haben, geruthen S. Majestät mit a. h. Handschreiben vom 25-ten l. M. a. g. zu erklären: „Es sei Sr. k. k. apostolischen Majestät a. h. Absicht, dass für die Romanen der griechisch nicht unirten Kirche eine selbständige der serbischen coordinirte Metropole errichtet werde.

Bevor jedoch a. h. S. Majestät Sich a. g. entscheiden, ob dieselbe vor der Hand bloss auf das Grossfürstenthum Siebenbürgen zu beschränkt sei, oder ob diese Metropole gleich jetzt auf die Romanen des griechisch orientalischen Ritus in Ungarn auszudehnen wäre, habe ich im a. h. Auftrage Sr. k. k. apost. Majestät Euere Excellenz noch vorerst im engsten Vertrauen aufzufordern, nach beiden Richtungen Ihr wohlwogenes Gutachten zu erstatten, wobei es Euerer Excellenz unbenommen bleibt, im vertraulichen Wege auch die Ansichten einiger Vertrauensmänner romänischer Nationalität, griechisch-orientalischen Glaubens, geistlichen und weltlichen Standes einzuholen.

Wenn die Metropole vorerst nur auf Siebenbürgen beschränkt würde, sind mit Berücksichtigung der kanonischen Vorschriften und mit Beachtung der geschichtlichen Verhältnisse folgende Fragen zu beantworten:

1. Wo der Sitz der Metropole sein soll?
2. Ob ein oder mehrere Suffragan-Bischöfe ihr zu unterstellen wären, und
3. Wo die Standorte der Suffragan-Bisthümer sein, und wie die territorialen Bezirke derselben abgegränzt werden sollen?

Auch habe sich dieser Entwurf:

4. auf die Dotationsfrage, und die Beischaffung der hiezu erforderlichen Mittel sowie

5. auf die Art und Weise zu erstrecken, in welcher der Vorschlag, bezüglich der Ernennung sowohl des neuen Metropoliten, als der neuen Bischöfe Sr. k. k. apost. Majestät zu erstatten sein wird.

In der andern Richtung wollen Euere Excellenz, gleichfalls über a. h. Auftrag in Ihrem Gutachten zugleich die Mittel und Wege andeuten, wie Ihres Erachtens die Ausscheidung der ungarischen Romanen orientalischen Ritus aus dem Verbande der serbischen Metropole in Karlowitz, so wie die Errichtung der neuen, für die ungarischen und siebenbürgischen Romanen gemeinsame Metropole ohne Verletzung wohlworbener Rechte am besten anzubahnen wäre, und hiebei folgende Fragen beantworten:

- a) An welchem Orte soll der Sitz der Metropole sein?
- b) Wie viele Suffragan-Bischöfe sind derselben unterzuordnen?
- c) Wo sollen die Suffragan-Bisthümer ihre Standorte haben, und wie sind deren Bezirke abzugränzen?
- d) Wie wäre die Dotationsfrage zu lösen, und wie die hierzu erforderlichen Mittel herbeizuschaffen? Endlich
- e) Auf welche Art und Weise wird der Vorschlag bezüglich der Ernennung sowohl des neuen Metropoliten, als auch der neuen Suffragan-Bischöfe S. k. k. apost. Majestät zu erstatten sein?

Wenn gleich der Beweis des besondern a. h. Vertrauens S. k. k. apost. Majestät, welches Euer Excellenz durch diese a. h. vertrauliche Aufforderung zu Theil wurde, meine lebhafteste Theilnahme erregt, so ist es Euer Excellenz doch auch nicht unbekannt, welch' hohe Bedeutung ich der Lage der Errichtung einer, der serbischen coordinirten Metropole für die Romanen der griechisch-orientalischen Religion stets beigelegt habe und beilege, und Euere Excellenz werden es daher auch wohl ermessen und begreiflich finden, dass mich auch dieser neueste entscheidende Schritt, den diese hochwichtige Angelegenheit ihrer Verwirklichung entgegen gethan hat, mit besonderer aufrichtiger Freude erfüllen muss.

Euere Excellenz haben dieser Angelegenheit nicht nur das eindringlichste, allseitige Studium vom kirchlichen und staatlichen Standpunkte aus gewidmet, sondern im Interesse Ihrer Kirche deren einer Ihrer würdigsten und hervorragendsten Oberhirten Euere Excellenz sind, die Verwirklichung derselben zur erhabenen Aufgabe Ihres Lebens gemacht.

Um so mehr muss daher Euere Excellenz das besondere Vertrauen Sr. Majestät hochbeglücken, welches sich in dieser bedeutungsvollen schwierigen, mit den verschiedensten Interessen in Berührung kommenden, scheinbar vielleicht sich selbst kreuzenden Angelegenheit an Euere Excellenz mit voller Zuversicht wendet, und dabei in Euer Excellenz nicht nur den hohen Kirchenfürsten, sondern auch den erleuchteten Staatsmann aufruft.

Euere Excellenz werden in Ihrer erleuchteten Weisheit gewiss nicht verkennen, mit welchem Gewichte das von Sr. Majestät im engsten Vertrauen von Euer Excellenz geforderte Gutachten in die Wagschale der Entscheidung zu fallen berufen ist, und wie nunmehr vorzüglich von demselben die thatsächliche Errichtung der Metropole abhängig sein wird.

Mit aufrichtiger Beruhigung sehe ich aber diesem entgegen, und benütze diese Gelegenheit Euere Excellenz meiner vollsten Hochachtung zu versichern.

Euer Excellenz gehorsamster Diener

Wien, am 29. Juni 1863.

Nadasdy.

33.

Respunsul lui Şaguna către Nadasdy.

Nr. Praes. 282.

Seiner Excellenz Grafen Nadasdy Minister und Leiter der königl. siebenbürgischen Hofkanzlei.

Das in mich gesetzte Vertrauen Allerhöchst Seiner k. k. Apostolischen Majestät welches in dem Euer Excellenz unterm 25 Juni l. J. erlassenen kaiserl. Handschreiben enthalten ist, und ich mit homagialer Ehrfurcht vernommen habe, bietet mir zu Folge der hohen Praesidialzuschrift Euer Excellenz vom 29. Juni l. J. Z. Pr. 563 die gewünschte Gelegenheit, meine Überzeugung bezüglich der Angelegenheit der Kirche, zu der ich gehöre, so wie auch meine Bestrebungen zu bethätigen, wie noch ich mich befeisse, die Kircheninteressen mit jenen unseres allergnädigsten Herrn und Kaisers in identischen Einklang zu bringen.

Ich bin treu meiner väterlichen Religion, und unserem allerdurchlauchtigsten Monarchen bis zum Tode, und trachte aus allen Kräften, dieser Doppeltreue gewissenhaft, christlich und redlich zu entsprechen.

Wenn ich daher die Interessen der Kirche, selbstverständlich, durch moralische und gesetzliche Mittel zu befördern trachte, so geschieht dies immer mit der strengsten Beachtung und Befolgung meiner unterthänlichen Pflichten.

Ich muss es ferner gestehen, dass die gewissenhafte Befolgung meiner diessbezüglichen Doppelpflichten mir keine Anstrengung macht, da einerseits meine Religion mir gebietet, treu dem Kaiser zu sein, und für Ihn bei jeder Gelegenheit zu Gott zu beten, andererseits aber der Kaiser von mir wünscht Nichts, was meine religiöse Überzeugung beunruhigen würde.

So, und nicht anderes denken und handeln alle Romanen der orthodox-orientalischen Kirche aus den Staaten Sr. k. k. Apostolischen Majestät.

Es erfüllt uns mit hoher Freude wahrzunehmen, dass von dem Kaiser unser korrekter religiöser und politischer Charakter in seiner Wirklichkeit anerkannt wird. Darum glauben wir fest, dass, nachdem Seine Majestät schon unterm 27-ten September 1860 allergnädigst zu erklären geruht haben, dass „Allerhöchstdieselben der Errichtung einer Metropole für die Romanen der orientalischen Kirche nicht abgeneigt seien“, — nachdem ferner in dem an Euer Excellenz unterm 25-ten Juni l. J. erlassenen allerhöchsten Handschreiben die kaiserliche Willensmeinung dahin ausgesprochen wird: „dass für die Romanen der orientalischen Kirche eine der serbischen koordinirte Metropole errichtet werde“, — unsere noch immer in Frage stehende Kirchenangelegenheit baldigst dem, der Kirche und dem Staate gleichmässig frommenden Resultate, der thatsächlichen Verwirklichung, zugeführt werden dürfte.

Und eben darum lege ich in dieser Erklärung meine Überzeugung über die mir zu Theil gewordene Aufgabe ohne jede Zurückhaltung nieder; wobei ich mir nur noch so viel beizufügen erlaube, dass ich zwar, wie es auch Euer Excellenz in dem belobten Praesidial-Schreiben richtig zu bemerken geruht haben, die Verwirklichung der Errichtung einer, der serbischen koordinirten Metropole für sämmtliche Romanen der orientalischen Religion aus der Monarchie zur Aufgabe meines Lebens gemacht habe, ich dabei jedoch nicht mein individuelles Interesse, sondern jenes der Kirche und des Staates zu befördern beabsichtige.

An diese Prämissen anknüpfend, komme ich auf den eigentlichen Gegenstand, und erstatte meine ergebenste Erklärung in folgendem Gutachten:

Alle Romanen der orientalischen Religion aus der Monarchie sehen der, auf ihre gemeinschaftliche Vorstellung und Bitte vom 15-ten März 1862 zu erfolgenden allerhöchsten Entschliessung mit Sehnsucht entgegen.

Sie, als Söhne einer und derselben Religion und Nation als getreue Unterthanen eines und desselben Monarchen wünschen bezüglich der Feststellung ihrer Kirchenangelegenheit nichts sehnlicher, als die Befolgung der positiven Kanones der Kirche, und eben darum beschränken sie ihre diesbezüglichen Bitten auf eine gemeinschaftliche Metropole, weil im entgegengesetzten Falle sie die in jener Vorstellung angeführten Kanones, so wie auch den 17-ten Kanon des IV-ten oecumenischen Concils verletzen würden, der also lautet: „*Si civitas aliqua ab imperatoria auctoritate innovata est, vel etiam deinceps innovata fuerit, civiles et publicas formas ecclesiasticarum quoque parochiarum ordo consequatur*“.

Diesem Kanon ist auch jener kleine Bruchtheil aus der Bukowina Gehorsam schuldig, welcher für eine abgesonderte Lokal-Metropole voreingenommen, in dieser Richtung auch schon Schritte gethan haben soll mit Verletzung der positiven Kirchensatzungen aus dem 12-ten Kanon des IV-ten oecumenischen Concils, welcher anordnet: *Pervenit ad nos, quod quidam cum praeter ritus ecclesiasticos ad Potentatum accessissent, per pragmaticas unam provinciam in duas diviserunt, ut ex eo duo essent Metropolitanus in eadem provincia. Statuit ergo Sancta Synodus, ne Episcopus deinceps tale quid audeat, quoniam is, qui hoc aggreditur, a suo gradu excidit.*

Nachdem also das ehemalige Radautzer, nunmehrige Bukowinaer Bisthum durch die Einverleibung der politischen Provinz Bukowina in den Staatsverband des Kaiserthums Oesterreich aus der Verbindung seiner rechtmässigen Metropole in der Moldau getreten ist, so muss es jetzt in Gemässheit der zwei eben erwähnten Kanones jener in den Staaten Seiner Majestät befindlichen Metropole einverleibt werden, welche der Nationalität der Bukowinaer Christen und Geistlichkeit entspricht. Diese Metropole aber kann keine andere, als eben die für die Romanen der orientalischen Kirche in Oesterreich wiederzu-

errichtende Metropole sein, da diese ihr historisches, kanonisches, und in der Kirche unverjährbares Recht hat, wie es in der mehrerwähnten Vorstellung vom 15-ten März 1860 sub lit. *a. b. c.* genügend dargestellt erscheint.

Es könnte zwar die Einwendung gemacht werden, dass das gegenwärtige Bukowinaer Bisthum schon aus Rücksicht auf jenen Theil der Christen, der der ruthenischen Nationalität angehört, eine abgesonderte Metropole haben müsse. Die Einwendung aber dürfte sich durch den Umstand als nicht stichhältig erweisen, dass der ruthenische Theil der orthodoxen Christen in der Bukovina angesichts der orthodoxen Christen romanischer Nationalität daselbst kaum ein Viertel beträgt, es können daher die billigen Wünsche der orient. Bukowinaer Christen ruthenischer Nationalität, welche sie bezüglich ihrer Religion haben, den Gegenstand der Lokalhierarchie, und nicht einer Metropole bilden, da jene am Nächsten berufen ist, den geistigen Bedürfnissen aller Christen ohne Unterschied der Nationalität zu entsprechen, das ist, die Lokalhierarchie ist verpflichtet dafür zu sorgen, dass die Christen ruthenischer Nationalität befähigte Geistliche und Schullehrer aus ihrer Nation haben mögen. Es versteht sich von selbst, dass die Christen ruthenischer Nationalität auch bei dem Metropolitanstuhle auf Unterstützung werden rechnen können, indem bei der Verleihung höherer Kirchenämter nicht die Nationalität, sondern die Befähigung der Kandidaten massgebend sein wird.

Dass also sämmtliche Romanen der orientalischen Kirche aus Oesterreich sich nach der Errichtung einer gemeinschaftlichen Metropole, die ihre kanonische und historische Grundlage hat, und die seit dem Jahre 1700 zu Folge politischer Massregeln verhindert war, streben, welchen Wunsch sie durch ihre Vertreter aus Siebenbürgen, Banate, Ungarn, und der Bukovina bei Seiner k. k. Apostolischen Majestät unterm 15-ten März 1862 ausgesprochen haben, und dass der kleine Bruchtheil aus der Bukovina, der eine Lokal-Metropole anstrebt, von antikanonischen Ansichten befangen sei, ist ausser allem Zweifel.

Daher kann ich mein gehorsamstes Gutachten nur in dieser Richtung erstatten, indem ich die mir gestellten Fragen beantworte, wie folgt:

I. ad *a)* an welchem Orte soll der Sitz der Metropole sein?

Der Metropolit dieser Kirchenprovinz — Zeuge das Patriarchal-Schreiben vom 13-ten August 1391 und die Diplome der Könige Mathias und Vladislaus — hat den Titel eines siebenbürgischen Erzbischofes mit dem Residenzorte in Karlsburg gehabt; folglich hatte er seinen Titel nicht von dem Sitzorte, sondern von der politischen Provinz, über welche das Erzbisthum ausgedehnt war. Dies erklärt sich durch den Umstand, dass nämlich dieses Erzbisthum schon zu jener alten Zeit bestand, wo nicht nur das heutige Banat, sondern auch die gegenwärtigen Comitate und Districte aus Ungarn, wie: Kraszna, Szolnok mediocris, Szathmar, Marmaros, Szaboles, Bihar, Békés, Arad und Zarand, dann Kővár, und sogar ein Theil vom heutigen Cumanien, in welchem Romanen wohnten, zu Siebenbürgen gehörten.

Die Romanen der orientalischen Religion in Österreich wünschen daher mit der Wiedereinsetzung ihrer Metropole, dass ihrem Erzbischofe der alte Titel „eines siebenbürgischen Erzbischofes“ zurückgegeben werde, der Sitzort aber auf Grund des 17-ten Kanons des IV. oecumenischen Concils in Hermannstadt verbleibe, da die Väter dieses Concils bestimmt haben, dass man bei der Umgränzung einer Kirchenprovinz den politischen Veränderungen Rechnung tragen soll, indem sie verordneten: *Si civitas aliqua imperatoria auctoritate innovata est, vel deinceps innovata fuerit, civiles et politicas formas ecclesiasticarum quoque parochiarum ordo consequatur.*

Sollten wir so glücklich sein, die allerhöchste Genehmigung diessbezüglich zu erhalten, so würde jede Eifersucht und jedes Missverständniss von Seite des neugeschaffenen griechisch-katholischen Erzbisthums bezüglich der Wiedereinsetzung unserer alten Metropole wegfallen, da jenes seinen Titel „eines Fogarascher oder Karlsburger Erzbisthums unbeirrt von unserer Seite gebrauchen kann, und zwischen demselben und unserem siebenbürgischen Erzbisthume keine Kollision wegen der Benennungen entstände, was auch daraus erhellet, dass unser gegenwärtiges Bisthum den Namen „eines siebenbürgischen Bisthums“, hat, weil es eigentlich das alte Erzbisthum ist, welches in der Kirche nie aufgehört hat zu sein, während das frühere gr. katholische Bisthum als eine neue Schöpfung aus dem 18-ten Jahrhundert den Namen eines „Fogarascher Bisthums“ gehabt hat, und dieser Name auch auf das neue gr. katholische Erzbisthum übergegangen ist.

II. ad *b*) wie viele Suffraganbischöffe sind derselben Metropole unterzuordnen?

Die Nothwendigkeit der Suffraganbischöffe bei der wiederzuerrichtenden Metropole stellt sich klar heraus, wenn man die grosse Anzahl der Romanen der orient. Religion in Österreich, die sich auf mehr als zwei Millionen Seelen beläuft, erwägt.

Noch im 17-ten Jahrhundert waren Suffraganbischöffe des siebenbürgischen Erzbisthums in Karansebes und Temesvár, Grosswardein und Munkács. Gegenwärtig aber wären auf Grund der oben zitierten Kanons des IV. oecumenischen Concils die bestehenden Bisthümer von Arad und der Bukovina, und die wiedereinzusetzenden Bisthümer von Caransebes und Temesvár, sowie auch ein neues Bisthum in Klausenburg unserem Erzbisthume unterzuordnen. Es versteht sich von selbst, dass den romanischen Bisthümern aus Temesvar und Caransebes nur die Christen romanischer Nationalität einzuverleiben wären, während für die Serben das Bisthum in Werschetz als Suffragandiöcese des Karlovitzer Erzbisthums verbleibe.

III. ad *c*) wo sollen die Suffraganbisthümer ihre Standorte haben, und wie sind ihre Bezirke abzugränzen!

Die Romanen der orientalischen Religion in Österreich wünschen daher mit der Wiedereinsetzung ihrer Metropole, dass ihrem Erzbischofe der alte Titel „eines siebenbürgischen Erzbischofes“ zurückgegeben werde, der Sitzort aber auf Grund des 17-ten Kanons des IV. oecumenischen Concils in Hermannstadt verbleibe, da die Väter dieses Concils bestimmt haben, dass man bei der Umgränzung einer Kirchenprovinz den politischen Veränderungen Rechnung tragen soll, indem sie verordneten: *Si civitas aliqua imperatoria auctoritate innovata est, vel deinceps innovata fuerit, civiles et politicas formas ecclesiasticarum quoque parochiarum ordo consequatur.*

Sollten wir so glücklich sein, die allerhöchste Genehmigung diessbezüglich zu erhalten, so würde jede Eifersucht und jedes Missverständniss von Seite des neugeschaffenen griechisch-katholischen Erzbisthums bezüglich der Wiedereinsetzung unserer alten Metropole wegfallen, da jenes seinen Titel „eines Fogarascher oder Karlsburger Erzbisthums unbeirrt von unserer Seite gebrauchen kann, und zwischen demselben und unserem siebenbürgischen Erzbisthume keine Kollision wegen der Benennungen entstände, was auch daraus erhellet, dass unser gegenwärtiges Bisthum den Namen „eines siebenbürgischen Bisthums“, hat, weil es eigentlich das alte Erzbisthum ist, welches in der Kirche nie aufgehört hat zu sein, während das frühere gr. katholische Bisthum als eine neue Schöpfung aus dem 18-ten Jahrhundert den Namen eines „Fogarascher Bisthums“ gehabt hat, und dieser Name auch auf das neue gr. katholische Erzbisthum übergegangen ist.

II. ad *b*) wie viele Suffraganbischöffe sind derselben Metropole unterzuordnen?

Die Nothwendigkeit der Suffraganbischöffe bei der wiederzuerrichtenden Metropole stellt sich klar heraus, wenn man die grosse Anzahl der Romanen der orient. Religion in Österreich, die sich auf mehr als zwei Millionen Seelen beläuft, erwägt.

Noch im 17-ten Jahrhundert waren Suffraganbischöffe des siebenbürgischen Erzbisthums in Karansebes und Temesvár, Grosswardein und Munkács. Gegenwärtig aber wären auf Grund der oben zitierten Kanons des IV. oecumenischen Concils die bestehenden Bisthümer von Arad und der Bukovina, und die wieder einzusetzenden Bisthümer von Caransebes und Temesvár, sowie auch ein neues Bisthum in Klausenburg unserem Erzbisthume unterzuordnen. Es versteht sich von selbst, dass den romanischen Bisthümern aus Temesvár und Caransebes nur die Christen romanischer Nationalität einzuverleiben wären, während für die Serben das Bisthum in Werschetz als Suffragandiocese des Karlovitzer Erzbisthums verbleibe.

III. ad *c*) wo sollen die Suffraganbisthümer ihre Standorte haben, und wie sind ihre Bezirke abzugränzen!

Der Standort der bisherigen zwei romanischen Bisthümer aus Arad und der Bukovina kann dort, wo er jetzt ist, belassen werden. Die Standorte der im Banate wiederzuerrichtenden zwei Bisthümer können nach Temesvar und Caransebes, wo sie auch früher waren, und wo auch gegenwärtig bischöfliche Residenzen vorhanden sind. Der Standort des in Siebenbürgen neu zu kreirenden Bisthums wäre Klausenburg als Mittelpunkt einer Diöcese von etwa 300,000 Seelen, da für den Erzbischof ein Bisthum in Siebenbürgen von etwa 400,000 Seelen verbliebe.

Die Nothwendigkeit der Abgränzung der kirchlichen Bezirke würde sich herausstellen bei den zwei Bisthümern im Banate und bei dem einen in Siebenbürgen.

Die Abgränzung der zwei Banater Bisthümer müsste an Ort und Stelle durch gemischte Kommissionen geschehen, welche in Provinciali aus romanischen und serbischen geistlichen und weltlichen Abgeordneten mit Zuziehung eines Kommissärs von Seite der politischen Behörde, in der Militär-Gränze aber mit Zuziehung eines Kommissärs von Seite der Militärbehörde bestehen würde. Weil aber das ganze Romanisch-Banater Grenz-Regiment Nr. 13, und das ganze Krassoer Comitatz ausschliesslich aus romanischen Kirchengemeinden besteht, so dürfte eine Abgränzungs-Kommission in diesen zwei Jurisdiktionen überflüssig werden. Im Übrigen versteht es sich von selbst, dass bei der Abgränzung der romanischen und serbischen Kirchenbezirke im Banate der Grundsatz streng beobachtet werden müsste, wornach nur die rein romanischen und jene Ortschaften, in denen die Romanen angesichts der Serben in überwiegender Mehrzahl sind, als Bestandtheile der romanischen Bisthümer aufgenommen werden sollen, während die rein serbischen und jene Ortschaften, wo die Serben in der Mehrzahl sind, als Bestandtheile des für sie in Werschetz zu verbleibenden Bisthums aufgenommen, und der Diöcese einverleibt werden sollen.

Was die nähere Abgränzung der Kirchenbezirke bezüglich der zwei Banater Bisthümer betrifft, so dürften meines Erachtens in den Bereich des Temesvarer Bisthums die Erzpriesterthümer: 1. Temesvar, 2. Hasiash, 3. Szent-Miklos, 4. Csakova, 5. Becskerek, und 6. Pancsova; in den Bereich des Karansebescher Bisthums die Erzpriesterthümer: 1. Caransebes, 2. Mehadia, 3. Lugos, 4. Facset, 5. Werschetz, 6. Oravitza, und 7. Weisskirchen einbezogen werden, während das Lippaer Erzpriesterthum aus dem bisherigen Temesvarer Bisthume der Arader Diöcese einzuverleiben wäre.

Auf gleiche Art kämen die im Banat befindlichen Klöster: Hodos, Bezdin, Szent-György und Mesics in den Bereich der romanischen Bisthümer, während die Klöster Zlaticza mit der Filiale Baziasch und Vojlovitze in dem serbischen Werschetzer Bisthume verbleiben.

Diese und ähnliche Bestimmungen z. B. die Theilung des *fundi inalienabilis et seminarialis* aus Karlovitz können nur durch einen Kirchenkongress endgiltig verhandelt werden.

Auf diese Art wäre die Wiedererrichtung der alten für die Romanen aus Ungarn, Banate, der Bukovina und Siebenbürgen gemeinschaftlichen Metropole ohne Verletzung wohlervorbener Rechte der serbischen Metropole am besten anzubahnen, weil die ganze serbische Nation, die sich im Banate befindet, im Sinne der, ihr allerhöchst verliehenen Privilegien unter ihrer Nationalmetropole, und beziehungsweise unter ihrem Werschetzer Nationalbisthum verbliebe. Dass aber die serbische Hierarchie sich kein kanonisches Recht über die Romanen erwerben konnte, erklärt sich aus den Kirchensatzungen, welche in der oftgedachten Vorstellung sub 1, 2, 3, 4 angeführt sind, so wie auch daraus, dass die ebenerwähnten Privilegien nur die serbische Hierarchie und Nation betreffen, und dass die Romanen durch politische Massregeln, wobei das Kirchenverfolgungssystem zur Unterlage diene, unter die serbische, für sie antikanonische Hierarchie zwangsweise untergeordnet worden sind.

IV. ad *d*) wie wäre die Dotationsfrage zu lösen, und wie die hiezu erforderlichen Mittel herbeizuschaffen?

Diessbezüglich kann ich Nichts anderes sagen als dass man diesen Gegenstand der constituirenden Synode, um deren Bewilligung in der oftgedachten Vorstellung gebeten wird, überlasse, da bei dieser Gelegenheit, so wie auch bei jener, wo die romanische Metropole einen gemeinschaftlichen Congress mit der serbischen Metropole Behufs der Theilung der Temporalien abhalten wird, die finanziellen Mittel, über welche die Kirche als solche verfügen kann, sich herausstellen werden, wobei man in der Lage sein würde, nur in soweit, als die eigenen Mittel nicht ausreichen, die Beihilfe des Staates in Anspruch zu nehmen, und Allerhöchst Seine Majestät um deren huldvolle Gewährung allerunterthänigst zu bitten.

V. ad *e*) auf welche Art und Weise wird der Vorschlag bezüglich der Ernennung des neuen Metropoliten sowohl, als der neuen Bischöfe Seiner k. k. Apostolischen Majestät zu erstatten sein?

Ich habe die Ehre diese Frage gehorsamst dahin zu beantworten: dass der von Zeit zu Zeit aus weltlichen und geistlichen Deputirten zusammenzutretende Kirchenkongress die Wahl des Erzbischofs zu vollziehen und den Wahlakt Seiner k. k. Apostolischen Majestät zur allerhöchsten Bestätigung und Ernennung des Gewählten vorzulegen hätte. Eben so wird die Metropolitansynode nach der kanonisch vorgenommenen und beendeten Wahl eines neuen Bischofes den Wahlakt Seiner k. k. Apostolischen Majestät zur allerhöchsten Bestätigung und Ernennung des von der Synode vorgeschlagenen Bischofes zu unterbreiten haben.

Über dieses Majestätsrecht wird in der bei Gelegenheit des ersten Kirchenkongresses zu verfassenden Kirchenordnung eine besondere Abtheilung handeln.

Diese Kirchenordnung wird die inneren Angelegenheiten mit Hinblick auf die positiven Kirchensatzungen und die vaterländischen Gesetze in praktischer Form behandeln, und regeln, und damit diese Kirchenordnung auch die staatsrechtliche Geltung erlange, wird dieselbe Seiner Majestät zur allerhöchsten Genehmigung unterbreitet werden.

Nachdem ich somit die mir von Euer Excellenz im allerhöchsten Auftrage zur Äusserung zugewiesenen Fragen nach bestem Wissen und Gewissen beantwortet und erörtert habe, bitte ich ergebenst Euer Excellenz sich gnädigst versichert zu halten, wie ich bemüht war, den fraglichen Gegenstand nach dessen hoher Bedeutung mit strenger Befolgung meiner Pflicht für die Kirche und den Monarchen zu erörtern, und dadurch die Möglichkeit der Realisirung desselben zu erleichtern. Ich lege daher mein vertrauliches Gutachten in die wohlwollende Hand Euer Excellenz als eines der erleuchtetesten Rathgeber der Krone in der beruhigenden Zuversicht, das Euer Excellenz mich auch bei Behandlung dieser hochwichtigen Kirchenangelegenheit als den alten treuen Diener des Kaisers erkennen werden, indem ich vertrauensvoll dem tröstenden Ergebnisse der vielvermögenden Vermittlung Euer Excellenz entgegen sehe, welche durch huldreiche Gewährung und Erfüllung des von allen Romanen der orientalischen Religion in Österreich tiefersehnten Wunsches nach Wiederherstellung ihrer alten Metropole, der Krone Seiner k. k. Apostolischen Majestät unseres allergnädigsten Herrn und Kaisers einen neuen Glanz vor der ganzen civilisirten Christenheit verleihen wird!

Genehmigen Euer Excellenz die Versicherung der ausgezeichnetesten Hochachtung, mit welcher ich die Ehre habe in umwandelbarer Gesinnung zu verharren.

Hermannstadt, den 26. Juli 1863.

34.

Vice-cancelariul aulic pentru Transilvania Bar. Reichenstein cătră Şaguna însistând a se pronuncia sinodul diecesan asupra întrebării, dacă metropolia, ce are a se înfiinţa nu ar fi să se estindă numai asupra românilor ortodoxi din Transilvania.

An Seine, des Herrn k. k. wirkl. geheimen Rathes, Commandeurs des kais. österr. Leopold-Ordens und griechisch-orientalischer Bischofs von Siebenbürgen, etc. etc. Andreas Freiherr von Schaguna Excellenz.

Euer Excellenz! In Folge a. h. Handschreibens Sr. k. k. Apostolischen Majestät vom 25-ten Juni v. J. hatte Seine Excellenz der Minister und Leiter der königl. siebenbürgischen Hofkanzlei Franz Graf Nádasdy die Ehre, Euer Excellenz im a. h. Auftrage und im engsten Vertrauen, mit seiner Zuschrift vom 29-ten Juni 1863 Z. 563 pr. um die gefällige Eröffnung der erleuchteten

Ansichten Euer Excellenz über einige Fragepunkte betreffend die Errichtung einer selbstständigen der serbischen koordinirten Metropole für die Romanen der griechisch-orientalischen Kirche zu ersuchen.

Diese allerhöchsten Fragepunkte waren aber in zwei Richtungen gestellt, einmal wenn die Metropole derzeit nur auf Siebenbürgen beschränkt würde, und dann in der andern Richtung wenn die Metropole zugleich gemeinsam für die ungarischen und siebenbürgischen Romanen errichtet werden sollte.

Euer Excellenz haben in Folge dieses Ersuchschreibens Ihre verehrten Ansichten dem Grafen Nadasdy in Euer Excellenz gefälligem Schreiben vom 26-ten Juli v. J. Zahl Pr. 282 entwickelt; haben hiebei jedoch die Beantwortung der in der ersten Richtung „wenn nämlich die Metropole derzeit nur auf Siebenbürgen beschränkt würde“ gestellten allerhöchsten Fragepunkte übergangen, weil Euer Excellenz auf Ihrem frühern Standpunkte der erbetenen sogleichen Errichtung der Metropole für sämtliche Romanen der Monarchie griechisch-orientalischen Glaubensbekenntnisses beharren zu müssen erachteten.

Seine Excellenz der Herr Minister Graf Nadasdy hat dieses in Folge allerhöchster Aufforderung erstattete Gutachten Euer Excellenz, Seiner k. k. Apostolischen Majestät vorgelegt.

Nachdem es Sr. k. k. Apostolischen Majestät zur a. h. Kenntniss gelangt war, dass Euer Excellenz die Einberufung einer Versammlung von Geistlichen und Weltlichen griechisch-orientalischen Glaubens beabsichtigten, um über die künftige Einrichtung der griechisch-orientalischen Kirche Siebenbürgens im Sinne ihrer kanonischen Gesetze zu berathen, und die bezüglichen Beschlüsse zur allerhöchsten Sanktion Sr. k. k. Apostolischen Majestät vorzulegen, so haben allerhöchst Seine k. k. Majestät über das a. u. vorgelegte Gutachten Euer Excellenz mir mit der a. h. Entschliessung vom 1-ten Jänner l. J. allergnädigst zu befehlen geruhet, beim Zusammentritte dieser Versammlung Euer Excellenz aufzufordern: darüber, ob die selbstständige Metropole für die Romanen griechisch-orientalischer Kirche vor der Hand nicht bloss auf das Grossfürstenthum Siebenbürgen zu beschränken wäre, und über die Beantwortung der für diesen Fall speziell a. h. gestellten Fragepunkte:

1. Wo der Sitz der Metropole sein soll?
2. Ob ein oder mehrere Suffragan-Bischöfe ihr zu unterstellen wären.
3. Wo die Standorte der Suffragan-Bisthümer sein, und wie die territorialen Bezirke derselben abgegränzt sein sollten?
4. Über die Dotationsfrage und die Beischaffung der hiezu erforderlichen Mittel, so wie
5. Über die Art und Weise, in welcher der Vorschlag bezüglich der Ernennung sowohl des neuen Metropoliten als der neuen Bischöfe Sr. k. k. Apostolischen Majestät zu erstatten sein werde.

Die Ansichten dieser Versammlung einzuholen, und das von Seiner k. k. Apostolischen Majestät in dieser Richtung mit dem allerhöchsten Handschreiben vom 25-ten Juni v. J. allergnädigt anbefohlene Gutachten zu erstatten.

In der Voraussetzung dass die von Euer Excellenz auf den 3-ten April l. J. neuen Stils einberufene Versammlung von Geistlichen und Weltlichen griechisch-orientalischen Glaubens in der That zu dem vorberührten Zwecke der Berathung der künftigen innern Einrichtung der griechisch-orientalischen Kirche Siebenbürgens stattgefunden habe, beehre ich mich Euer Excellenz in Folge des erwähnten allerhöchsten Befehles Seiner kais. königl. apostolischen Majestät vom 1-ten Jänner l. J. zu ersuchen: darüber ob die selbstständige Metropole für sämmtliche Romanen der griechisch-orientalischen Kirche vor der Hand nicht bloss auf das Grossfürstenthum Siebenbürgen zu beschränken wäre, und über die Beantwortung der für diesen Fall allergnädigt gestellten speziellen früher angeführten fünf Fragepunkte, die Ansichten dieser Versammlung einzuholen, und hierauf das von Seiner k. k. Apostolischen Majestät mit dem allerhöchsten Handschreiben vom 25-ten Juni v. J. worüber Euer Excellenz mit der Zuschrift des Grafen Nadasdy von 29. Juni v. J. Z. 562 praes. die Mittheilung gemacht wurde, — in dieser Richtung allergnädigt befohlene Gutachten gefälligst zu erstatten.

Mit der Versicherung ausgezeichnetster Hochachtung habe ich die Ehre zu beharren

Euer Excellenz ergebenster Diener

Wien, den 28-ten März 1864.

B. Reichenstein.

35.

*Petițiunea sinodului diecesan din Sibiu din 22 Martiu st. v. 1864 către
Împăratul în cauza reînființării metropoliei.*

„Maiestatea Ta c. r. apostolică. Prea înălțate Împărate și mare Principe! Din descoperirile făcute din partea Excelenței Sale preasântitului părintelui nostru episcop Andreiu baron de Șaguna, a înțeles sinodul prea umilit subscris, că Maiestatea Ta c. r. apostolică te-ai îndurat prea grațios, în urma petițiunei așternute prin prea sântiții episcopi Andreiu baron de Șaguna al Ardélului, și Procopiu Ivacicoviciu al Aradului, împreună cu mai mulți deputați români gr. orientali din Ardél, Bănat, Ungaria și Bucovina în 15 Martiu 1862, a Te dechiara prin prea înaltul autograf din 25 Iunie 1863 că intențiunea prea 'naltă a Maiestății Tale c. r. apostolice este, ca pentru românii bisericei gr. orientale să se înființeze una metropolie de sine stătătoare coordonată.

Mai încolo ni-se împărtăși însă și aceea: că mai nainte de a se decide prin Maiestatea Ta, că fire-ar óre de a se restringe deocamdată acea metropolie

numai la marele principat Transilvania, ori de a se estinde aceea-și acum îndată și asupra românilor tuturor de religiunea gr. or. din Ungaria? — a-i aflat de bine a provoca pre păr. episcopul nostru ca să-și deie o părere motivată în ambele aceste direcțiuni, ceea-ce și urmă din parte-i, însă numai în una direcțiune și adecă în aceea, ca metropolia cestionată să se estindă acum îndată asupra tuturor românilor de religiunea gr. orientală din țerile Maiestății Tale, și rămânând acum ca și sinodul acesta în urma unei provocări nouă urmate din partea în. cancelarii aulice transilvane încă să se dechiare în privința acésta și anumit în direcțiunea dintâiu.

Noi trebuie să mărturisim, că pre cât ne îmbucură prea 'nalta rezoluțiune a Maiestății Tale în privința înființării unei metropolii române gr. or. independente și coordinate cu cea sêrbescă, pre atâta ne umplu inimile de întristare provocarea de a ne dechiara în acele direcțiuni, va să ȳică și în privința restringerei deocamdată a metropoliei înființând numai la marele principat al Transilvaniei, deore-ce împregiurarea acésta ne insuflă o grije și o temere chiar, că cererile cele multe și dorințele cele drepte ale prea credincioșilor sudiți ai Maiestății Tale, români de religiunea gr. orientală, încă sunt departe de realizare, și că acelea nu se vor împlini astfel după-cum cere instituțiunea bisericeii noastre, spriginită de credința și alipirea noastră cătră tronul împêrătesc, documentate deja de atâtea ori și prin atâtea sacrificie din parte-ne, ci că prin urmare o parte a națiunei române de religiunea gr. orientală din țerile Maiestății Tale, va rămâne și mai încolo ruptă de matca ei și subordonată unei ierarhii sêrbesci anticanonice față cu coreligionarii români, ceea-ce ar trage după sine nu numai vătêmarea canónelor și a dreptului nostru istoric bisericesc, ci și a convingerei religiöse a acelor români.

Pentru aceea sinodul acesta, deși apróbă și el din parte-și toți pașii făcuți de prea sântitul nostru episcop până acum în privința restaurării metropoliei noastre, și prin urmare și părerea ce și-o dedú același la însărcinarea Maiestății Tale numai în a două direcțiune, ca adecă metropolia să se estindă acum îndată asupra tuturor românilor de religiunea gr. orientală, potrivit cererilor noastre de până acum, — și deși-'l rugă mai încolo, ca acésta dechiarațiune prea umilită a noastră să o aducă pre cărarea sa cât mai curênd la cunoscința prea înaltă a Maiestății Tale: totuși, sinodul prea umilit subscris nu se pôte reține de a nu îndrepta totodată și o petițiune nouă cătră tronul Maiestății Tale, rugându-se prea umilit, ca să te înduri Maiestatea Ta, pre lângă încuviințarea petițiunei așternute Maiestății Tale în 15 Martiu 1862 prin episcopii și deputații români de religiunea gr. orientală din Ardél, Bănat, Ungaria și Bucovina, a ne concede cât mai curênd reînființarea metropoliei noastre cu estinderea acum îndată asupra tuturor conaționaliilor și coreligionarilor nostri din țerile amintite, ca așa să ne putem și noi constitui odată bisericesce, în sensul canónelor bisericeii noastre.

Acésta ne vedem constrînși a o cere dela Maiestatea Ta cu atât mai vêrtos, cu cât:

I. Ne dechiararăm sêrbătorește în mai multe rënduri, ca noi prin restaurarea vechei nôstre metropolii nu avem în cuget a întroduce nici o noutate în biserica nôstră, ci numai aceea, ce am avut și mai 'nainte, și ce perdurăm numai în urma măsurilor celor siluito're politice, cășunate prin vitregitatea timpurilor trecute; pentru-că noi avurăm norocire a documenta înaintea Maiestății Tale, în petițiunile nôstre de mai 'nainte, prin nenumërate și neresturnavere argumente, până la evidență, că noi am avut metropolia nôstră canonică și legală cu scaunul ei în Ardél, de care s'au ținut toți românii din Ardél, Ungaria și Bănat până la începutul vécului al 18, când aceea încetă de a mai exista, însé numai politicesce, ér nu și bisericesce, căci bisericesce nici odată n'a încetat, ci ea există încă și astăzi.

Acest adevêr istoric nici odată nu s'a tras la îndoială din partea regimului Maiestății Tale.

II. Întru asemenea ne luarăm voie de nenumërate ori în petițiunile așternute Maiestății Tale a cita canónele bisericei nôstre, care nu numai că ne dau dreptul, dar încă ne și demandă strîns și sub grea răspundere restaurarea metropoliei nôstre, ceea-ce ca nisce eređi credincioși ai bisericei și strămoșilor nostri trebuie să și împlinim.

III. Legăturile sclavismului timpurilor trecute, care țineau ferecată ca pre o sclavă biserica nôstră, se sfărîmară deja pentru toți timpii prin iubirea de dreptate a Maiestății Tale, și astăzi, când pretutindene domnesce libertatea confesională, și biserica nôstră încă este egal îndreptățită și autonómă: restringerile și asupririle religioare numai pot avé loc, și prin urmare și legăturile, cu cari se lega metropolia nôstră cea veche în urma ordinațiunilor prea'nalte din 30 Sept. și 9 Oct. 1783 încă se ridicară.

IV. Restaurarea metropoliei nôstre în chipul cel vechiu canonic și după dreptul ei istoric, nedisputaver, nu invólve și nu pôte involva nici o vătêmare a drepturilor altor biserici.

V. Maiestatea Ta c. r. apostolică însu-ți Te-ai îndurat deja în doue rënduri a Te enuncia în principiu pentru înființarea unei metropolii române gr. orientale, și adecă odată în 25 Sept. 1860 prin rezoluțiunea prea 'naltă la rugarea celor trei senatori imperiali: episcopul Andreiu bar. de Șaguna, Andreiu de Mocioni și bar. Nicolau Petrino, dechiarând părintesce: că nu esci neaplecat înființării unei metropolii române, — ér a doua óră prin rezoluțiunea prea 'naltă din 25 Iunie 1863, menționată la începutul rugămîntei acesteia.

Astfel stând lucrul, va să ăică, avênd noi în privința cererei nôstre de față dreptul istoric, canonicitatea și legalitatea documentate așa de evident pe partea nôstră, și fiind pre lângă acestea biserica nôstră astăzi egal îndrep-

decătóre la restaurarea metropoliei, recunoscută în principiu și de Maiestatea Ta, cât mai curênd se vor ridica și așa curênd ne vom vedé neîmpedecați întru organisarea și constituirea canonică a ierarhiei și bisericei nóstre preste tot, — că și noi, precum tóte popórele de sub sceptrul Maiestății Tale, nu vom fi lipsiți în privința bisericescă de salutarele consecințe ale egalei îndreptări confesionali, prochiemate și garantate așa de sêrbătorește de pe tronul împêrătesc, și că curênd ne vom bucura și noi de dreptul nostru bisericesc, ce ni-l dau aședămintele cele positive ale bisericei nóstre și istoria ei.

Maiestate! Românii de religiunea gr. orientală din țerile Maiestății Tale sunt de acea convicțiune, că a bătut și pentru ei óra deplinei eliberări bisericesci, și n'au perdut speranța, că Maiestatea Ta c. r. apostolică, față cu credința și alipirea lor de tronul împêrătesc, documentate până acum totdeuna cu mii de sacrificii, nu vei mai suferi, ca ei sê mai rêmână și mai încolo în privința bisericescă într'o stare abnormă, anticanonică și de tot necăjită, ci te vei îndura prea grațios, a le împlini dorințele lor cele ferbinți și în privința acésta, și a sterge lacrămile pe care ei de multe decenii le varsă înaintea tronului Maiestății Tale.

Pentru aceea sinodul acesta reînoindu-și prea umilita sa rugăminte mai sus menționată, rêmâne pentru totdeuna cu cea mai profundă credință și devoțiune. Ai Maiestății Tale, până la mórte credincioși sudiți. Din sinodul diecesan al bisericei gr. or. ținut în Sibiiu în 22. și următórele țile ale lunei lui Martiu 1864“.

36.

Scrisórea comitivă cătră presidiul Cancelariei aulico-transilvane despre petițiunea sinodului cătră Împêrat pentru Metropolie.

An Ein hohes Präsidium der königl. siebenbürgischen Hofkanzlei in Wien.

Mittelst der im Allerhöchsten Auftrage Sr. k. k. Apostolischen Majestät vom 1-ten Jänner l. J. erfolgten Zuschrift Eines hohen Präsidiums der königl. siebenbürgischen Hofkanzlei vom 28. März l. J. Z. Pr. 137 bin ich aufgefordert worden, die Ansichten der auf den 3. April l. J. neuen Stils einberufenen Diöcesan-Synode darüber: ob die zu errichtende selbstständige Metropole für sämtliche Romanen der gr. orientalischen Kirche vor der Hand nicht blos auf das Grossfürstenthum Siebenbürgen zu beschränken wäre, sowie über die Beantwortung der für diesen Fall speziell a. h. gestellten in der Zuschrift des hohen königl. siebenb. Hofkanzlei-Präsidiums vom 29. Juni 1863 Z. Pr. 563 angeführten Fragepunkte einzuholen, und hierauf das von Seiner k. k. Apostolischen Majestät in dieser Richtung allernädigst befohlene Gutachten zu erstatten.

Diesem Allerhöchsten Auftrage gemäss unterliess der gehorsamst Gefertigte nicht, die tagende Synode aufzufordern sich hierüber auszusprechen, welche nach eindringlicher Erörterung und reifer Überlegung des Gegenstandes einstimmig den Beschluss fasste: dass sie in Anbetracht dessen, dass in allen früheren diessbezüglichen Bittschriften die Romanen gr. orientalischer Religion um eine allgemeine Metropolie, wodurch ausschliesslich die Ermöglichung verschafft würde die Kirche in einen rechtmässigen normalen Zustand zu bringen gebeten haben, das von dem Gefertigten unterm 26-ten Juli v. J. Z. Pr. 282 erstattete Gutachten zu der ihrigen mache und dass S. k. k. Apostolische Majestät um die allergnädigste Gewährung des am 15-ten März 1862 von zwei Bischöfen und mehreren romanischen Abgeordneten gr. orientalischer Religion überreichten a. u. Bittgesuches wiederholt gebeten werde.

Indem ich diesen Beschluss zur Kenntniss Eines hohen Präsidiums der königl. siebenbürgischen Hofkanzlei zu Folge der Eingangs erwähnten hohen Aufforderung zu bringen, und das vorerwähnte Majestäts-Bittgesuch der Synode Hochdemselben gleichzeitig vorzulegen mich beeile, erlaube ich mir mit der ausgezeichnetsten Hochachtung zu verharren.

Eines hohen königl. siebenb. Hofkanzlei-Präsidiums

Hermannstadt, 24. April 1864.

gehorsamster Diener.

37.

Dechiaratiunea reprezentanților români către comisariul împărătesc Bar.

Philippovics la congresul din Carloviț.

„Ilustrissime d-le general, comisariu imp. reg. al congresului! Umilit subscrișii deputați aleși, precum se vede din credenționalele predate la locul cuvenit, din partea poporațiunei române și a clerului român din diecesele Arad, Timișóra și Verșeț, la congresul național illiric conchiemat din orânduiala prea'naltă pe ziua de astăzi pentru alegerea arhiepiscopului și metropolitului de Carloviț, — ne ținem de cea mai sântă datorință, a declara prin această în totă supunerea, cum-că noi, considerând, că s. biserică ort. orient. după ființa ei esternă — e biserică națională, și că ei — fiind ea chiebată în urma determinațiunilor prea'nalte, de a conduce cultura poporului și instrucțiunea publică, caracterul național, decă va ca să corespundă misiunii sale înalte, nu e iertat și nu pôte să-i lipsescă; considerând, că ierarchia de Carloviț, ca metropolie sau ca patriarhat, după privilegiile sêrbesci și mai cu sémă după caracterul ei inherente istoric și faptic — e o adevărată ierarchie sêrbescă națională, și după dorința comună în multe moduri espresă și în interesele intețitóre ale națiunei sêrbesci, trebuie să rămână curat națională sêrbescă; considerând, că scaunul metropolitan național sêrbesc, după canónele bisericesci, pe drept și după cuviință, nu e iertat și nu se pôte înlocui, decât numai prin represen-

tanții aleși ai națiunii sârbesci și cu indiviți apți de naționalitatea acésta, și ori ce incurgere străină, taie în dreptul național și în interesele națiunii sârbesci; considerând, că poporațiunea română din cele trei diecese ort. orient. Arad, Timișóra și Verșeț, care numără un milion de suflete și care singură face cu mult mai mult decât o jumătate din întréga poporațiune ort. a celor opt diecese, ce se țin de congresul illiric, — deși are același simbol al credinței cu sârbii, și după acesta, precum și în urma mai multor relațiuni reciproce, deși are mai multe puncte de atingere mai de aprópe și aceleași interese cu națiunea sârbescă, totuși nu se ține nici decât de biserica națională sârbescă, și nu tinde după interese de cultură și desvoltare naționali bisericesci, ci din contră posede biserica sa proprie, română națională după ființa-i esternă cu totul deosebită, și cultura și desvoltarea voiesce și trebuie să și-o mijlocéscă naturalminte precum și în spiritul bisericei sale, în limba sa proprie română cu totul deosebită de cea sârbescă, spre scopul acesta însă ierarchia sârbescă națională, după însușirea, destinațiunea și practica ei comprobare de până acum, nici decât nu póte corespunde; considerând, că românii gr. or. din monarchie preste tot, și cei din Bănát în specie, s'au incorporat la ierarchia sârbescă națională din Carloviț, precum se scie, numai în mod necanonic prin puterea luméscă, la întrarea evenimentelor de pe la capétul seclului 17 și începutul secl. 18 de bună sémă numai cu intențiune nobilă prea 'naltă, adecă spre folosul și prosperarea ambelor națiuni, care incorporare însă în decursul timpurilor, abstrăgând dela firea-i necanonică, s'a desvoltat și aréat fórte nefolosítóre, ba de comun periculósă; considerând, că scopul ierarchiei bisericesci de Carloviț, nici decât nu póte sta în periclitarea și debilitarea ortodoxiei prin împedecarea instrucțiunei române poporali, a progresului românilor, a luminării și civilizațiunei poporului român preste tot; ierarchia națională sârbescă însă a servit scopului acestuia pân'acum în o măsură ce s'a făcut de proverb, spre cel mai mare nēcás și spre necomputabila scădere a ambelor națiuni și a bisericei lor comune; considerând, că chiar din respectul abnormităților și inconveniențelor acestor triste, ce neodichnesc consciința fie-cărui credincios, națiunea română din tóte părțile monarchiei la tóte ocașiunile ce i se oferia, în parte și tótă, precum în a. 1850 diecesa Aradului prin sinodul diecesan ținut atunci, apoi diecesa transilvană prin repețite sínóde diecesane, regimentul bânățan român de graniță în a. 1851, prin tóte comunele lui, în fine și mai cu sémă după eșirea din viétă a ss. patriarhului sârb Iosif bar. de Raiacici în primăvara a. 1862, prin o deputațiune numerósă și vedută cu cei doi episcopi din Transilvania și din Arad în frunte, — se rógă prea umilit de Maiestatea Sa c. r. apostolică pentru prea grațiósă ajutorare prin restaurarea metropoliei de demult, române naționale, și aceste rugăminți prea umilite se află încă în pertractare și-și așteptă resolvarea finală; considerând, că Maiestatea Sa c. r. apostolică prea grațiosul nostru domn și rege, s'a îndurat

prea părintesce în prea 'nalta scrisóre de mână din 27 Sept. 1860 în urma petițiunei predate în acéstă direcțiune de cătră cei trei consiliari imp. estr. din Bănat, Bucovina și Transilvania a asigura, că prea 'nalt același, nu e neaplecat la ridicarea unei metropolii române ort. orientale; ér în prea 'nalta scrisóre de mână din 25 Iuniu 1863 îndreptată cătră Esc. Sa dl ministru și cancelariu aulic, conte Nadasdy, s'a îndurat a dechiara în cestiunea acésta mai determinat, că intențiunea prea 'nalt aceluia-și e „de a se ridica pentru românii bisericei gr. neunite, o metropolie de sine stătătoare, coordinată cu cea sêrbescă“; considerând, că românilor, totdeuna și în tóte împregiurările necondiționat credincioși Maiestății Sale și glorioșilor antecesori ai prea 'nalt aceluiași cuvântul adoratului lor monarch le-a fost, le este și le rămâne totdeuna sânt, căruia se încred cu tótă securitatea și a cărui îndeplinire de aprópe chiar pentru aceea o așteptă cu cea mai deplină încredințare; că așa dară, — în urma prea înaltei acesteia intențiuni atât de deschis, chiar și dețermurit cât și marinimos și grațios espresse, precum și în urma argumentelor și faptelor positive — după părerea nóstră fórte importantă — mai în sus desfășurate, — românii nu pot și nu le e iertat nici decât după dreptul canonic să considere de archiepiscopul și metropolitul sêu, pre archiepiscopul și metropolitul ce e de a se alege acum în Carloviț, și încă cu atâta mai puțin, căci ei (românii) în congresul național illiric în faptă abia, după nume înse de loc nu-s reprezentați, deóre-ce ei, deși după-cum e cunoscut — forméză jumătatea cea cu mult mai mare a ortodoxiei nemijlocit concentrate până acum la Carloviț, după un us arbitrar, care n'are nici o basă de drept și cuviință, întrodus și susținut chiar de ierarchia sêrbescă, sunt reprezentați dela câte 60—70,000 de suflete cu câte un deputat, pre când frații lor sêrbi au dela câte 13—14,000 de suflete câte un deputat, și sunt așa dară în comparațiune cu românii, chiar de cinci ori reprezentați, — o situațiune nepotrivită, care s'a recunoscut destul de chiar și în prea'nalta scrisóre de mână a Maiestății Sale c. r. apostolică cătră fostul patriarch Iosif bar. de Raiacici, și care nu póte să fie decât spre batjocura națiunei române și a celor mai sante interese bisericesci și scolare ale ei; considerând, că o participare ori cât de mică a poporului român ca atare, resp. a mandatarilor lui la alegerea metropolitului de Carloviț, precum ar tăia ea de una parte în dreptul propriu al surorii națiuni sêrbesci, chiar așa de altă parte s'ar păré a întemeia un drept logic și politic sau moral pentru alesul principe bisericesc asupra românilor, asupra bisericilor și scólelor lor, cari ambe consecințe noi, după consecința și simțul nostru de drept, în urma respectului și amórei nóstre sincere cătră sora națiune sêrbescă și în urma simțemintelor poporului nostru noue bine cunoscute, — ne ținem de datorință a le încungiura cu tótă acurateța;

Considerând așa dar tóte aceste momente ponderóse, — nici decât nu ne simțim aplecați, de a lua parte la alegerea archiepiscopului și metropolitului

din Carloviț, din contră constatăm aici solenelminte și cu toate consecințele posibile — caracterul curat național sârbesc al adunării de alegere, precum și al principelui bisericesc ce-l va alege, cu deosebire însă și cu totă serioșitatea corespunzătoare ponderosității lucrului trebuie să accentuăm, că chiar de aici e evident, cum-că două milioane de supuși credincioși și plecați Maiestății Sale din naționalitatea română de religiunea gr. or. se află orfani și lipsiți de scutintă, lipsiți de păstoriul sufletesc suprem și de conducătoriul școlilor și educațiunii, și mai cu seamă în părțile Bănatului, unde nu au nici episcopi proprii, ba în multe locuri nici preoții și protopopii sei, sunt aproape de a căde într'un indiferentism religios periculos și într'o desperare politică fatală!

Ilustrissime! Aicea trebuie să observăm espres, cu provocare la motivele înșirate, că declarațiunea acésta a noastră, și abținerea noastră dela alegerea arhiepiscopului și metropolitului de Carloviț, nici decum nu e influința órecărui spirit de opozițiune séu renitență, precum aceste totdeauna au fost departe de românii credincioși Maiestății Sale, ci din contră — precum se vede destul de chiar din cele premise — e consecința cea mai naturală a consciinței noastre curate și a simțului nostru adevărat de loialitate și dreptate, cu cari nici decât nu se unesce, ca noi românii să participăm la alegerea unui arhiepiscop și metropolit merit pentru națiunea sârbescă, cu atât mai puțin la alegerea unui metropolit sârbesc pentru națiunea română.

Cum-că acest simțământ și acésta convingere a noastră e și a întreg poporului român documentéază evidenteminte fapta, că poporul român acolo, unde locuiesce cu totul nemestecat cu sârbi, anume în frontiera Caransebeșului și la Oradea-mare, privind însași alegerea la congresul illiric de inconvenientă au denegat-o aceea formalmente, și de regulă numai acolo au ales deputați și ne-au delegat pre noi ca români de reprezentanți consciențioși ai lui, unde voi a împedeca prin acésta, ca minoritatea sârbescă, cea de altmintrea foarte neînsemnată, să nu pășescă în numele poporului român și să dea abținerii lui o expresiune falsă.

Însă nu numai gata, ci foarte fericiți am fi noi și întreaga națiune română, de a lua parte la un congres național român pentru alegerea unui arhiepiscop și metropolit român și pentru regularea relațiunilor noastre cu și către ierarchia sârbescă, precum și pentru regularea afacerilor noastre bisericesci și școlare.

În fine nu putem trece cu vederea, Ilustrissime, a nu aminti, cum-că nouă, de după împregiurările umilit înșirate mai în sus, nu ni se pare prea drept și cu cuviință, ca speșele congresului național illiric în asemenea măsură să se repărțescă și asupra familiilor române, cari nu sunt reprezentate în acela nici după nume.

Ne rugăm deci Ilustrissime cu totă supunerea, ca acésta scrisóre declara-tóre a noastră pre lângă prea umilitul memorandum aici alăturat și pre lângă exprimarea loialității noastre și a comitenților nostri celei mai sincere și mai

necondiționate, să binevoiesci a o așterne spre prea grațioasa cunoștință și luare în considerațiune a Maiestății Sale c. r. apostolice, prea grațiosului nostru domn. Ai Ilustrității Vóstre plecați servi. Carloviț, 1 August 1864. Constantin Gruiciu m. p., protop. Haziășului, deputat român al diecesei Timișórei; Ioan Marcu m. p., protop. Lugoșului, deputat român al diecesei Verșețului; Iosif Beleşiu m. p., protop. Totvaradiei, dep. rom. din diecesa Aradului; Nicolau Andreeviciu m. p., preot, directorul scólelor normale de graniță, dep. rom. din diecesa Verșețului; Andreiu de Mocioni m. p., dep. rom. din diecesa Timișórei; Vicențiu Babeșiu m. p., cojude la tabla reg. în Pesta, dep. rom. din diecesa Timișórei; Georgiu de Fogarasi m. p., avocat și propr. în Lipova, dep. rom. din diecesa Timișórei; Filip Pascu m. p., protofisc. comit. Carașului, dep. rom. din diecesa Verșețului; Alex. de Atanasieviciu m. p., adv. și propriet. în Lugoș, dep. rom. din diecesa Verșețului; Sigism. Popoviciu m. p., adv., dep. rom. din diecesa Aradului; Lazar Ionescu m. p., adv., dep. rom. din diecesa Aradului; Dr. Dem. Hațeganu m. p., adv., dep. rom. din diecesa Verșețului; Aureliu Maniu m. p., adv., dep. rom. din diecesa Verșețului“.

38.

Memorandul reprezentanților români la congresul din Carloviț cătră Împăratul.

„Maiestate imp. reg. apostolică! Prea grațiose dómne! Noi prea umilit subscrișii, — în urmarea prea 'naltului act de grație din 14 Iuniu a. c., prin care în mod tradițional s'a conchiemat pe ziua de astăzi congresul național illiric pentru alegerea arhiepiscopului și metropolitului de Carloviț — furăm aleși din partea națiunei române, ce numără un milion de suflete, de inteligența și de clerul ei, ca să-i fim reprezentanți legitimi în cauza alegerii arhiepiscopului, și — precum arată credenționalele predate de locul competent — expresivminte ni se făcú însărcinarea ce altmintrea de sine se pricepea, ca noi în numele comitenților nostri să ne ridicăm graiul conform cu consciința nóstră de creștini; — drept aceea ne ținem de cea mai strînsă datorință, ca în consonanța cu dorințele loiali bine cunoscute cu interesele prea sante și cu necesitățile imperiose ale comitenților nostri, să ne deschidem inima cu încredere deplină înaintea Maiestății Tale imp. regie apostolice prea grațiosului nostru domn și părintelui țerii, și din aceste motive cu cea mai adêncă stimă, cu pietate fiiescă să dăm expresiune adevărată și chiar simțemintelor ce le păstrăm în ea, precum și cugetelor ce mișcă și de care se ocupă spiritele nóstre.

Maiestate! Când Maiestatea Ta prin sus lăudatul act de grație ai arêtat salutara intențiune de principe al țerii de a reda națiunei sêrbesci — acestui rașim mult probat al înaltului tron — pe conducătorul suprem al bisericilor și instrucțiunei naționali, de care cu durere a fost lipsită de trei ani, și totodată ai binevoit a-i da prospecte sigure că curênd se vor regula afacerile scolare

și bisericesci naționale-sârbesci; atunci Maiestatea Ta, prin această deschilinită considerațiune, dovedită față cu națiunea sârbescă, și prin prea 'nalta grație, ai deobligat spre mulțămită mare și sinceră și pre națiunea română, care cu națiunea suroră sârbescă stă în corelațiuni de aprópe prin mai multe legături puținți — de iubire și de stimă, și prin multe simțeminte comune și interese egale, participă la sórtea și norocirea ei, de aceea noi ne grăbim a exprima acum cu solenitate mulțămita noastră.

Într'aceea, Maiestate, precum iubirea noastră cătră deaprópele și relațiunile amicale ne îndemnă a ne bucura de fericirea coreligionarilor nostri de naționalitate sârbescă, și precum ereditatele noastre dispozițiuni loiali ne demandă a exprima cu cuvinte solene simțemintele de bucurie înaltului tron al Maiestății Tale a regelui și domnului nostru să ascundem cât de tare ne-am amărit și ne-am supărat vedând, cum într'același timp, când în analele imperiului Austriei celui mare — ce se guvernă după maximile culturai și ale dreptului egal — se însamnă un act de dreptate și afect prea 'nalt al Maiestății Tale în favórea nobilei națiuni sârbesci, tot atunci o altă națiune nu mai puțin bravă și plină de merite, și care pre lângă acesta e cu mult mai numerosă, și mai neîngrijită și mai apăsată, pricepem națiunea română, încă tot în zadar suspină și langedesce, nu de ani, ci de decenie, cerând tot aceea-și favóre și grație prea 'naltă și tot spre același măreț scop; în zadar nici odată n'a întrelăsat -- de câte ori i s'a dat ocașiune — de a ridica cătră înaltul tron brațele sale cerșitóre de aceea-și grație.

Maiestate! Români, ce se țin de biserica ortodoxă orientală numără numai în Ungaria și în Bănat un milion de suflete, érá în Transilvania și Bucovina cel puțin mai odată atâtia: și acești români cari între tóte împregiurările au fost necondiționat credincioși Maiestății Tale și glorioșilor antecesori ai Maiestății Tale, în mare parte sunt lipsiți de secle de supremul păstor spiritual, deși acesta autonomie li s'a garantat și lor tocmai așa ca și altor popóre ale imperiului, — atât prin lege cât și prin sântul cuvânt al Maiestății Tale.

Dară nici când acesta lipsă români din monarhia austriacă n'au simțit-o mai tare și mai cu durere, decât în periodul din urmă, în care 'și eluptă validitate de tóte părțile, ba și de pe tron s'a prochiemat epoca progresului general și a culturai generale prin instrucțiunea generală a poporului și prin desvoltare, și — deschilinit de când Maiestatea Ta ai binevoit prin o sentință autorevole a încredința în genere clerului conducerea scólelor poporale și a culturai poporului și ést mod pe lângă mântuirea sufletelor s'a depus în mânilor ierarhiei bisericesci și învățământul civil și progresul poporului.

Maiestate! Décă luăm în considerațiune periodul decurs cu glorie al domnirii Maiestății Tale și rezultatele cele strălucite nu putem a nu ne căștiga convingerea, cum-că — încuviințând Maiestatea Ta prea grațios un congres național națiunei sârbesci pentru alegerea arhiepiscopului și metropolitului

ei și totodată binevoind a-i da un prospect sigur și pentru un alt congres ce se va ține curând, ca să pertracteze afacerile bisericesti și școlare, — această prea 'naltă favóre și grație 'și află basa mai de aprópe în motivul dreptății, necesității și a folosului acestor prea 'nalte dispozițiuni, și credem cum-că privilegiile vechi numai într'atâta s'au luat în considerațiune în astă privință, încât ele sunt în consonanță cu postulatele dreptății, necesității și ale folosului.

Din acest motiv, și pentru-că simțemintele pietății sincere, ce le legăm de persóna sacră a Maiestății Tale, ne opresc a deduce din alt motiv predominant și actul de grație al Maiestății Tale, decât din motivul dreptății, necesității și al folosului acelora; de aceea credem, că e cuviincios de astădată să petrecem momentele istorice de drept ale cauzei noastre; dară ceea-ce atinge respectele dreptății, necesității și ale folosului, — după părerea noastră — conform împregiurărilor și faptelor, trebuie să le accentuăm, nici decât mai slab sau mai puțin intețitoriu, și trebuie ca să cerem și să motivăm acele dispozițiuni prea 'nalte și în favórea națiunei române celei mult cercetate și totuși pururea nemișcat credinciose și loiale.

Pentru-că ce se atinge deschilinit de românii ortodoxi din părțile ungarice ale monarhiei, la ale căror interese și relațiuni mai cu sémă trebuie să ne restringem în urmarea situațiunei și a mandatului special al nostru — deși n'avem nici în capul cugetului a repeți și a desbate aci gravaminele cele multe și grele și incusările aduse până la prea 'naltul tron de cătră poporul român, de clerul și de inteligința lui mai cu sémă de patru decenii încóci, și mai ales și mai intețitóre în timpurile mai nóue, în contra supremației bisericeii naționale sêrbesci, care supremație se reprezenta și se susținea prin Ierarchia de Carloviț, și în contra înalților demnitari pentru multele și deschilinitele apêsări naționali, persecutări și volnicii; dară totuși îndrăsnim a înșira aci câte-va inconveniențe sustătóre, ce nu se pot deminti și unele anomalii rele, cari însé de sine fac cu neputință rămânerea românilor sub ierarchia de Carloviț fără de daune mari, bătétóre la ochi, atât morale cât și materiale ale ambelor națiuni ortodoxe, și cari arată necesitatea intețitóre pentru desfacerea și despărțirea neamênaveră a conducerii și administrațiunii bisericești și școlare românesci de cătră ierarchia sêrbescă.

Mai întâi e o faptă istorică, cum-că românii, și respective diecesele locuite în preponderanță de ei, nici când nu s'au incorporat canoniceste ori bisericeste la ierarchia de Carloviț întemeiată la capétul seclului al 17, ci incorporarea s'a făcut prin puterea politică în urmarea evenimentelor politice d'atunci, și anume d'o parte în urmarea năvălirilor și cuceririlor făcute de Turci în ținuturile Dunărei de jos și ale Tisei, dărâmându-se cu volnicie și în faptă ierarchia română prin trecerea la uniune a metropolitului român de Alba-Iulia Atanasiu, érá de altă parte în urmarea imigrațiunei de pe acele timpuri ale patriarhului din Ipec sêrbesc Csarnojevits, și a numeróselor familii sêrbe și în urmarea impor-

tantei carte de libertăți, mijlocite în favoarea națiunii sârbesci și a bisericei ortodoxe orientale. Nu se pôte denega, că puterea politică a făcut acésta cu intențiune nobilă, și dreptul istoric al românilor de a avé ierarchia proprie l'a recunoscut prin aceea, că arhiepiscopului și metropolitului național sârbesc i-a dat și titlul de metropolit al națiunii române, — dar ori-cum acésta faptă e unilaterală și necanonică, și tot în acest mod și formă s'a susținut până în ziua de astăzi; o faptă e acésta, care singură de sine e în stare a turbura consciința ori-cărui român ortodox piu și luminat.

Până ce popórele creștine fură ocupate în resbele continue în contra semilunei, ba și după aceea, până ce cultura și luminarea popórelor n'a fost dintre scopurile chiare ale guvernelor și chemarea proprie a clerului, până atunci s'a putut suferi acésta stare abnormă în organismul bisericei nóstre întocma ca și un rău ascuns; dar primele raze ale luminei generali revérsate la începutul seclului 19 fură d'ajuns, pentru ca să facă a erumpe răul acesta cu tóte urmările periculóse, și inconveniențele lui să le arete tot mai mult și mai urít.

Maiestate! E un lucru cunoscut și de sigur nu mai are lipsă de vr'o demonstrațiune, cum-că românii ortodoxi din Ungaria și Bánat, cari numără un milion de suflete nu sunt sârbi, cum-că biserica și scóla lor — nu e biserica și scóla sârbescă, cum-că scopul culturai și desvóltării lor — nu nisuesce la cursul culturii și desvóltării slavice-sârbesci; cum-că drept aceea bisericele și scólele lor s'au interesele lor de cultură nici decât nu sunt și nu pot fi rudite sau identice; cum-că arhiepiscopul și metropolitul sau patriarhul sârbesc național, întru tótă esența sa e curat sârbesc național, și după maximile sânteii nóstre biserice orientale, al căreia tip extern trebuie să fie totdeuna național, și după organismul sustătoriu recunoscut prea 'nalt de legitim și din partea Maiestății Tale, precum și după dorințele exprese și interesele națiunii sârbesci trebuie să rămână curat sârbesc — prin urmare e o neputință logică și faptică, ca el să fie totodată și păstoriul suprem al bisericei române naționale și conducătoriuul suprem al culturai și învățăméntului român; — cum-că mai departe congresul național sârbesc, sau illiric precum se numesce în respectivele acte vechi, menit pentru alegerea arhiepiscopului și metropolitului sârbesc național și pentru pertractarea și deciderea afacerilor de cult și învățămént sârbesc național, după esența sa tradițională și după compunerea sa pe basa prea 'naltului rescript declaratoriu din 16 Iuliu 1779 și a tradițiunei legali — e cu neputință de a fi apt și chemat și pentru îngrijirea intereselor române de cult și învățămént, și în genere d'a representa după cuviință și poporul român cel duplu așa de numeros fără dauna proprie a acestui popor.

Maiestate! Întru înțelesul normelor regulative sustátóre sârbii din tótă Ungaria, Croația, Slavonia și din tótă granița militară se țin de congresul de Carloviț, pe când românii nici chiar cei din Ungaria nu sunt cu toții repre-

sențați acolo, anume nu e reprezentat districtul Halmagiului, dar și cei ce sunt reprezentați acolo, formeză maioritatea decisă a credincioșilor ce se țin nemijlocit de Carloviț; și totuși ierarchia de Carloviț, fără a considera vre-o basă de drept seu cuviință, au împărțit cei 75 deputați naționali ce formeză congresul după prea 'naltul rescript dechiaratoriu, favorind în mod bătătoriu la ochi elementul seu național, astfel cât câte 60—70,000 români trimit un deputat, pe când sêrbilor cu calculul de mijloc la 13—14,000 suflete li se vine un deputat; drept aceea maioritatea română a poporațiunii ortodoxe ce se ține nemijlocit de Carloviț, în cazul cel mai bun — adecă decă se va încungiura la alegeri ori-ce amestec neîndreptățit și volnic din partea ordinaritelor domnitore sêrbesci — va fi reprezentată la congres numai cu 15—18 deputați, pe când sêrbii în modul cel mai simplu vor avé 57—60 de deputați; ceea-ce pentru români este o nedreptate nesuportabilă, ba chiar un scandal public, și cu atâta mai vêtos, fiind-că spesele congresului de regulă se aruncă asupra tuturor familiilor acelor credincioși ce se țin de metropolia de Carloviț, și astfel maioritatea română, care la congres abia se pôte dice reprezentată, solvesce maioritatea speselor congresului. Acest reu al nedeplinei reprezentări a românilor la congres ai binevoit Maiestatea Ta imperială reg. apost. a-l recunósce părintesce în prea 'naltul bilet de mână îndreptat la 27 Sept. 1860 cătră fericele patriarch sêrbesc Iosif bar. de Raiacici, și totodată te-ai îndurat a ordina, ca românilor gr. n. u. din diecesele Arad, Timișóra și Verșeț, să li se asigure o reprezentațiune cuviinciosă în congresul național.

Maiestate! Noi și întréga națiune română ne simțim deobligați spre cea mai intimă mulțămită pentru acéstă ordinațiune prea grațiosă, deși ea până acum și anume la alegerile din urmă pentru congres, a rămas cu totul neconsiderată din partea autorităților respective; totuși trebuie să ne exprimăm prea umilit convingerea noastră în astă privință, cum-că stergerea fundamentală a acestui rău, ni-l putem imagina numai prin despărțirea totală a românilor de cătră Carloviț, și respective a administrațiunii lor bisericesci și scolari; pentru-că în momentul, în care s'ar da românilor un drept egal de reprezentațiune la acel congres, ei ar forma acolo maioritatea, și congresul ar trebui să încete și în faptă ar fi încetat a fi un congres sêrbesc național, și așa și ierarchia și arhiepiscopul și metropolitul seu patriarchul de Carloviț; prin ceea-ce bisericei naționale sêrbesci i s'ar da o lovitură de mórte, un cas, ce ar sta în cel mai aspru contrast cu drepturile și meritele națiunii sêrbesci și care nici când n'a zăcut și nici nu va zăcea nici întru intențiunea, nici în interesul națiunii române, și precum suntem convinși, tocma așa de puțin pôte să fie acésta intențiunea înaltului regim al Maiestății Tale.

Aceste fapte și respecte au dat ansă națiunii române de biserica ortodoxă orientală, ba au silit-o moralicesce, a ruga încă pe antecesorii glorioși ai Maiestății Tale, dar deschilinit pe Maiestatea Ta, pre adoratul lor rege și domn,

de atâtea ori și în unanimitate și în tip intețitoriu, spre ajutorarea și salvarea dintr'o situațiune atât de periculósă și care apasă și spiritele și consciințele, și acésta au cerut-o să se facă pe calea legală, care unica pôte fi folositóre, adecă prin încuviințarea prea 'naltă a restaurărei ierarchiei române naționale, care canonicese nici când nu s'a sters, și d'aceea după dreptul bisericesc sustă încă!

Maiestate! Abia s'a putut când-va ca cutare popor fidel să fie rugat pre adoratul său monarch din tóte părțile cu atâta pietate și constanță pentru o causă dréptă, ba sântă și totodată evident necesară și folositóre, precum au făcut-o acésta românii de religiunea ort. din tóte părțile monarchiei locuite de ei, cerënd metropolia lor națională.

Retăcem aci pașii făcuți de români în astă privință încă la gloriosii antecesorii ai Maiestății Tale; petrecem și graiurile ce s'au ridicat în astă privință la dieta din Pojon în a. 1848 și care și-a avut de urmare art. XX. de lege din același an; nici nu însușim vr'o importanță proiectului de lege, ce s'a adus mai târziu în astă cestiune la dieta din Pesta; nu voim a aminti în astă privință nici de postulatele înșirate cu consecință și primite cu unanimitate pe timpul acela de cătră poporul român la tóte ocasiunile, și în tóte adunările sale și în programele statorite; și și aceea voim a o constata aci numai ca o faptă istorică, cum-că fericetele patriarch Raiacici în cunoscuta sa prochie-mațiune din 1 Maiu 1848 și tocma așa și rdssimul episcop al Bucovinei într'o scrisóre oficială îndreptată cătră suslăudatul patriarch în a. 1849, a recunoscut în public și cu solenitate dreptul și necesitatea, ca românii să aibă metropolia română națională independentă; dar, Maiestate! după prea umilita nóstră părere, în astă privință vor fi nedenegat de mare importanță și firm convingătoare, următórele evenimente:

Diecesele ortodoxe orientali de Arad și Transilvania, cea dintâi cu preste 400,000, érá cea din urmă cu preste 600,000 de suflete, încă în a. 1850 din sínódele lor diecesane au așternut Maiestății Tale mult stăruitoarea rugare pentru despărțirea de cătră ierarchia de Carloviț și înființarea unei metropolii proprii naționale coordonată cu cea sêrbescă; ba diecesa dintâiu în puterea dreptului ei de autonomie s'a și dechiarat formal de despărțită de cătră ierarchia de Carloviț; tot pe acel timp deputații și bărbații de încredere ai românilor din Bucovina, Bănat, Transilvania și Ungaria, cari petreceau la curtea Maiestății Tale, au petiționat de repețite ori în acéstă causă; Maiestatea Ta imp. reg. apostolică ai binevoit prea grațios a primí aceste prea umilite petițiuni, și înaltele organe ale guvernului central al Maiestății Tale au dechiarat nu numai cu cuvântul înaintea reprezentanților românilor, ci și prin jurnalul oficios d'atunci întitulat „Der österreichische Correspondent“ din 28 Martiu 1851, cum-că dorințele românilor sunt deplin drepte și basate, și cum-că pentru împlinirea lor este prospect.

După acesta intră o pausă lungă, aprópe de dece ani; națiunea română tăcú și așteptá; tăcú căci a trebuit sê tacá, pentru-că sistema d'atunci nu suferia graiul popórelor; — sperá și așteptá, pentru-că se încredea deplin în adoratul seu rege și domn.

În a. 1860 ai binevoit Maiestatea Ta imp. reg. apostolică a conchiema la senatul imperial extraordinar de reprezentanți pentru naționalitatea română din Transilvania pre episcopul ort. or. d'acolo bar. de Șaguna, din Bănat și Ungaria pre Andreiu de Mocioni, domnul de Foen și din Bucovina pre bar. Nicolau de Petrino, și aceia și-au recunoscut îndată de sânta datorință a lor, a reinoi prea umilit înaintea Maiestății Tale cererea românilor pentru restaurarea metropoliei lor naționale, la ce Maiestatea Ta imp. reg. apost. prin prea înaltul bilet de mână din 27 Sept. 1860 ai binevoit a le da asigurarea prea grațiosă, cum-că Maiestatea Ta nu esci neaplecat pentru înființarea unei metropolii independente gr. n. u. române naționale.

În a. 1860 diecesa de Transilvania ținú érași un sinod diecesan, care reinoi prea umilit înaintea Maiestății Tale cererea pentru metropolia română.

În a. 1861 la dieta Ungariei, cestiunea naționalităților, precum se scie, a jucat o rolă principală, și fiind-că deputații de naționalitatea română au fost nu numai principalii, ci mai că unicii reprezentanți ai acestei cestiuni, și purtătorii acestei idei, și fiind-că cestiunea metropoliei române, încât metropolia după esența sa externă e și trebuie sê fie națională și încât ea e chiebată și menită a conduce cultura poporului și învățământului lui, nu se pôte denega că nu stă în aprópe relațiune cu cestiunea naționalităților, de aceea a întimpinat resunet și primire în ambele proiecte de legi gătite în astă privință de comisiunea esmisă de dietă în cestiunea naționalităților; care proiecte însă, precum și celelalte pertractări și lucrări ale acestei diete, remaseră fără de vr'un rezultat folositoriu.

În fine după mórtea patriarhului sêrbesc Raiacici în a. 1862, români din tóte părțile monarchiei reinoiră prea umilita lor cerere întetitore pentru a-i salva prea grațios de legătura administrativă necanonică, nenaturală, fórte dăunăciósă și periculósă cu Carlovițul, și pentru conchiemarea unui congres național român, ca sê restitue o metropolie proprie independentă ortodoxă orientală, — anume, o deputațiune numerosă și însemnată din Ungaria, Bănat, Transilvania și Bucovina în frunte cu episcopii de Transilvania și Arad pre-deteră Maiestății Tale la Martiu 1862, o petițiune prea umilită și prea loială în astă privință care s'a învrednicit de prea'nalta semnătură și s'a luat la pertractare; tot la acel timp multe comunități bisericesci române au îndreptat asemenea petițiuni prea umilite cătră înaltul tron: și regimentul de graniță româno-banatic au așternut încă mai 'nainte o asemenea petițiune colectivă, după ce aceea a fost subscrisă și încuviințată de tóte comunitățile lui.

În urmarea acestor pași noi prea umiliți și mult stăruitori ai binevoit Maiestatea Ta — în biletul prea înalt de mână îndreptat la 25 Iunie 1863 către dl ministru și cancelariu de curte al Transilvaniei conte de Nadasdy, — a exprima asigurarea mult afectuoasă și mângăitoare, cum-că intențiunea prea 'naltă a Maiestății Tale este „ca pentru românii de biserica gr. n. u. să se înființeze o metropolie independentă coordonată cu cea sârbescă“.

Maiestate! Mărețul cuvânt al Maiestății Tale prea grațiosului nostru domn, este și rămâne sânt înaintea românului, de aceea în urmarea promisiunii prea grațioase, el este sigur de metropolia sa și de salvarea conștiinței sale, sigur cum-că biserica și școala lui națională vor scăpa de apăsarea ce s'a aruncat asupra-i d'atât timp, și care e atât de grea și atât de durerosă și de comun daunătoare. Decă totuși românul se simte încă tot neliniștit și iritat, cauza este, că deși e în posesiunea garanțiilor celor mai sigure pentru salvare, totuși nu simțesce încă și nu poate să simțescă salvarea însa-și, pentru-că împilarea cea veche cu toate urmările sale grele încă tot i împedecă sistematic progresul și desvoltarea lui națională, și epoca eliberării adevărate și faptice ca și prin o putere magică inamică nevizibilă tot mai mult se pare a se îndepărta dela realizare.

Prea grațioasa conchiemare a Maiestății Tale la congresul național illiric pentru alegerea arhiepiscopului și metropolitului de Carloviț, a aflat pre poporul român ortodox din Ungaria și din Bănat într'acastă situațiune și dispozițiune încordată, și el a simțit de loc, a recunoscut și a manifestat pretutindenea în unanimitate cum-că considerând argumentele, faptele și respectele premise prea umilit și cari de sigur sunt de mare importanță și impunătoare — e cu neputință, ca congresul național illiric conchiemat prea 'nalt pre ziua de astăzi, să fie menit și apt de a reprezenta și interesele scolare și bisericesci române naționali, și cum-că prin urmare e cu neputință, ca arhiepiscopul și metropolitul ales de acel congres să fie chiebat și apt a fi metropolit român, pre care Maiestatea Ta prea 'nalt ni l'ai promis de sigur, și ai dis să fie coordonat cu cel de Carloviț.

Din acest motiv, Maiestate, poporul român cu clerul și inteligența lui, acolo unde elementul român locuiesce neamestecat, precum e cazul acesta în regimentul grănițeriu de Caransebeș, și în părțile învecinate ale regimentului Bisericei-Albe, care ținut a fost chiebat a alege doi deputați din statul militariu pentru congresul illiric, — din districtul Orăzii-mari, care așisderea a fost chiebat a alege doi deputați, unul din statul preoțesc și altul din cel civil, în urmarea decisiunii unanime a alegătorilor, nici n'au întreprins alegerea, ér acolo unde se află populațiune și sârbescă deși mică, românii au făcut alegerea și ne-au ales pre noi prea umilit subscrișii de reprezentanți, dar totuși cu intențiunea manifestată expresmente cum-că prin această d'o parte să se dea dovadă cu fapta, cum-că diecesele acelea sunt diecese românesci, și ca totodată să

se împedece ca minoritatea sârbescă cea foarte puțină să alégă în numele românilor, și ca aleșii lor să participeze și în numele românilor la alegerea arhiepiscopului și metropolitului de Carloviț, — érá de altă parte ca nouă să ni se dea un mandat formal și o ocasiune legală a renoi în termeni fideli adevăratul simț, gelósa dorință și intețitóre necesitate a poporului român. Acéstă intențiune și respective însărcinare a comitenților nostri, ce o credem cu totul de loială și consecinte, am socotit a o împlini mai întâiu prin prea umilita scrisóre dechiarátóre predată prea demnului comisariu de congres al Maiestății Tale general-maiorului și brigadirului baron Philippovits de Philippsburg, apoi am corespuns datorinței nóstre și prin prea umilitul memorandum; prin actul întâiu am arétat sumariamente dar fidel comisariului de congres al Maiestății Tale acele motive și respecte importante, pentru care noi nici decât nu ne putem simți aplecați a participa la alegerea arhiepiscopului și metropolitului de Carloviț; érá prin actul present îndrăsnim a așterne prea umilita cerere:

Binevoiesce Maiestate imp. reg. apost. a lua în prea grațioasa considerațiune ca părinte al țerii acea scrisóre dechiarátóre a nóstră, care precum suntem încredințați, o va așterne la timpul séu comisariul de congres Maiestății Tale, și din cuprinsul aceleia precum și din memorandumul present ce-l așternem prea umilit, Te îndură Maiestate a recunósce cu multă îndurare loialitatea, consciința și demnitatea purtării nóstre și a comitenților nostri.

Mai departe binevoiesce, Maiestate, imp. reg. apost. considerând prea grațios cauza descrisă fidel mai sus, a Te îndura spre biserica și scóla română ortodoxă orientală cea cu totul devenită orfană și părăsită, fiind-că dela acéstă atêrnă apriat salutea și progresul națiunei române fidele Maiestății Tale, — demandând prea grațios, ca să se decidă definitiv și cu folos numeroșele și intețitórele petițiuni prea umilite așternute de românii ort. orientali, și deschilinit petițiunea din Martiu 1862, pentru restaurarea metropoliei lor și conchiemarea unui congres bisericesc român național spre scopul acesta.

În fine, în privința sinodului episcopesc, ce se va ținé după congresul alegétoriu, în urmarea prea 'naltei ordinări — îndrăsnim a așterne Maiestății Tale urmátórele observațiuni prea umilite:

- a) de cumva sinodul alegétoriu ar deveni în starea, cât ar trebui să umple unul séu altul dintre cele două episcopate banatice, locuite, precum se scie, în preponderanță de români, — nouă și națiunei nóstre ni se pare că o asemenea umplere ar fi menită a îngreuia mult și a amâna deslegarea dorită a cestiunei metropoliei nóstre; și tocmai din acest motiv, noi avem speranța și credem, că aceea nu e neîndreptățită, — Maiestatea Ta deocamdată vei binevoi a nu sancționa o astfel de umplere;
- b) cum-că națiunea română nu privesce tocma cu neîncredere cătră votul sinodului episcopesc de Carloviț, căruia în prea 'naltul bilet de mână din

27 Sept. 1860 s'a dat prospect a desbata cestiunea metropoliei noastre din punct de vedere canonic; dar trebuie să mărturisim, cum-că națiunea română — precum s'a dechiarat în petițiunea sa prea umilită din luna lui Martiu 1862, — cu mult mai vârtos ar fi dorit, ca emanciparea sa bisericească și scolară să o pôtă mulțumi unui act direct și neîntârziat al domnitoriului, cu atâta mai vârtos, că acea formalitate nu o consideră de recerută și de necesară pentru aceea, pentru-că incorporarea românilor și a dieceselor lor la ierarchia de Carloviț nu s'a făcut în urmarea unei decisiuni competenți sinodali, ci a urmat numai simplu prin un act direct al domnitoriului, și că tocma pentru acésta acel sinod din punctul de vedere canonic abia se pare competente de a-și da votul seu valid în astă privință. Rămânem cu cea mai adêncă pietate și stimă omagială. Ai Maiestății Tale imp. reg. apostolice. Carloviț 1 August 1864. Prea umiliți supuși.

39.

Cuvântarea lui Vincențiu Babeșiu în congresul sêrbesc la 5 August 1864.

„Ilustrissime d-le general și comisariu al congresului! Prea mărite congres, mult stimăți domni! Dați-mi voie ca în acest sêrbătoresc moment, când congresul națiunii illirice séu proprie sêrbesci, fiind el constituit și deschis, va să pășescă la deslegarea momentósei sale teme, — să pot îndrepta cătră Domniile vóstre, și prin Domniile vóstre, cari în acéstă adunare pe terenul administrațiunei bisericesci reprezentați națiunea sêrbescă, cătră acéstă nobilă și prețuită națiune, în numele poporului român de religiunea orientală drept credincióasă, pre carea noi avem onóre a o reprezenta, un cuvânt frățesc, — serios, sincer și solenel.

Permiteți-mi a face acésta, deóre-ce Domniile vóstre nu pricepeți a noastră, ér noi nu pricepem a Domniilor vóstre dulce limbă națională în receruta măsură, — în limba germană, în limba culturai și estinderei celei mai generali, carea — după cum credem noi — chiar pentru acésta va respunde scopului nostru mai deplin.

Să-mi iertați a vă observa aici mai nainte de tóte cu tótă cuviința, cum-că cuvântul meu, cuvântul ce am onóre a vi-l dice, expresiunea celor mai curate simțeminte ale nóstre tuturor, e rezultatul înțelegerii nóstre colective.

Prea stimăți domni! Când eu și condeputații mei de naționalitatea română din diecesele Aradului, Timișórei și Verșețului — furăm onorați cu misiunea la acest congres național, comitenții nostri, pe temeiul dorinței celei adevêrate și comune a poporului, carea — firesce — lor le era mai bine cunoscută, ni-au descoperit o poftă și o voință deosebită în privința comportărei nóstre — observânde față cu acest mărit congres; împlinirea acurată și credincióasă a